40.—

DENG

ISSN 1302-7964

AYLIK SİYASAL VE KÜLTÜREL DERGİ

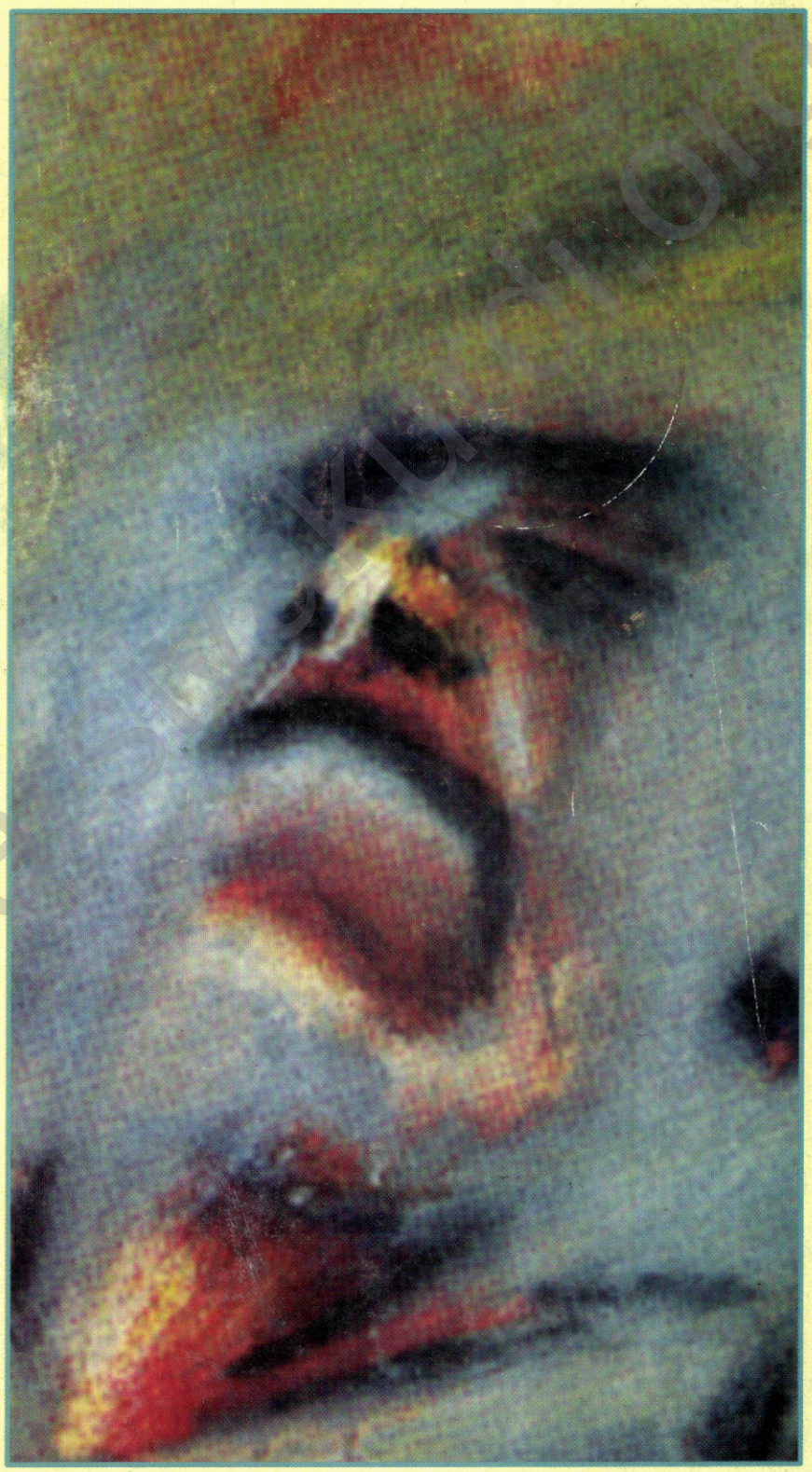

✔ *Değişim Sancıları, Kaos ve Kapışma*

Kemal Burkay

✔ *Kürt gündeminin değişmez belirleyeni: İç çatışma*

Mahmut Kılınç

✔ *Demokrasi ve Kürt Sorununu Çözüm Girişimini Tanıyalım Katılalım Amacına Ulaştıralım...*

Girişim Yürütme Kurulu

✔ *Bozuk bir plağın tekrarı: Alevi Kürde kimlik yaması*

Munzur Çem

Yıl: 11 Sayı: 58 Ocak-Şubat-Mart 2001 Fiyatı: 750.000.- TL (KDV Dahil)

Evin Turizm İnşaat ve Yayıncılık
Ticaret Limited Şirketi Adına
SAHİBİ
Fadıl Özçelik

SORUMLU YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ
Bülent Demirel

HUKUK MÜŞAVİRİ
Av. Hamiyet İzol

YAZIŞMA ADRESİ
Tarlabaşı Cad. No: 232 Daire: 4
Beyoğlu - İstanbul
Tel: 0 (212) 250 19 01
Fax: 0 (212) 235 53 82
ISSN: 1302-7964

ALMANYA
Postfach: 131831, 42045
Wuppertal/ALMANYA
Tel /Fax: 0 (202) 758 34 79

ABONE KOŞULLARI
Altı Aylık: 2. 250.000 TL Yıllık: 4.500.000 TL
Avrupa: 60 DM ABD: 40 $
Avusturalya: 45 Avusturalya Doları

İLAN TARİFESİ
Arka Kapak: 120.000.000.-TL
İç Kapak: 95.000.000.-TL
İç Sayfalar: 80.000.000.-TL
Yarım Sayfa: 40.000.000.-TL
1/4 Sayfa: 20.500.000.TL

BASKI
Yön Matbaası
Topkapı / İSTANBUL Tel: 0 (212) 544 66 34

İçindekiler

DENG'den Sunu.....1-2

OLAYLAR ve GÖRÜŞLER

Değişim Sancıları,
Kaos ve Kapışma
Kemal Burkay 3-13

Kürt gündeminin değişmez belirleyeni:
İç çatışma
Mahmut Kılınç 14-19

Demokrasi ve Kürt Sorununu
Çözüm Girişimi.....20-23

DBP Genel Başkanı Yılmaz Çamlıbel'in
Mektubu 24-25

Bozuk bir plağın tekrarı:
Alevi Kürde kimlik yaması
Munzur Çem 26-48

www.arsivakurdi.org

Deng'ten sunu
Merhaba!

Dergimiz hakkında DGM'lerde görülen kapatma istemli birçok dava dosyası bulunuyor. Her bir dava dosyası farklı bir hukuksal aşamada; bazıları henüz ilk tahkikat aşamasındayken, diğer bazıları Yargıtay'da derdest bulunuyor. Yargıtay'daki dava dosyalarından birisi geçtiğimiz ay onandı ve hemen yürürlüğe konuldu; Bu karar sonucu **Deng** bir ay süreyle kapatıldı. Bu yüzden 58. sayımızı bir ay gecikmeyle yayınlama durumunda kaldık.

Genelde rejime muhalif tüm yayınlar üzerin degiderek artan oranda baskılar var. Ancak Kürt basını sözkonusu olduğunda bu baskılar fiili ve boğucu engellemelere dönüşüyor. Bu yüzden birçok kürtçe dergi ve gazete uzun ömürlü olamıyor, olabilenleri ise dağıtım güçlükleri ve maddi olanaksızlıklar içinde ayakta kalma mücadelesi veriyor.

Bu olumsuz sürecin son kurbanlarından birisi de bir süre önce yayın hayatına son veren **Roja teze** gazetesi oldu. Ağır hapis ve milyarlarca liralık para cezalarına fiili engellemeler de eklenince yayın hayatı sona erdi. Buna rağmen umudu yitirmemek gerekir. Kürt basını içinde **Deng Dergisi** gibi bütün baskı ve engellemelere rağmen yoluna devam eden basın organları olduğu gibi, kapatılanların yeri de boş kalmıyor, her koşulda mücadele bayrağını daha yükseklere taşımak isteyenler çıkıyor. **Roja teze**'nin de yeri boş kalmayacaktır.

Egemenler cephesinde baskı ve sömürü düzenini yeniden işler hale getirmeye dönük tutumlar giderek güç kazanıyor. Toplum adım adım faşist bir yapılanmanın dar kalıpları içine sıkıştırılıyor. Egemenlerin dilindeki "bulunduğumuz coğrafya demokrasiyi işletmeye engel" zırvaları siyasal sisteme,onun ulusal ve uluslararası ilişkilerine biçim veriyor. Hükümet bu gelişmeler karşısında geri çekilip silikleşiren, siyaset dışı kalması gereken kurumlar; asker, polis, yargı güçleri her gün bir adım daha öne çıkıyorlar. Toplumsal ve siyasal sorunlar parlamentoda konuşulsa bile, çözüm bulabilmeleri parlamento dışı güçlerin insaf ına kalmış görünüyor..

IMF, ülke kaynakları üzerine koyduğu ipoteği işçi ve emekçi yığınlar üzerinde kurduğu sömürü ağıyla her geçen gün biraz daha pekiştiriyor. Buna karşı çıkan emek ve özgürlük güçleri, düzen yanlısı güçlerce acımasızca eziliyor. Rejim, sindirilmiş bir muhalefet ve susturulmuş bir toplum arzuluyor. Bunu sağlamak için ırkçı şoven politikalara sarılıyor "İç ve dış .düşmanlar" sendromunu canlı tutarak, toplumsal bir korku ve gerilimi canlı tutmaya çalışıyor.

Yaşadığımız süreç, demokratikleşme karşıtı güçlerin isteğine uygu bir çizgide gelişiyor. Af tartışmalarıyla toplumsal bir barışın sağlanması amaçlanırken, hükümetin iki yıllık oyalama ve sürece yayma politikasından sonra sadece hırsızlar, çete üyeleri ve katillere kolaylık sağlayan bir Şartlı Salıverme Yasası çıkarıldı. Bu adımı rejime muhalif tutuklu ve hükümlülerin F-Tipi Cezaevleri'ne nakli ve onlarcasının katledilmesi izledi.

Düşünceyi ifade özgürlüğü ise tehdit altında tutulmaya devam ediyor.

Egemen politikalar sonucu yaratılan toplumsal ve siyasal kirlilik sistemi temellerinden sarsmaya devam ediyor. Rejimin gözbebeği olan kişi ve kurumlar hakkında hergün yeni bir skandal patlıyor. Hükümet çevreleri bu gelişmeler karşısında kitlelerin sesine kulak verip kapsamlı bir temizlik ve demokratikleşme programı başlatacaklarına, askeri güçlerin balans ayarı içinde yol almaya çalışıyorlar. Üniversiteler, sendikalar, basın kuruluşları ve yargı gibi bu olumsuz sürece karşı çıkması gereken kurumlar sürecin birer öznesi haline gelmiş bulunuyorlar.

Bu nedenle "Beyaz Enerji Operasyonu" başta olmak üzere, her birisine ilginç adlar verilen operasyonların hiç birisinden, olumlu bir sonuç alınacağını sanmıyoruz. Bütün bu gelişmeleri, sistemdeki çözülme ve kirlenmeyi durdurmaya ve toplumun geniş kesimlerinde oluşmuş "temizlik" beklentilerini karşılamaya dönük politikaların bir parçası olarak görmek gerekir. Çünkü Ecevit, Bahçeli, Yılmaz üçlüsünün ortaklığından başka bir icraat beklemek eşyanın tabiatına aykırıdır.

www.rizgarikurd.org

Böyle de olsa rejimin imajı haline gelmiş bürokrat ve siyasetçilerin aslında nasıl birer iflah olmaz soyguncu olduklarını ortaya koyduğu için operasyonlara elbette bir değer biçiyoruz. Kendilerini yıllar boyu kutsal devletin koruyucusu ve kollayıcısı gösterenlerin hırsız ve talancı kimlikleriyle gün ışığına çıkmak durumunda kalmış olmaları bizim için şaşırtıcı olmasa da, "vatan millet sakarya "edebiyatıyla uyutulmuş olan kitlelerin sarsılmasına yol açtığı için anlamlıdır.

Öte yandan rejimi işletiyor görünmeye çalışan hükümet, generallerden gelen baskıların ardına saklanarak, antidemokratik uygulamaları peşpeşe devreye sokuyor. En son parlamentonun çalışma düzenini iktidarın keyfine göre düzenleyen tüzük değişikliği yasalaştırıldı.

Parlamentonun gerici ve totaliter yapısı tüzük görüşmeleri sırasında bir kez daha ortaya çıktı. DYP Urfa milletvekili Fevzi Şıhanlıoğlu, koalisyonun MHP kanadına mensup milletvekillerince dövülerek öldürüldü.

Diyarbakır emniyet Müdürü Gaffar Okkan ve altı polisin, kimliği meçhul güçlerce öldürülmesi ve güvenlik önlemlerinin en üst derecede bulunduğu, neredeyse her on vatandaşa bir polis ve muhbirin düştüğü bir kent merkezinde katillerin bugüne kadar yakalanamamış olması, şiddetten beslenen bazı merkezlerin yeniden harekete geçtiği şüphesini doğuruyor. Bu olgu, şiddet ve gerilim politikasının ivme kazanarak, adı şiddet politikalarıyla anılan rejimin, demokratikleşme taleplerine bir karşılığı olarak görülüyor. Bu durumda faili meçhul cinayetlerin yeniden hortlatılması çabalarına şaşmamak gerekir. Öyle anlaşılıyor ki, egemenler şiddeti temel alan politikalardan vazgeçmek yerine, bu politikaları topluma kabulettirmek istiyorlar.

Öte yandan içinde bulunduğumuz sürecin tüketici ve yokedici niteliği Kürtler cephesinde de giderek netleşiyor. Kürdistan'daki yıkımı "barış süreci" örtüsüyle perdeleyip kitlelerde boş beklentiler yaratan ve rejime soluk aldıran "demokratik cumhuriyetçiler", İmralı'dan esen rüzgarın önünde kayalıklara doğru savrulunca, yeniden şiddet politikalarına yönelebilecekleri sinyali vermeye başladılar.

Görülen o ki, varlıklarını şiddete dayalı politikalara borçlu olanlar, yeni bir kargaşa ve şiddet dönemine yolaçarak bir müddet daha varlıklarını sürdürmek istiyorlar. Oysa böylesi bir gelişme geçmişte olduğu gibi, özgürlük ve emek güçlerine nihai darbeyi indirmek isteyen güçlerin işine gelecektir. Geçmişte bu tuzağa kendi ayakları ile düşenler, hiç değilse bundan böyle rejimin tuzaklarına düşmemeye dikkat etmelidiler.

* * *

Bu sayımızda güncel siyasal gelişmeleri değerlendiren yazılara yer verdik.

Yazarımız **Kemal Burkay** *"Değişim sancıları, kaos ve kapışma"* başlıklı yazısında hükümet-ordu ilişkileri ekseninde gelişen olayları irdeleyerek, yaşanan kirlilik ve kriz ortamının sorumlularına ışık tutuyor ve değişimden yana olanlarla buna karşı çıkanların mücadelesinde birincilerin başarılı olacağını vurguluyor.

Mahmut Kılınç *"Kürt gündeminin değişmez belirleyeni: İç çatışma"* başlıklı yazısında, Kürt halkının geleceğini karartan, moral ve fiziki değerlerini yokeden "iç çatışma" olgusuna değiniyor ve buna neden olan parti ve politikacıların bir an önce bu tutumdan vazgeçmeleri gerektiğinin altını çiziyor.

Ayrıca bu sayımızda *"Demokrasi ve Kürt Sorununu Çözüm Girişimi"* adıyla faaliyetlerini sürdüren ve değişik Kürt siyasi çevreleriyle farklı görüşteki politik şahsiyetleri biraraya getirerek siyasal bir yapı kurmayı amaçlayan Girişimi tanıtıcı bir yazıyı, Girişim sekreteryasının kaleminden sunuyoruz.

DBP Genel Başkanı **Yılmaz Çamlıbel**'in başta Cumhurbaşkanı A. Necdet Sezer olmak üzere, Türkiye siyasetinde etkili olan siyasi kişi ve kuruluş temsilcilerine gönderdiği bir mektuba da sayfalarımızda yer veriyoruz.

Son yazımızı yazarımız **Munzur Çem** kaleme aldı. *"Bozuk bir pılağın tekrarı: Alevi Kürde kimlik yaması"* başlıklı yazıda bilimsellik ve araştırma örtüsü altında rejimin politikalarına uygun olarak Alevi Kürtler üzerinde geliştirilen yalan ve inkara dayalı politikalara değiniyor.

İlgi ve beğeniyle okuyacağınızı umuyoruz.

Yeni bir sayıda buluşmak dileğiyle...

www.arsivkurdi.org

Değişim Sancıları, Kaos ve Kapışma

Amerikalılar bu durumu, "Türkiye barsaklarını boşaltıyor" diye izah ediyorlar. Öyle ya, ülkeyi saran kir ve pas o düzeye vardı ki patlayan kanalizasyonlar gibi dışa vurdu. Bu durum yalnızca ülke insanının burun direğini kırmakla kalmıyor, dünyanın öteki sakinlerini, özellikle Türkiye'nin daha yakın ilişki içinde olduğu Avrupa ve Amerika'yı da ister istemez rahatsız ediyor.

Kemal Burkay *

Türkiye'de bir süreden beri yolsuzluklara karşı operasyonlar yapılıyor. Görünüşte hükümetin üç ortağı da bu operasyonları destekliyor. Banka hortumcularına karşı operasyonları başlatan Bankalar Üst Kurulu Başkanı Zekeriya Temizel Ecevit'in adamı. Bu operasyonlara sıkı sarılmış görünen İçişleri Bakanı Tantan Anavatan Partisi'nden. Kamuoyuna temiz yönetim yanlısı olduğu imajını vermeye çalışan MHP de, tüm ırkçı-şoven politikalarına, Avrupa Birliği karşıtlığına, demokrasi ve değişim çabalarına ayak koymasına rağmen, bu operasyonlara destek veriyor.

Bu bir bakıma iyi. El atılan yolsuzluk olayları henüz aysbergin görünen parçası olsa da ve sonuçta bunlarla ilgili kovuşturmalardan ne çıkacağı bilinmese de -çünkü kamuoyu geçmiş deneyimler nedeniyle pek umutlu değil- bu operasyonlar yine de iyidir. Ama bu iş bu adamlarla, Ecevit, Yılmaz ve MHP'lilerle nasıl oldu?

Hadi MHP iktidarda yeni diyelim. Ama Ecevit'de Demirel gibi kırk yıldır bu ülkeyi yönetenlerden. Onca yıl başbakanlık yaptı. Ülkede nasıl bir vurgun ve talan düzeninin işlediğinin farkında değil miydi? En azından işlerin buraya varmasına engel olmadığı, hesap sormadığı için sorumlu olması gerekmez mi? Üstelik Ecevit, daha birkaç ay önce, akrabaları ve yakın çevresi yolsuzluklara batmış, bu

www.arsivakurdi.org

yüzden kendisi de kamuoyunda büyük tepki toplayan Demirel'i yeniden cumhurbaşkanı seçtirmek için akla karayı seçmedi mi, bu uğurda anayasayı bile çiğnemedi mi?..

Yıllardır ANAP liderliği ve başbakanlık gibi sorumlu mevkilerde bulunan Yılmaz'ın durumu da öyle değil mi? Kendisinin elbet yolsuzluktan bir mahkumiyeti yok. Ama iddialar ne derece haklı ya da değil ayrı bir konu, kendisine yönelik yolsuzluk suçlamalarından, Yüce Divan'dan kurtulmak için can düşmanı Çiller'le uzlaşıp, hem de şu pek dürüst geçinen Ecevit'in desteğiyle birbirlerini aklamadılar mı? Kaldı ki bu yolsuzluk düzeninin baş mimarlarından biri Demirel idiyse diğeri Özal'dı ve doğal olarak ANAP'tı.

MHP'ye gelince, bu baylar da, kanlı geçmişleri bir yana, yolsuzluklar konusunda da sütten çıkmış kaşık değiller. Ülkeyi haraca kesen, uyuşturucu ve silah ticareti yapan çetelere onlar kadro sağladılar. Çatlılar, Ağcalar, Oral Çelikler, çek senet mafyaları onların bağrından çıktı. Bu katillerin bir bölümü şimdi parlamentodalar. Şu kısa iktidar döneminde yoğun bir kadrolaşmaya gittikleri biliniyor. Sağlık ve Bayındırlık Bakanlığı başta olmak üzere, kendilerinde olan bakanlıklarda taraftar ve yakınlarına büyük çıkarlar sağladıklarına ilişkin birhayli iddia var..

Evet, bunların al birini vur ötekine. Peki nasıl oldu da böyle bir koalisyon döneminde yolsuzluklara karşı operasyonlar başladı?

Amerikalılar bu durumu, "Türkiye barsaklarını boşaltıyor" diye izah ediyorlar. Öyle ya, ülkeyi saran kir ve pas o düzeye vardı ki patlayan kanalizasyonlar gibi dışa vurdu. Bu durum yalnızca ülke insanının burun direğini kırmakla kalmıyor, dünyanın öteki sakinlerini, özellikle Türkiye'nin daha yakın ilişki içinde olduğu Avrupa ve Amerika'yı da ister istemez rahatsız ediyor.

Türkiye dünyada, gelişme bakımından ilk yüzün arasında bile değil, ama yolsuzluklar bakımından ilk onun içinde.. "Büyük ve güçlü" Türk devletinin işte vardığı yer... Bu gerçekte acınası bir durum değil mi?

Halka gerçekleri yansıtmayı değil, düzenin pisliklerini, zulmünü, haksızlığını gizlemeyi kendisine görev edinmiş olan Türk basını bile artık, pembe tablolar çizmekten vazgeçip yolsuzlukların kanser gibi bedeni sardığını, her yerden yolsuzluk fışkırdığını, dünyada bunun bir eşi benzeri olmadığını söylüyor.

Eh, böyle birşeyi artık gizlemek mümkün mü? Ve tedbir alınmazsa, barsaklar boşaltılmazsa, bu cerahat hastayı öldürür..

İşte, sevgili okurlar, Türkiye'de şu anda olup biten-

Herşeye rağmen, yolsuzluklara karşı yapılanları bu hükümet için olumlu bir puan saysak bile, onun ötesinde tartıya vurulduğu zaman, bu hükümetin durumu, sorunları çözmek için ne yaptığı, duruma hakim olup olmadığı çok tartışılır. Ecevit'in başkanlığındaki bu hükümetin alternatifi yok sayılıyor. Bunun bir nedeni asker desteği ile kurulmuş olmasıdır. 28 Şubat süreci devreye girip şeriatçı Erbakan'ı ve onunla birlikte hükümet kurma suçu işlemiş Çiller'i saha dışına atınca meydan diğer üç partiye kaldı. Önce ANAP-DSP, DTP hükümeti, ardından da Ecevit'in azınlık hükümeti kurulup 1999 seçimlerinin ardından, ülkenin hükümetsiz kalmaması ve de kurulacak hükümetin "güçlü" olması için, biri ırkçı-faşist, öteki milliyetçi sol (milliyetçiliği şovenlik derecesinde, solculuğu lafta), üçüncüsü liberal olan bu üçü (MHP, DSP ve ANAP) bir araya getirilip hükümet kuruldu. Yani bu bir bakıma mecburi bir hükümet..

www.arsivakurdi.org

ler, Ecevit'in, Tantan'ın veya bir başkasının, bir bütün olarak askerler karşısında boynu bükük ve iktidarsız hükümetin marifeti değil, kapıya dayanan yumurtanın işleridir. Onun yarattığı sancılar ve çığlıklardır.

Ve herşeye rağmen bu yine de iyidir. İyi ki yolsuzluk düzeni artık yürüyemez hale gelmiş ve çökmekle yüzyüze kalmıştır. Temiz toplum isteyen ülkenin emekçi ve aydın insanları için bu iyi bir fırsattır ve bu mücadeleyi hızlandırmak gerekir.

✔ "Alternatifi olmayan hükümet"

Herşeye rağmen, yolsuzluklara karşı yapılanları bu hükümet için olumlu bir puan saysak bile, onun ötesinde tartıya vurulduğu zaman, bu hükümetin durumu, sorunları çözmek için ne yaptığı, duruma hakim olup olmadığı çok tartışılır.

Ecevit'in başkanlığındaki bu hükümetin alternatifi yok sayılıyor. Bunun bir nedeni asker desteği ile kurulmuş olmasıdır. 28 Şubat süreci devreye girip şeriatçı Erbakan'ı ve onunla birlikte hükümet kurma suçu işlemiş Çiller'i saha dışına atınca meydan diğer üç partiye kaldı. Önce ANAP-DSP, DTP hükümeti, ardından da Ecevit'in azınlık hükümeti kurulup 1999 seçimlerinin ardından, ülkenin hükümetsiz kalmaması ve de kurulacak hükümetin "güçlü" olması için, biri ırkçı-faşist, öteki milliyetçi sol (milliyetçiliği şovenlik derecesinde, solculuğu lafta), üçüncüsü liberal olan bu üçü (MHP, DSP ve ANAP) bir araya getirilip hükümet kuruldu. Yani bu bir bakıma mecburi bir hükümet..

Onu mecburi kılan diğer bir neden de, IMF desteği ile önüne koyduğu ekonomik programın aksamadan uygulanması gereği. Bu program çok "hassas" Onun başarılı olması için hükümette tam bir uyum gerekiyor.. Ortalığın karışmaması gerekiyor.. Bu uyum olmaz, hükümet çözülür ve yeni bir seçime gidilirse ülke bunu kaldırmaz, ekonominin dengesi alt üst olur!.. Hem seçimlere gidilse bile kim gelecek, hep aynı partiler ve aynı adamlar değil mi?..

İşte bu yüzden, "vatanın ve milletin çıkarı için" kimse oyunbozanlık edemez! Hükümet tam bir uyum içinde olmak zorunda! Asker bunu istiyor, işverenler bunu istiyor, IMF bunu istiyor..

Böyle olduğu için, biri ırkçı-faşist, biri milliyetçi sol, diğeri serbest piyasacı bu üç parti gül gibi geçinip gidiyorlar! Ecevit Bahçeli'yi, Bahçeli Ecevit'i, Yılmaz ikisini birden sindirmek zorunda! Patlayan nice bunalım, bir süre sonra su kabarcıkları gibi, üçlü zirvede eriyip gidiyor. MHP Öcalan'ın idamı için can atıyor. Bu konuda hükümete değil, dişi Bond Çiller'e yakın.. Zaman zaman ortalığı velveleye veren, ülke için "bir nolu tehditin" simgesi haline gelen başörtüsü konusunda DSP'ye değil, Fazilet'e yakın.. Avrupa Birliği konusunda ortaklarına değil, askere yakın.. Ecevit ve Yılmaz Kürtçe televizyon olabilir diyorlar, MHP bunu ihanet sayıyor.. Buna rağmen hükümet kale gibi sağlam!

Şu tam mostra işi af hükümetin değil, DSP'nin değil, hatta Bay Ecevit'in de değil, Bayan Ecevit'in marifetiydi; ama uyumun bozulmaması, ülkenin hükümetsiz kalmaması için, Cumhurbaşkanı'nın ve kamuoyunun tüm direnmesine rağmen, meclisten elini kolunu sallayıp çıktı!

Başbakan ve yardımcıları, halkın ve hatta, görevleri liderlerin isteğine göre parmak kaldırıp indirmek olan parlamenterlerin bile istemediği Demirel'i yeniden seçtirmek için ülkeyi krize sokar, aylarca uğraştırır, bu uğurda anayasayı bile çiğner, yine de başaramazlar; ama hükümet sarsılmaz..

Çıkardığı kararnameler, hukuka aykırı bulunup Cumhurbaşkanı'ndan döner, ama bu hükümet sarsılmaz..

Başbakan'ın Avrupa Birliği önündeki engelleri aşmak için Nice'teki zirve toplantısına gittiği günün arifesinde, ortağı MHP, AB'ye karşı ağır suçlamalarla dolu

www.arsivakurdi.org

bir mektup kaleme alıp devletin tüm kat ve kurumlarına iletir. Aynı gün, sözde Başbakan'a bağlı olması gereken Genelkurmay Başkanlığı AB'ye karşı zehir zemberek bir manifesto yayınlar, Avrupa ülkelerini Türkiye'yi parçalamaya çalışmakla suçlar, bir başka deyişle Ecevit'i ofsaite düşürür. Bütün bunlara rağmen hükümet sarsılmaz..

Böyle şanslı bir hükümet dünyanın hiçbir yerinde yoktur! Çünkü onun "alternatifi yoktur.." Memleket bu hükümete mahkumdur..

✔ Hükümet ne ölçüde duruma hakim?

Ama bu hükümet de askere ve IMF'ye mahkumdur…

Bu hükümetin bir Kürt politikası yok. Kendisinden önceki hükümetler gibi o da Kürt sorununu askere havale etmiştir.

Yalnızca Kürt sorunu değil elbet, bütçeden askeri harcamalara, silaha, yani ordunun payına ne kadar ayrılacağına da asker karar verir. Yani bütçe de gerçekte askere havale edilmiştir..

Ülkenin iç ve dış tüm temel politikalarına, izlenecek stratejilere, temel taktiklere, kimin hükümet olacağına, kimin olamıyacağına, demokrasinin ne kadar olacağına, hangi yasa ve kararnamelere gerek olduğuna, yasaların nelere izin vereceğine, nelere vermeyeceğine ordu karar veriyor!..

Kürdistan'da olağanüstü hal kaldırılamaz, çünkü orduya göre daha sırası gelmedi ve de gelmez!

Ordu istemediği için Kürtçe televizyon ve eğitim olmaz!

Ceza Yasası'nın 312. Maddesi ve Terörle Mücadele Kanunu'nun 8. Maddesi değişemez; çünkü ordunun görüşüne göre ülkenin stratejik durumu düşünce özgürlüğünü kaldırmaz!

Kimse MGK'ya dokunamaz, çünkü vatanı kurtaran ve ulusun iyiliğini herkesten çok düşünen generaller bu kurum vasıtasıyla siyasete ve sosyal yaşama yön veriyorlar, gerçek yasama ve yürütme işini yapıyorlar. Onlar olmasa sivillerin ne halt edeceği belli olmaz; vatan bölünür, şeriat egemen olur!

Devlet Güvenlik Mahkemeleri gibi olağanüstü mahkemeler, RTÜK, YÖK gibi 12 Eylül kurumları, birer general fermanı olan 12 Eylül yasaları kaldırılamaz, değiştirilemez..

Kimse 12 Eylül çarkının bir dişlisine dokunamaz, çünkü bu daha önceki generallerden yadigardır!..

Türkiye'de generaller (albayların, yüzbaşıların ve de uzatmalı çavuşların hakkını yemeyelim, ama onları da generaller temsil ediyor) çok sistemli çalışmakta ve aklınıza gelebilecek her konuyu ince ince düşünmekteler. Brifingler bu düşüncelerin diğer devlet görevlilerine, basına ve üniversitelere iletilmesi, bu kurumlara ve kamuoyuna mal edilmesi için kullanılan araçlardan biridir.

Örneğin üniversitelerin, yani bilim adamlarının çeşitli konularda nasıl düşünüp davranması gerektiğine generaller karar verirler. Bunun için arada bir profesör ve doçentleri toplar, brifing düzenleyip onlara ders verirler!

Adliye mensupları için de brifing verir, ülkeyi bekleyen tehlikeleri gösterir, yargıç ve savcılara düşeni bir güzel gösterirler!

Arada bir basına da brifing verirler. Hatta sık sık gazetecileri toplayıp cepheye götürür, Kürdistan'da gezdirir, böylece ihtiyat askeri gibi eğitirler! Basının manipülasyonu kamuoyu oluşturmanın önemli bir yol ve yöntemidir. Basın mensupları bu işe alışmıştır ve çoğu teşnedir. Olmayanlar da baskı ve tehditle yola getirilir, olmazsa işinden ve aşından, bazan da başından edilir…

Brifingler hatta hükümet adamlarına, siyasilere verilir. Bu, bir bakıma direktiflerin yumuşak biçimde iletilmesidir, incitmeyen tarzda bir ikna yöntemidir. Siyasiler buna öylesine alışmışlar ki, bir ara Cumhurbaşkanı Sezer, memur kıyım kararnamesini hukuka aykırı bulup imzalamaya yanaşmayınca, Başbakan Ecevit, "askerler size bir brifing versin!" demişti…

Bu kararnameyle ilgili

www.arsivkurdi.org

olarak, Ecevit ilginç bir şey daha demiş, basın mensuplarının, "Cumhurbaşkanı imzalamazsa ne olur?" biçimindeki sorusuna şöyle cevap vermişti:

"Bunu düşünmek bile istemiyorum!"

Evet, Ecevit bunun aksini düşünemezdi, çünkü gökten yıldırımlar yağardı! Çünkü bu kararnamenin çıkarılmasını generaller istemişlerdi.. Buna karşı çıkmak, padişah fermanına karşı çıkmak gibi birşeydi.. Bu memlekette hükümet ordu karşısında işte böyle sinmiştir. Böylesine bir hükümet gerçekte hükümet sayılabilir mi?.

İşte böyle sevgili okurlar, bu söylediklerim aslında bildiğiniz şeylerin bir tekrarı. Görüldüğü gibi hükümetin işi kolaydır; fazlaca yorulmasına gerek yoktur. Gerçekte generaller hükümet işini üstlenmişlerdir. Hatta parlamentonun da ne yapıp yapmayacağını onlar düşünmekte, kanun tasarılarını ve önerilerini MGK Genel Sekreterliği vasıtasıyla ya da Genelkurmay bildirileriyle, şu ya da bu generalin günlük konuşmalarıyla bir güzel sunmaktalar. Generaller bu ülkenin toplum mühendisidir.

Her ne kadar generaller her konuda uzman iseler ve hatta, bir çalışma grubunu da ekonomiyi izlemek için örgütlemiş olsalar bile, yine de tevazu gösterip bu işi asıl uzmanına, IMF'ye bırakmışlar. Zaten para da ordan geldiği için başka türlüsü mümkün değil. Generaller Türkiye'nin hakimi olsalar da, dünyanın hakimi değiller!

Elbet, generallerin bütün çabalarına, bu olağanüstü organizasyonuna, plan ve projelere, andıçlara, bildirilere ve elden düşmeyen, cennetten çıkma baston ve sopalara rağmen –asıl olarak da bu nedenle- sorunlar eksik olmuyor. Türkiye'de arap saçına dönüşmüş, kangren olmuş, biri bitmeden on tanesi uç veren sorunlar, peşpeşe patlak veren krizler, günübirlik değişen gündemler hayatı bir kaosa, ülkeyi cehenneme çevirir, insanlarımızı uğraştırır durur. Yine de hükümet hep "sağlam"dır, ona birşey olmaz! Çünkü onun alternatifi yoktur. Ülke ona mahkum, o askere mahkumdur. Bu nedenle hükümet ortaklarının hem kendi arasında, hem de hükümetle asker arasında işleyip giden bir uyum vardır ki bu uyum top patlasa, dünya yıkılsa etkilenmez.. Zaman zaman sivil kesimde çatlak sesler çıksa da generallerin sesi, yani sopası yükselince siviller ona bakar, hizaya gelir...

✔ Askerlerle sivilleri karşı karşıya getiren son kriz

İşte memleketin ve hükümetin işleri böylesine uyum içinde giderken, yolsuzluklara yönelik sözkonusu operasyonlar adım adım ilerler, ama demokrasi yönünde birtek adım atılmazken, hükümet birden nazara geldi! Sivil kesim ile ordu arasında kriz patlak verdi.

Bu iş "Beyaz Enerji Operasyonu" sırasında oldu. İçişleri Bakanlığı'nın bilgisinde, Ankara DGM savcısının denetiminde jandarma eliyle operasyon sürer ve Enerji Bakanlığı'nın üst düzey bürokratları göz altına alınırken Hürriyet gazetesinin verdiği bir haber, adını vermediği, ama silüetini bastığı bir jandarma komutanına ait sözler, kıvılcım etkisi yaptı.

General, "bu operasyon için düğmeye biz bastık. Enerji Bakanı'nın bu işten haberi yok, onu çizin!" demiş. Buna hem Mesut Yılmaz, hem Ecevit sert tepki gösterdiler. Yılmaz bu açıklamayı ve Hürriyet'in yayınını, siyasetçileri suçlama, hükümetin ve parlamentonun itibarını düşürme ve askeri iktidara davet etme çabası olarak yorumladı. Askeri rejimlerin yolsuzlukla mücadelede başarılı olamıyacağını, asıl yolsuzlukların böylesine karanlık dönemlerde boy verdiğini söyledi. Ecevit ise, ucu askere dokunan konularda şimdiye kadar kullanmadığı sert bir üslupla, haberin kaynağını "birtakım gizli görevliler" olarak niteledi, "bu sözlerin demokrasinin üzerine gölge düşürdüğünü" söyledi ve şunları ekledi:

"Neyse ki edindiğim izle-

www.arsivakurdi.org

nime ve bilgiye göre bu gizli görevlilerin ardında bir örgüt yok. Biliyorum ki İçişleri Bakanı, Jandarma Genel Komutanı, Genelkurmay Başkanı da yok, devletin resmi istihbarat örgütlerinden biri de yok. Sadece perde arkasında, demokratik hukuk kurallarını özümseyememiş, kimliği belirsiz birtakım kişiler var. O nedenle içerde ve dışarda hiçkimse Türkiye'deki rejime ilişkin kaygı duymamalıdır. Yeterki bu üzücü olayın sorumluları bir an önce saptansın ve haklarında gereken işlem yapılsın. Eğer gereken işlem yapılmazsa toplumdaki çok az sayıdaki dikta rejimi özlemcileri yersiz hayallere ve heveslere kapılabilir ve kışkırtıcılığa kalkışabilirler. Kimse kaygı duymasın, demokrasi ülkemizde bir daha yerinden oynatılamıyacak biçimde kökleşmiştir."

Bu ülkede, sözde çok partili yaşama geçildikten bu yana, on yılda bir yönetime el koyup sivillere işten el çektiren cuntalar bir yana, böyle bir şey, adı belli ya da belli olmayan generallerin siyasilerin işine burunlarını sokmaları, açıklama yapmaları, hatta posta atmaları, basını bu amaçla maniple etmeleri ilk mi oluyordu? Besbelli hayır. Ecevit "sözkonusu üzücü olayın sorumluları saptanıp hakkında işlem yapılsın ki bu iş yol olmasın, darbe kışkırtıcıları cesaret almasın" diyor. Oysa bu iş çoktan yol olmuş! Bu koşullarda darbeye ise gerek var mı?. Yukarda verdiğimiz nice örnekten de anlaşılacağı üzere, gerçekte ülke generallerin emir ve terci-

Bu hükümet ve bundan öncekiler, demokratik bir anayasa, demokratik bir siyasi partiler yasası için, düşünce özgürlüğünü gerçek anlamında geçerli kılmak için ciddi hiçbir girişimde bulundular mı? Ve kamuoyunun, özellikle de bir üyesi olmayı arzuladıkları Avrupa Birliği'nin etkisiyle bazı ufak tefek, göstermelik adımlar atmaya niyetlendikleri zaman da generaller karşılarına dikilince neden kararlıca direnmiyor, "bu sizin işiniz değil, ülkeyi halk adına parlamento ve biz yönetiriz," demiyorlar?. Neden pısıp hazır duruşa geçiyorlar?. Son olayda bu cesaret kendilerine nerden gelmişti ve bu tutumu sürdürebilecek miydiler?

hlerine göre yönetiliyor ve hükümet çoktandır ki ikinci plana düşmüş, kağıt üzerindeki yetkilerini kullanamaz hale gelmiş, sivil politikacılar itibarını yitirmiş...

Bundan çok daha önemli ve hükümeti güç duruma düşürecek açıklama ve müdahaleler, suç ve skandal teşkil eden andıçlar karşısında susanlar, demokrasiyi, hukuku, kendi hak ve yetkilerini hatırlamayan hükümet adamları, Ecevit, Yılmaz ve ötekiler şimdi mi uyandılar?. Demokrasi üzerine gölge ilk kez mi düşüyordu? Hem ortada bir demokrasi var mı ki onun üzerine gölge düştüğünden, ya da onun kökleştiğinden, yerinden oynatılamıyacağından söz edilebilsin?. Bu demokrasi sayın Ecevit'in düşlerinde midir? Türkiye'nin bugünkü rejimi, eğer demokrasi ise, böyle bir demokrasi düşman başına! Öte yandan, bu hükümet ve bundan öncekiler demokrasi için, hukukun egemenliği için, 12 Eylül faşist rejiminin kurum ve yasalarını tasfiye için, Türk Pinoşesi Evren'den ve takımından hesap sormak için ne yaptılar? Gerçekte bugünkü durumun 12 Eylül döneminden ne farkı var? Daha dün yapılan cezaevi operasyonunun yarattığı dehşet manzaraları hangi demokratik ülkede görülebilir? Bu ülkede sıradan yurttaşlar şurda kalsın, aydınlar, hatta milletvekilleri görüşlerini özgürce söyleyebiliyorlar mı? İnsanlar özgürce gösteri yapabiliyor mu, hak arayabiliyor mu? Her yerde korku ve şiddet egemen değil mi?.

Bu hükümet ve bundan öncekiler, demokratik bir anayasa, demokratik bir siyasi partiler yasası için, düşünce özgürlüğünü gerçek anla-

www.arsivakurdi.org

Türkiye'nin siyasileri ve asıl olarak halkı için acı olan bu durumun tek, hatta başlıca sorumlusu, gücü ellerinde toplayan ve bugün hemen hemen tüm demokratik açılımların ve değişimin önünde bir engel haline gelen asker ve polis değil. İşlerin bu duruma varmasında asıl sorumluluk, bizzat dünden bugüne ülkeyi yönetmekte olan sözde sivil politikacılarındır. Onlar demokrasinin ve özgürlüklerin yerleşmesi için kendilerine düşeni yapmadılar. Cumhuriyetle birlikte demokrasiye geçilmiş olmadı. Tek partili dönemin parlamentosu bile asıl olarak, özgür seçimlerle değil, atamayla oluştu; seçmenler kendilerine sunulan listeye evet demekten başka bir seçeneğe sahip değillerdi. Çok partili döneme geçildikten sonra da demokrasi yine lafta kaldı. Çünkü yalnızca burjuvalar ve toprak ağaları parti kurma hakkına sahip oldular! Demokrasiye özgü gerçek bir çok seslilik, katılımcılık, düşünce, örgütlenme ve propaganda özgürlüğü hiçbir dönemde yaşanmadı. Cezaevleri ve idam sehpaları sürekli olarak muhalifler, solcular, Kürt yurtseverleri, hatta bazan hükümet adamları için çalıştı. Habire siyasi partiler kapatıldı.

mında geçerli kılmak için ciddi hiçbir girişimde bulundular mı? Ve kamuoyunun, özellikle de bir üyesi olmayı arzuladıkları Avrupa Birliği'nin etkisiyle bazı ufak tefek, göstermelik adımlar atmaya niyetlendikleri zaman da generaller karşılarına dikilince neden kararlıca direnmiyor, "bu sizin işiniz değil, ülkeyi halk adına parlamento ve biz yönetiriz," demiyorlar?. Neden pısıp hazır duruşa geçiyorlar?. Son olayda bu cesaret kendilerine nerden gelmişti ve bu tutumu sürdürebilecek miydiler?

Kamuoyu günlerdir bunu tartışıyor. Ecevit'in ve Yılmaz'ın bu çıkışı, ordunun siyasete müdahalesinden, mevcut vesayet rejiminden memnun olmayan, bunu eleştiren aydınlar ve demokrat insanlar arasında bile yeterince destek bulmuyor, çünkü inandırıcı değil. Bu çıkışın nedeninin "beyaz enerji operasyonu"nda işin ucunun hükümetin bir bakanına, ondan da öte Yılmaz'a dokunması ve belki hükümetin durumunu etkilemesi ihtimalinden doğan kaygılar olduğu yaygın bir kanı.

Nitekim genelkurmay'ın Yılmaz ve Ecevit'e cevap niteliğindeki sert açıklaması hükümet cephesinde yeni bir suskunluğa yol açtı. Genelkurmay sözkonusu generali eğer biliyorsa bilmezlikten geldi, bilmiyorsa arama zahmetine bile katlanmadı. Aksine Ecevit'i, orduyu siyasi tartışmaların içine çekme çabasıyla suçladı; sanki ordu zaten siyasetin göbeğinde değilmiş gibi!. Yılmaz'ı ise açıkça müfteri olarak niteledi!

Bu açıklamaya karşı Ecevit, "birşey demek istemiyorum," diyerek sustu. Yılmaz ise, "Genelkurmay bu işten eğer rahatsızlık duyuyor ve sözkonusu generali tespit edememişse ilgili gazeteden sorsun," demekle yetindi...

Peki bu baylar kendi pozisyonlarında direnmiyeceklerdiyse neden sözkonusu haberi böylesine sorun haline getirdiler. Yağmayacaklardıysa neden gürlediler?. Daha önceleri pekçok kez yaptıkları gibi, bu haberi de duymazlıktan gelemezler miydi? Nasıl olsa sözkonusu olan bir yolsuzluk soruşturması, içişleri bakanının durumdan haberi var, savcının denetiminde yürüyor ve jandarmanın da belli durumlarda ilk soruşturma yapma yetkisi var...

✔ Gelinen durumun sorumlusu kim?

Türkiye'nin siyasileri ve asıl olarak halkı için acı olan bu durumun tek, hatta başlıca sorumlusu, gücü ellerinde toplayan ve bugün hemen hemen tüm demokratik açılımların ve değişimin önünde bir engel haline gelen asker ve polis değil. İşlerin bu duruma varmasında asıl sorumluluk, bizzat dünden bugüne ülkeyi

www.arsivakurdi.org

yönetmekte olan sözde sivil politikacılarındır. Onlar demokrasinin ve özgürlüklerin yerleşmesi için kendilerine düşeni yapmadılar.

Cumhuriyetle birlikte demokrasiye geçilmiş olmadı. Tek partili dönemin parlamentosu bile asıl olarak, özgür seçimlerle değil, atamayla oluştu; seçmenler kendilerine sunulan listeye evet demekten başka bir seçeneğe sahip değillerdi. Çok partili döneme geçildikten sonra da demokrasi yine lafta kaldı. Çünkü yalnızca burjuvalar ve toprak ağaları parti kurma hakkına sahip oldular! Demokrasiye özgü gerçek bir çok seslilik, katılımcılık, düşünce, örgütlenme ve propaganda özgürlüğü hiçbir dönemde yaşanmadı. Cezaevleri ve idam sehpaları sürekli olarak muhalifler, solcular, Kürt yurtseverleri, hatta bazan hükümet adamları için çalıştı. Habire siyasi partiler kapatıldı. Yani, sözde demokrasiye geçilmiş olan 1946'dan sonra da batılı anlamda demokratik bir düzen oluşmadı. Sivil politikacılar da, kendilerinden önceki paşalar gibi, padişahlık döneminden miras kalmış keyfi bir yönetim tarzını seçtiler.

Böyle olması, dünyamızda yalnız Türkiye'ye özgü de değil. Eğer kendi özgül tarihsel koşulları nedeniyle bir istisna teşkil eden Hindistan'ın, kör-topal biçimde de olsa süregelen demokratik sistemini bir yana bırakırsak, sanayi devrimini başaramamış geri ülkelerde, şu veya bu etkiyle girişilen demokrasi denemelerinin hemen tümünün kaderi bu. Çünkü bu ülkelerde demokrasinin üzerinde biçimleneceği sosyal sınıflar ve ilişkiler, diğer bir deyişle, uygun bir altyapı yoktur. Despotik, yani zora ve keyfiliğe dayalı yönetim anlayışı demokrasi kılıfı altında da sürüp gidiyor. Öyle olunca da, zorun uygulayıcısı olan generaller ve polis müdürleri, sık sık iktidarı kendi hesaplarına gaspediyorlar. Türkiye'de de böyle oldu. On yılda bir askeri cuntalar sivilleri bir yana itip yönetimi kendi ellerine aldılar, topluma askerce biçim vermeye, sorunlara zaptiye kafasıyla çözüm bulmaya çalıştılar. Böylece her askeri dönem derin izler bıraktı, demokrasi yönündeki çabaları yaraladı. Askerler kışlalarına çekildikleri zaman da korkuları, tehditleri ve perde gerisinden yönlendirmeleri sürüp gitti. Bunu güvenceye alan kurumlar oluşturdular.

12 Eylül rejimi ise askerlerin ülke yönetimi üzerindeki etki ve yönlendirmesini kurumlaştırdı. Onu izleyen Kürtlere karşı kirli savaş dönemi ülkeyi tümüyle militarize etti, askeri ve polisi görülmemiş biçimde öne çıkardı. Sözde sivil yöneticiler ise, tüm bu dönemde, özgürlüklerin ve demokrasinin yerleşmesi için gerekli olan hiçbir şeyi yapmadılar; çünkü onlar da demokrasiden korktular. Yönettikleri halka özgürlük tanımaktan dikkatle ve ısrarla kaçındılar. Sözkonusu antidemokratik yasalar ve kurumlar, onlar için kolaycı bir yönetim aracı oldu.

1950'lerde solcuları ve Kürt aydınlarını zindana ve işkence çarklarına gönderenler DP'nin sözde sivil politikacıları idi. 1970'li yıllarda, hem de askerlerin getirdiği 1961 anayasasını "lüks" bulan ve budamak, geriletmek için yanıp tutuşan; ülkenin demokrasi güçlerine, sola ve Kürt halkına karşı asker ve sivil komandoları, daha sonra "çevik kuvvet" adını alacak olan toplum polisini kullanıp terör estiren; siyasi cinayetleri hoşgörüyle karşılayan sivil Demirel'di. Aynı dönemde yarı Kürtçe çıkan bir gazeteye, Roja Welat'a tahammül edemeyip üzerinde polis terörü estirenler de hem Demirel, hem Ecevit'ti. 1990'lı yılların başında orduyu Kürt halkına karşı en şiddetli biçimde kullanan, faili meçhul cinayetlere patlama yaşatan, Kürt köy ve kasabalarının yıkım sürecini doruğa vardıran, sivil, genç, hem de kadın politikacı Çiller ve onun "sosyal demokrat" ortakları oldu.. O dönemin binlerce yasadışı operasyonunun sorumlusu özel valiler, polis şefleri, emniyet müdürleri, içişleri bakanları DYP listelerinden meclise taşındılar... 1974 yılında solcuları af kapsamı dışında bırakan, şimdi polisten

www.arsivekurdi.org

kaçar ve afa muhtaç hale gelmiş Erbakan'dı.. 1996 yılında, salt hükümet olabilmek için Çiller'in yolsuzlukları üstüne sünger çekip onu yüce divandan kurtaran, Susurluk dosyalarını çekmecesinde gizleyen, temiz ve şeffaf toplum için mücadele edenlerle "gulu gulu dansı yapıyorlar" diye alay eden de aynı Erbakan'dı.. Sözkonusu politikacılar içinde "en sivili", militarist olmayanı sayılan Özal bile, Kürtleri göçertmek için yapılan planın, düşünce özgürlüğünün kırıntılarını da ortadan kaldıran ünlü Terörle Mücadale Kanunu'nun mimarıdır ve generaller izin verselerdi, Körfez Krizi sırasında ülkeyi az daha savaşa sokacak olan da oydu!

Özetle, bu sivil politikacıların hiçbiri gerçek anlamda sivil olamadı, demokrat olamadı. Osmanlı padişahları ne kadar sivilse bunlar da o kadar sivildiler.. Bunlar, Kürt sorunu başta olmak üzere, ülkenin sorunlarını barışçı ve demokratik yollardan, diyalog ve uzlaşmayla çözmeye yanaşmadılar. İnsanlarımıza hak ve özgürlük tanıyıp ülkede barış ve huzur ortamını buna dayandıracaklarına, tüm despotlar gibi yasakçı davrandılar, zora başvurdular, askeri ve polisi öne sürdüler. Kürtlerin, emekçilerin, solcuların, aydınların ve gençlerin istemlerine karşı sadece şiddet ve zor... Öyle olunca da kaçınılmaz olarak şiddet şiddeti doğurdu, şiddet araçları ve örgütleri büyüdü, ülke görülmemiş derecede militarize oldu, Türkiye bir polis devletine dönüştü.

Bu koşullarda ordunun böylesine güç kazanarak ülkenin gerçek hakimi haline gelmesi, demokrasi denen şeyin göstermelik olması ve politikacıların da hükümeti ve parlamentosuyla bir kuklaya dönüşmesi, hukukun yerini zorun alması, rüşvet ve soygunun alıp yürümesi çok mu şaşırtıcı?. Bu durumu yaratanlar en başta çapsız, ufuksuz, bizzat kendileri demokrat olmayan, çağdaş ve uygar olmayan politikacılardır. Onlar kendi zincirlerini kendileri ördüler.

✔ Yılmaz ve Ecevit

Sahnedeki politikacılar içinde ötekilerden biraz daha farklı olan, daha geniş bir ufuk taşıyan Yılmaz'dır. O, zaman zaman demokratikleşme yönünde dişe dokunur öneriler yapıyor, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne katılmasından yana açık tavır koyuyor ve bunun için olmayacak şartlar ileri sürmeden, Kopenhag Kriterleri'nin yerine getirilmesini istiyor, Kürt sorununun siyasi çözümünün gereğinden söz ediyor, ordunun sivil yaşama müdahalelerinden rahatsız olduğunu açığa vuruyor.

Ancak Yılmaz bu konularda kararlı ve tutarlı değil. Bazan, üstelik ölçüsünü de iyi ayarlamadan yaptığı sert çıkışların ardından, ordudan tepki gelince sessizce dönüş yapıp işin peşini bırakıyor. Bu kendisi için de ülke için de hoş olmayan bir durum. Oysa söylediklerinin arkasında dursa, uzun vadede hem kendisi, hem ülke kazanacak. Çünkü bu ülkenin gerçekten ileri görüşlü, değişimci ve kararlı insanlara ihtiyacı var.

Ecevit'e gelince, Bay Ecevit, geçmişte yarattığı imajın aksine, hiçbir zaman ileri görüşlü ve değişimci olamadı. Kullandığı tüm semboller, sloganlar aldatıcıydı. Adına "barış hareketi" dedi, ama yaptığı savaştı ve Kıbrıs'ı işgaldi; çok kan döküldü. Bunu ulusal çıkarlar için yaptığını ileri sürdü ve kahraman pozlarına büründü; oysa ülkenin başına büyük bir dert açtı ve bugün de çözümü zorlaştırıcı ne varsa onu yapıyor..

Güvercini partisine sembol olarak seçti, oysa sorunların çözümünde hep şahince politikalar izledi. Bunlardan biri Kürt sorunudur. Ecevit bu sorunu hep yok saydı, "feodal bir sorun, bölgesel bir gerikalmışlık olayı" deyip çarpıttı. Kürtlere karşı kirli savaşı destekledi. Diyalogdan, barışçı bir çözümden inatla uzak durdu. İslami hareketle ilgili tutumu da benzerdi. Sorunun insan hakları ve demokrasi çerçevesinde barışçı bir çözümü için çaba göstermedi; yasaklarla, baskılarla sonuç almaya çalışan-

www.arsivakimi.org

ların yanında oldu. O, sözünü çok ettiği "hoşgürü"den fersah fersah uzak biri...

Ecevit geçmişte kendisini bir halk adamı, bir değişim umudu gibi sundu. Bu da aldatıcıydı. Pratikte halka karşı katı, emredici, yasakçı, baskıcı, ceberrut devletin yanında yer aldı. Bu eşi az bulunur baskıcı devleti bağnazlıkla savundu. Sistemin demokratikleşmesi için çaba göstermedi.

Bugünkü olumsuz durumda, ülkenin içine düştüğü çıkmazda, bu kaosta ve yaşanan cehennemde Demirel kadar Ecevit'in de payı var. Bu ülkenin yönetiminde kırk yıldır birinci dereceden rol oynayan kişilerden biri de o. Bu yaştan sonra değişmesi, demokrat olması, hoşgörüyle davranması artık zor, bundan öte olanaksız.. Aksine, yaşlılığın getirdiği doğal ve kaçınılmaz kayıplar bedenine, düşüncesine ve eylemine yansıyor. Ecevit ülkeyi 21. Yüzyıla taşıyabilecek bir lider olmak şurda kalsın, onu hala 20. Yüzyıla, soğuk savaş dönemine hapsetmeye çalışan biri. Onun ülkeye yapacağı en büyük –belki de ilk ve son- iyilik, siyasetten el etek çekip son günlerini evinde, Rahşan'ıyla ve şiirleriyle başbaşa geçirmek olmalı.

Onun şimdiye kadar yaptıkları akla uygun düşmediği gibi, şiire de hiç uygun düşmedi; eğer vakti kaldıysa, hiç değilse son günlerinde şiire uygun bir yürek ve tutumla yaşamayı denesin...

✔ Bu kriz nasıl aşılacak?

Son krizle birlikte, orduyla hükümet arasında uyum birhayli sarsıldı. Bundan böyle ne olacak? Hem de Avrupa Birliği'ne katılım için ciddi hazırlıklar yapılması gereken bir süreçte?.

Hükümetin ömrü ne olacak? Bu koşullarda ekonomik program ne ölçüde hayata geçecek?

Eminim, bu yazıyı okuyanların çoğu, bu kriz de aşılır, birkaç güne varmadan gündem değişir, bu kavga da unutulur diye düşünüyorlardır. Haklı da sayılırlar. Zaten açıklamalarıyla krizin patlamasına yol açan Ecevit ve Yılmaz geri adım attılar bile..

Bu ülke krizlere alışık, daha doğrusu krizkolik.. Yılda irili ufaklı nice kriz gelip geçiyor ve bundan dolayı ne ülke batıyor ne de hemencecik hükümetler değişiyor.. Ama bir şey var, ülkenin temel krizi, diğer bütün krizlerin anası, ülkenin yaşadığı sürekli kaosun ve cehennem manzarasının gerçek nedeni değişmeden kalıyor. Bu, ülkenin geçmişi, halihazır durumu ile geleceği arasındaki kavgadır. Statüko ile değişim ihtiyacı arasındaki çelişkidir. Ülkede olan biteni etkileyen, şu anda yaşanan çeşitli türden kavga ve görüntülere yol açan şey, Ecevit, Yılmaz, generaller, İslamcılar, şu veya bu kişinin, partinin veya hükümetin kişisel özlem, çıkar ve tercihinin ötesinde, bu çelişkidir. Yıllardır yaşanan ve bir türlü sonu gelmeyen bu geniş kapsamlı bunalım, kapıya dayanmış köklü değişim ihtiyacı ile statükonun, değişimden yana olanlarla, buna karşı çıkan tutucu ve gericilerin mücadelesinin ürünüdür.

Türkiye çağa uyum sağlayacak mı, yoksa geçmişte mi kalacak, sorun işte budur. Ve sorunun cevabı bizce açıktır. Değişim kaçınılmazdır, dünya ölçüsünde olacaktır. Değişim kaçınılmazdır; çünkü değişen bir dünyada böylesine haksız ve çürümüş bir düzenin uzun zaman ayakta kalması akla, tarihin ve toplumun yasalarına aykırıdır.

20. Yüzyılın başında anlı şanlı Osmanlı İmparatorluğu çöküp gitti. Bazıları buna hayıflanır, yöneticiler şöyle yapmayıp da böyle yapsalardı imparatorluk yaşıyabilirdi sanırlar. Oysa altı yüz yılı aşkın süren ve üç kıtaya yayılan koca imparatorluk artık ömrünü tamamlamıştı. Osmanlı yayılmayla birlikte talan, yağma ve haraç üzerine kurulmuş bir devletti. Bu yayılma, yeni keşifler ve yeni bir teknolojiyle üretimi hızla arttıran, sistemini de yenileyen Batı'nın sınırlarında durdu. Ondan sonrası gerileme kaçınılmazdı. Yeni talan ve haraç kaynakları sona erince,

www.arsivakurdi.org

eldekilerin bir bölümü de güçlü rakipler karşısında yitirilince, Osmanlı Balkanlar'a, Arabistan'a ve Anadolu'ya sıkıştı. Üretimi arttıramayan rejimin, eldekiler üzerindeki sömürü ve zulüm çarkı koyulaştı. Yıllar içinde ekonomik dayanaklarını yitirip çürümüş, kendisini yenilemekte başarısız kalmış, borç batağı içindeki bu haksız ve yoz rejim ayakta kalamazdı. Sonuçta, Osmanlı'nın yüzyıllar boyu soyup sömürdüğü, zincire vurduğu halklar bir bir kopup özgürleşirken, o, ikinci dünya savaşı macerasının ardından çöküp gitti.

Son yıllarda bir bölüm Türk aydını TC'nin durumunu da Osmanlı'nın son dönemine benzetiyorlar. Bunda haklılık payı var. Durum birçok bakımdan gerçekten benzer. Bir Avrupa ülkesi olmakla övünen Türkiye, Avrupa'nın en geri ekonomisine sahip. Kişi başına düşen ulusal gelir bakımından Yunanistan'ın dört kat altında. Bu gelirin önemli bir bölümü de uyuşturucu ve kara para gibi üretime dayanmayan kirli yollardan sağlanıyor. Türkiye'de pekçok kişi üreterek değil, meşru olmayan yollarla, uyuşturucu ve kara parayla, hayali ihracatla, banka hortumlayarak, hazineden çalarak, kamu mallarını yağmalayarak servet ediniyor... Devlet, halkını sürekli soyarak, zam ve vergilerle yaşamı dayanılmaz hale getirerek masraflarını karşılıyor. Bu koşullarda yürümeyen ekonomi, Osmanlı döneminde olduğu gibi, çağın düyunu umumiyesine, IMF'ye bağımlı hale gelmiş.. Rejimin komşularıyla ilişkileri gergin. Kıbrıs'ta savaştı ve yıllardır ülkenin sol ve demokrasi güçleriyle ve Kürt halkıyla savaşıyor. Son dönemde buna İslami hareket de dahil oldu. Alevilerin dışlanması ve hırpalanması ise sürüyor. On yılda bir gelen darbelerle görülmemiş ölçüde militarize olan, hak ve özgürlükleri budayan rejim, ülkenin kendi halkından da koptu. Böylesine ekonomik temeli çürük, haktan hukuktan yoksun, kitle desteğini yitirmiş çağdışı bir rejimin uzun ömürlü olması mümkün mü?

Böyle bir rejim de aynen Osmanlı gibi çökmeye mahkumdur. Elbet rejimin çökmesiyle bazı çevrelerin yaşadığı veya topluma yaşatmak istediği türden paranoyak kaygı ve evhamlar gerçekleşmeyecek; Türk ulusu yok olmayacak, Türkiye de kalacak; ama yaşanacak sözkonusu köklü değişimin ardından Türkiye çağdaş bir ülke olacak. Kürtler özgürlüklerine kavuşacaklar. Kürtler ve Türkler eğer yine birarada yaşayacaklarsa, bu federatif bir birlik olacak. Türkiye lafta, değil, gerçekten laik olacak. Aleviler, Yezidiler, Süryaniler ve öteki Hıristiyanlar da baskı görmeden yaşayacaklar. Bir çeşit dine ve ideolojik baskı aracına dönüşen, toplumun politikasını, ideolojisini, giyim kuşamını, bir bütün olarak yaşam tarzını tek bir kalıba sokmaya çalışan Kemalizmin hegemonyası sona erecek.

Geleceğin Türkiyesi işte böyle olacak. Bu bizzat Türk halkı için de, herkes için de iyidir.

Kuşkusuz, dünyadaki değişim dalgası tüm ülkeleri aynı anda kapsayamaz; bazıları için göreçe olarak erken, bazıları için geç olacak. Bu değişimin adımları, insanlık tarihine göre kısa, ama tek tek insanların yaşamına göre uzun zaman alır. Türkiye ise bu bakımdan bir İran'dan, Irak'tan, Pakistan'dan, Endonezya'dan farklı durumdadır. Türkiye hem coğrafya, hem değişim için gerekli ön koşullar, özellikle de kitlelerdeki değişim istemi bakımından çağdaş dünyanın sınırındadır ve içindeki tutucu güçler ne denli direnirlerse dirensinler, önümüzdeki 10-15 yıl önemli değişikliklere gebedir.. Değişim dalgası doğuya doğru ilerliyor ve bugün ona karşı direnenleri aşıp geçecektir. Kuşku olmasın ki, çok zaman geçmeden bugünkü yönetici kuşaklar, siyasetçiler ve tutucu bürokratlar, taşıdıkları dünya görüşü ve şartlanmalarla birlikte çekip gidecekler, yerlerini yeni kuşaklara, değişik anlayışlara bırakacaklar.

Kürdistan Sosyalist Partisi
-PSK-
Genel Sekreteri

www.arsivakurdi.org

Kürt gündeminin değişmez belirleyeni:

İç çatışma

Kürt toplumunda, iç sorunların çözümünde şiddet ilk akla gelen bir yöntem olarak hatırlanmakta ve kitlede prim yapmaktadır. Bu toplumsal ruh hali ürkütücü bir boyuta vardığı halde, ne yazık ki toplumunun karşılaştığı veya gelecekte karşılaşacağı sonuçları irdeleyen bir bilimsel araştırma da bulunmamaktadır. Doğal olarak böyle bir araştırma, olayın aktörlerinin sorumluluğunun boyutlarını da gözler önüne serecektir.

Mahmut Kılınç

Çağdaş, modern toplumların yüzyıllar önce geride bıraktıkları, toplumları en fazla tahrip eden "iç çatışma" veya "iç savaş" olarak tanımlanan ve daha çok bazı örgütlerin eliyle sürdürülen kaos, maalesef bugün hala Kürt Halkının en baştaki gündemini belirlemektedir. Sakin geçen kısa aralıkların dışında, özellikle son yarım asır yıldır, Kürt toplumunda iç çatışmalar kesintisiz devam etmektedir. Üstelik, bu süre zarfında, çok ağır bedeller ödenmesine ve toplumsal acılar yaşanmasına karşın ortada çatışan tarafların açık ve kesin bir üstünlüğü de bulunmamaktadır. Ama yine de, özellikle iktidarlaşma yönünde, iç çatışmalardan medet uman hala bazı örgütler bulunmaktadır. Nitekim, bir kısım Kürt basın-yayın organlarında, bu lanetli niyetlere her gün tanık olmak olanaklıdır.

Geneli partilerin veya onların besledikleri grupların denetiminde bulunan Kürt basın ve yayın organlarında, sloganlaşan söylemlerle, Kürt Halkının yürek parçalayan bu duruma duçar olmasının baş sebebi, sanki iç çatışma değilmiş gibi, pervasızca körüklenmekte ve hatta bir kahramanlık gibi gösterilmektedir. Taraflar kendilerini haklı göstermek için akıl almaz yalanlara başvur-

www.arsivakurdi.org

makta, bir taraf "hain", "işbirlikçi" olunca, doğal olarak diğer taraf da "yurtsever" ve "kahraman" olmaktadır. Ne yazık ki kitleler, bu sahte söylemlerle, geleceklerini saran karanlıkları göremeyecek duruma getiriliyor. Nitekim bir zaman KDP'nin "hain"liğini haykıran binler, bugünlerde YNK için aynı şeyi söylemekte, böyle giderse yakın gelecekte, "bindirilmiş kıtalar"ın bir başkası için aynı şeyi haykıracaklarından kuşku duyulmamalı. Üstelik meydanlarda parti şeflerinin söylediklerini bağırıp çağıranların, çatışmaların gerçek nedenlerinden haberdar olduklarını da söylemek zordur. Bugünlerde YNK'yi "lanetleyen"lere bunun nedenini sorsanız, "hain", "satılık" gibi hamaset söylemlerin dışında bir şey söylenecekleri şüphelidir. Bunun gibi, son yıllara kadar yarım asırdır çatışan YNK ve KDP'nin cephede çatışan taraftarlarına da sorsanız, size neden çatıştıklarını açıklıkla ifade edemeyeceklerdir. Çünkü cephede en ön safta kanını akıtan çoğunluğun, bu çatışmaların gerçek nedenleri hakkında bildiği, sadece parti şeflerinin söylediklerileyle sınırlıdır.

Sadece bu kesim değil, çatışmaları tahrik etmekten geri kalmayan bazı "kalemşörlerin" de durumu farklı değildir. Kaldı ki, bu durum, kitleler üzerinde daha da olumsuz bir etki bırakmaktadır. Kürt Halkının tutsaklığının sürdürülmesinin temel nedeni olan iç çatışmayı, bilerek veya bilmeyerek teşvik eden yayınlar, bir tarafta bu hazin tablonun devamına neden olurken, diğer tarafta tüm toplumu şiddet girdabına itmektedir. Kürt toplumunda, iç sorunların çözümünde şiddet ilk akla gelen bir yöntem olarak hatırlanmakta ve kitlede prim yapmaktadır. Bu toplumsal ruh hali ürkütücü bir boyuta vardığı halde, ne yazık ki toplumunun karşılaştığı veya gelecekte karşılaşacağı sonuçları irdeleyen bir bilimsel araştırma da bulunmamaktadır. Doğal olarak böyle bir araştırma, olayın aktörlerinin sorumluluğunun boyutlarını da gözler önüne serecektir. Bu önemli eksiklik yetmezmiş gibi, yıllardır topluma "aydın" diye empoze edilen, ancak bu çatışmaların aktif tarafı olan partilerin katı örgüt disiplinine tabi, parti şeflerinden direktif alan bazı kimselerin bu çatışmayı teşvik eden yazı ve söylemleri, durumu daha da vahim hale getirmektedir. Bu cümleden olmak üzere, Güney'deki partilerin arasındaki çatışmaların durması, sorunların diyalog yoluyla çözüm bulması için bazı küçük ve sınırlı grupların her türlü takdirin üzerindeki çabalarını burada hatırlamak gerekiyor. Ne var ki, bunlar hem çok sınırlı ve hem de yine bu partilerin denetimindeki basın ve yayın organlarınca, özellikle işlevlerinin sınırlandırılması gibi bir dezinformasyona maruz kalmaktalar. Uluslaşan her halk gibi, bu modern sürece girmiş Kürt halkının da bu tür acıları, tümden teğet geçmesi temenni edilmesine karşın mümkün olmadığı açıktır. Ancak, yüzyıllar öncesi toplumsal koşulları göz ardı ederek, bu tür toplumsal felaketleri sürecin normal bir sonucu olarak görmek, Orta Çağ'dan günümüze insanlığın kat ettiği gelişmeyi kavramamak anlamına gelmektedir. Doğal olarak toplumların, ulusların köklü toplumsal dönüşümleri, radikal gelişmeleri sancısız olmamaktadır. Ancak, bu sancıların toplumun geleceğini kararlacak bir boyuta ulaşması, her şeyden

Kürt Halkının en küçük bir iradi katılımı olmadan dört devlet tarafından paylaşılması ve bugün çok açık bir biçimde tanıklığını yaptığımız şekilde, bu devletlerin iç çatışmaları kışkırtan ve tümden Kürt toplumunu tahrip etmeye yönelik politikaları olduğu açıktır. Genel olarak, iç çatışmayı besleyen nedenleri, klasik bir yaklaşımla "iç ve dış nedenler" olarak sınıflandırmak olanaklıdır. Ancak her alanda olduğu gibi bu konuda da iç ve dış nedenler iç içe geçmiş bulunmaktadır.

www.arsivakurd.org

önemlisi geniş bir toplumsal dejenerasyona, mücadele ve geleceğe karşı bir toplumsal inançsızlığa neden olması, bir bütün olarak Kürt toplumunun karşılaştığı en ciddi tehlikedir.

Tabii ki, bu iç çatışmaların, kaosun çok yanlı nedenleri bulunmaktadır. Bu tür sorunlar tartışılırken, pek çok zaman Kürdistan'ın bölünmüş olmasının temel neden olarak alındığı ve bunun aynı zamanda toplumsal parçalanmışlığa da neden olduğu, Kürt siyasi grupları veya güç odakları arasındaki iç çatışmayı besleyen pek çok neden arasında ilk sırayı bu parçalanmışlığın aldığı söylenir, söyleriz. Bunun, ne kadar ciddi bir tehlike oluşturduğu şüphesiz görülmeli. Ancak, soruyu tersinden de sormak gerekiyor; esas olarak parçalanmış bir toplumsal yapı, bu bölünmüşlüğün temel olgusu değil mi? Örneğin, Kürdistan'ın paylaşımından önce, Kürt toplumunda, lehçe ve coğrafik koşulların da derinleştirdiği aşiretsel parçalanmışlığın bir sonucu olarak; değişik devletlerden yana saf tutmak, Kürdistan'ın parçalanmışlığını kolaylaştıran en temel bir etken olduğu gözden uzak tutulmamalıdır. En tehlikeli olan da, bu parçalanmışlığın, bugün siyasi bir kimlikle ortaya çıkması olmuştur. O halde şöyle söylemek daha doğru olacaktır; parçalanmış bir toplumsal yapı, Kürdistan'ın parçalanmasını olanaklı kılmış ve bu durum, siyasi bir kimliğe bürünerek Kürt toplumunu, düşman saldırılarının neden olduğundan çok daha fazla bir şekilde tahrip etmiştir.

Böylece parçalanmışlık ve bunun neden olduğu iç çatışmanın tek nedenini, işgalci devletlere bağlamak bir eksiklik olacaktır. Birinci nedeninin, Kürt toplumun yapısal bir sorunu, uluslaşmaya karşı direnen parçalanmış bir aşiret yapı ve geniş alanlarda etkili olan lehçe ve coğrafik koşulların olduğunu söyledikten sonra, ikinci bir temel nedenin de bu coğrafyanın, Kürt Halkının en küçük bir iradi katılımı olmadan dört devlet tarafından paylaşılması ve bugün çok açık bir biçimde tanıklığını yaptığımız şekilde, bu devletlerin iç çatışmaları kışkırtan ve tümden Kürt toplumunu tahrip etmeye yönelik politikaları olduğu açıktır.

Genel olarak, iç çatışmayı besleyen nedenleri, klasik bir yaklaşımla "iç ve dış nedenler" olarak sınıflandırmak olanaklıdır. Ancak her alanda olduğu gibi bu konuda da iç ve dış nedenler iç içe geçmiş bulunmaktadır. Örneğin, bu çatışmaların aktörleri partiler, bir tarafta Kürt toplumunun dinamikleri üzerine örgütlenmiş, toplumun örgütlü bir parçası durumunda oldukları halde, diğer tarafta Kürt toplumunun kültürel ve tarihi değerlerinden kopuk ve hatta bunlara zıt önyargılarla bes-

Gelişmeleri yeterince değerlendirmek, dönemin konjonktürel koşullarından azami derecede yararlanmak, devletlerin çıkar ilişkilerinin farkında olmak ve gerekirse, bu olanakların el verdiği bir dönemde; bir "de facto" yaratarak, tarihsel kurumlaşmayı sağlamak. Doğal olarak bütün bunlar, artık iç çatışmayı geride bırakmış, toplumsal ve siyasal birliğin oluşmasıyla olanaklı gelişmelerdir. Oysa gelişmeler tam tersini göstermektedir. İç işlerinde göreceli bir özgürlüğü yakalamış olan Güney Kürdistan'ın giderek daha kurumsallaşması ve buna bağlı olarak işgalci devletlerin bu bölgeden ellerini çekmeleri beklenirken, giderek daha fazla müdahil olmaktadırlar.

www.arsivekurdi.org

PKK'nin önce KDP bölgesinde kurumsallaşmak istemesi, burada müdahaleci olmaya başlaması, Türkiye ile ilişkilerine daima önem veren KDP'nin bunu daha da ileriye götürmesi ve hatta PKK'ye karşı bir işbirliği içine girmesi bu partinin tarihi hatası olmakla birlikte, onu bu işbirliğine zorlayan PKK'nin sorumluluklarını da açığa çıkarmaktadır. Aynı şey bugün YNK'nin etkin olduğu bölgede oynanmaktadır. Üstelik "Misakı Milli" özleminin İmralı'da dile getirildiği bir dönemde, bu oyunun YNK'nin etkin olduğu bölgede tekrar edilmesi daha da dikkat çekicidir. Çok açık bir biçimde "tavşana kaç, tazıya tut" oyunu oynanmaktadır. Önce, PKK saldıracak, ardından YNK'ye "teknik yardım" yapılarak karşı saldırıya geçirilecek... Tarihte pek çok kere karşılaştığımız, "iti ite kırdırtmak" oyunu bu değil mi?!

lenen katı ideolojik kalıplara sahip olmak ve işgalci devletlerden birinin veya ikisinin politikalarına alet olmak gibi, iç ve dış unsurların iç içe geçtiği pek çok örnek göstermek olanaklıdır. Burada dikkat edilecek konu, toplumları iç kargaşaya götüren dış faktörlerin önemini azımsamamak koşuluyla, toplumsal iç dinamiklerin bazı güç odakları eliyle, iç çatışmaları besleyen birer manivela haline getirilme riskidir. Devamlı dış faktörleri öne çıkarmak, sanki bütün sorumluluklar bunların sırtındaymış gibi bir anlayışla hareket etmek, Türk devletinin de tarih boyunca hep yaptığı gibi, bizi yanılgıya götürür. Nitekim, Güney Kürdistan'da özellikle Körfez Krizi'nden sonra Kürtler için ortaya çıkmış uygun ortamı kullanamayan öncelikle Kürt siyasi yapısıdır. Kürt siyasetidir. Kürt partileridir. Bunların birbirleriyle çatışmaları, dış tahriklerin yanında, bunların ilkel iktidar hevesleri, devletleşmenin bir halkın geleceğinin nasıl belirlediğinin, yine devletleşme olmadan modern bir toplum olunamayacağının yeterince bilinmemesi gibi nedenler olmuştur. Maalesef bu partiler çağın ruhunu yakalayamamışlardır.

Gelişmeleri yeterince değerlendirmek, dönemin konjonktürel koşullarından azami derecede yararlanmak, devletlerin çıkar ilişkilerinin farkında olmak ve gerekirse, bu olanakların el verdiği bir dönemde; bir "de facto" yaratarak, tarihsel kurumlaşmayı sağlamak. Doğal olarak bütün bunlar, artık iç çatışmayı geride bırakmış, toplumsal ve siyasal birliğin oluşmasıyla olanaklı gelişmelerdir.

Oysa gelişmeler tam tersini göstermektedir. İç işlerinde göreceli bir özgürlüğü yakalamış olan Güney Kürdistan'ın giderek daha kurumsallaşması ve buna bağlı olarak işgalci devletlerin bu bölgeden ellerini çekmeleri beklenirken, giderek daha fazla müdahil olmaktadırlar. Bir tarafta İran, diğer tarafta özellikle Türkiye bölgedeki gelişmeleri kendi çıkarları yönünde belirlemek, bölgedeki hakimiyetini geliştirmek için, geçmişe oranla daha fazla olanak bulmaktadır. Bu durumu, ilişkilerin gelişmesi olarak yorumlamak son derece yanlıştır. Zira her iki devletin de bu yönlü bir niyetlerinin bulunmadığı açıktır. Tersine bu girişimleriyle, iç çelişkileri daha da uzlaşmaz kılmaktalar. Ayrıca, Türk devletinin, bölgede bu denli açık at oynatmasını, sadece bir tarafın "ihanetine" bağlayarak işin içinden sıyrılma kolaylığına kapılanlar yanılıyorlar. Çatışmaların tarafları olduğuna ve bu devletler de bu çatışan tarafları kullandıklarına göre, birinin günahının diğerinden daha fazla olması bir yana, her iki tarafın da sorumlulukları bulunmaktadır. Kısaca,

www.arsivakurd.org

Türk devletini bölgeye davet eden Talabani kadar, Talabani'yi buna mecbur edenler de en az onun kadar sorumludurlar. Kefenin hangi tarafının ağır bastığı, bu aşamada pek önemli değildir, zira her iki taraf da aynı terazinin birer tarafı durumundalar. Doğru olan, Kürt toplumunun tahribine neden olan bu onursuzlukların bitmesi için, tarafsız ve gelişmelere "hizbi bir beyin"le değil "ulusal bir şuur"la bakmaktır.

✔ Kürt partileri arasında neden şiddet, neden iç çatışma?

Bütün bunlar bir günde ortaya çıkmadı. 80 öncesi Kuzey Kürdistan'da, bölgede egemen olmak isteyen pek çok örgüt arasında silahlı bir iç çatışma yaşandı ve bunun sonucu bazı grup veya partiler tasfiye oldular. Bu Güney ve Doğu'da da yaşandı. Bu çatışmaları başlatanlar, kitlelere tek başına hakim olarak, iktidar olmak ve sözüm ona çatışmaları ortadan kaldırmak gibi bir nedene sığınabilirler. Ancak daha sonra, bugüne kadar sarkan gelişmeler bunun doğru bir yöntem olmadığını, bir bölgede biten çatışmaların, diğer bölgelere ya aynı grup ve partiler ya da başka gruplar arasında devam ettiğini göstermektedir. Örneğin; Kuzey'de sorunu bu bazda çözdüğünü düşünen PKK, bugün Güney'de iç çatışmanın haksız bir tarafı haline gelmiş bulunmaktadır. Üstelik bu partinin Güney'de iç çatışmanın bir tarafı haline gelmesi, hem Güney ve hem de Kuzey için çok büyük riskleri de beraberinde getirmektedir.

PKK'nin önce KDP bölgesinde kurumsallaşmak istemesi, burada müdahaleci olmaya başlaması, Türkiye ile ilişkilerine daima önem veren KDP'nin bunu daha da ileriye götürmesi ve hatta PKK'ye karşı bir işbirliği içine girmesi bu partinin tarihi hatası olmakla birlikte, onu bu işbirliğine zorlayan PKK'nin sorumluluklarını da açığa çıkarmaktadır. Aynı şey bugün YNK'nin etkin olduğu bölgede oynanmaktadır. Üstelik "Misakı Milli" özleminin İmralı'da dile getirildiği bir dönemde, bu oyunun YNK'nin etkin olduğu bölgede tekrar edilmesi daha da dikkat çekicidir. Çok açık bir biçimde "tavşana kaç, tazıya tut" oyunu oynanmaktadır. Önce, PKK saldıracak, ardından YNK'ye "teknik yardım" yapılarak karşı saldırıya geçirilecek... Tarihte pek çok kere karşılaştığımız, "iti ite kırdırtmak" oyunu bu değil mi?!

KDP'nin Kürt toplumunda büyük itibar yitirmesine neden olan, pek çok yurtsever Kürd'ün istemeden de olsa bu partiden uzaklaştığı gerçeği varken, aynı şeyin YNK tarafından da hiç sakınmadan tekrar edilmesi; Kürt

Türkiye'nin bölgeye yığınak yaptığı ve hatta çeşitli kaynaklardan gelen haberlere göre, baharla birlikte geniş çaplı bir operasyona hazırlandığı bir dönemde, çatışmanın tarafı olan partilerin bu kötü rollerini bırakmaları, bir daha düzeltemeyecekleri yeni bir duruma neden olmamaları gerekir. Bu durumda, PKK Güney'li partilerin istekleri doğrultusunda hareket etmeli, bu partiler de, Türkiye'nin derhal ve koşulsuz Güney Kürdistan'dan geri çekilmesi için her türlü yola başvurmalıdırlar. Bunu yapmamak, felakete davetiye çıkarmaktan başka bir anlam taşımamaktadır. Başarılı halklar gibi Kürtler de, özellikle Kürt siyasi örgütleri, "çağın ruhu"nu yakalamak zorundalar.

www.arsivakurdi.org

partilerinin, tarihten yeterince ders çıkaramadıklarını göstermiyor mu? İşgalçi bir devletle, Kürdistanlı diğer bir güce karşı işbirliğini mazur gösterecek hiç bir neden olmadığı doğrudur. Ancak bu doğru kadar, bu işbirliğini teşvik veya zorlayan girişimler de, en az bunun kadar günahkardır.

Bütün bunlar iki önemli gerçeği bir kere daha kanıtlamıştır.

Bir toplumda, iç sorunların çözümünde şiddetin kullanılması, bunu kullanan gücü, sanıldığının tersine başarıya götürmemektedir. Nitekim bir birlerine karşı şiddet kullanan Kürt örgütleri, bu yöntem sonucu bir başarı elde edememişlerdir. Ülkesini işgal eden bir güce karşı haklı bir mücadele olarak baş vurulacak yöntemlerin aynısını, yine o toplumun bir parçası durumundaki diğer bir parti veya güce karşı kullanmak yalnız bir politikasızlık veya demokratik değerlere bir inançsızlık değil, aynı zamanda ulusal davaya zarar veren ilkel bir düz mantıktır. Biri ulusal direnişken, diğeri despotizm, zorbacılıktır.

İkinci önemli gerçek, işgalci bir devletle, ulusal davaya zarar verecek bir şekilde kişiliksiz, ilkesiz bir işbirliği yine sanıldığının aksine kimseyi başarıya götürmedi ve bundan sonra da götürmeyecektir. Uzaklara bakmaya gerek yok, Güney'i ve Kuzey'i ile Kürt toplumunda pek çok örneğini yakınımızda bulabiliriz.

Ancak her toplum gibi Kürt toplumunun da bu dayatmalara bir tahammül sınırı vardır. Herkesin kendi istikametinde, iç çatışmaların son bulması ve sorunların diyalog yoluyla ve barışçı yöntemlerle çözümü için üstüne düşen görevleri bulunuyor. Tabii ki önce örgütlerin...

Bir bölgede barınmayı, burada kurumsallaşmayla karıştırmamak gerekir. Güney'de barınırken, buranın zaten çok hassas olan dengeleriyle oynamak ve üstelik mevcudun yerine koyabilecek hiç bir öneri ve bunu gerçekleştirecek bir güç de yokken, bu dengelerle oynamak bölgeyi tehlikeli bir sürece sokacaktır.

Bir kere, bu çatışmaların aktörleri her şeyden önce birbirlerine saygı duymak zorundadırlar. Bir bölgede barınmayı, burada kurumsallaşmayla karıştırmamak gerekir. Güney'de barınırken, buranın zaten çok hassas olan dengeleriyle oynamak ve üstelik mevcudun yerine koyabilecek hiç bir öneri ve bunu gerçekleştirecek bir güç de yokken, bu dengelerle oynamak bölgeyi tehlikeli bir sürece sokacaktır.

İkincisi, zaman yitirmeden sorunların tarafsız gözlemciler tarafından yerinde tespit edilmesi ve bunun Kürt kamuoyunda çok yanlı olarak tartışılması gerekir. Her toplumda olduğu gibi Kürt toplumunda da kalemşörler olacaktır, ancak genel olarak toplumun "düşünen kesimi", olaylara karşı tarafsız ve "ulusal dava" doğrultusunda tavır koymalıdır. Sokaklara çıkarak sadece YNK'yi ya da KDP'yi protesto etmek, onları "ihanetle" suçlamak, doğru olmadığı gibi, tek başına hiç bir şeyi de çözmez. Aynı zamanda, PKK'nin de burada barınmasının dışında, kurumsallaşarak iktidarlaşma hevesine karşı koymak gerekir. Bu kadar objektif olamayan bir tavır, Kürt halkının haklı davasına zarar verir. Türkiye'nin bölgeye yığınak yaptığı ve hatta çeşitli kaynaklardan gelen haberlere göre, baharla birlikte geniş çaplı bir operasyona hazırlandığı bir dönemde, çatışmanın tarafı olan partilerin bu kötü rollerini bırakmaları, bir daha düzeltemeyecekleri yeni bir duruma neden olmamaları gerekir.

Bu durumda, PKK Güney'li partilerin istekleri doğrultusunda hareket etmeli, bu partiler de, Türkiye'nin derhal ve koşulsuz Güney Kürdistan'dan geri çekilmesi için her türlü yola başvurmalıdırlar.

Bunu yapmamak, felakete davetiye çıkarmaktan başka bir anlam taşımamaktadır. Başarılı halklar gibi Kürtler de, özellikle Kürt siyasi örgütleri, "çağın ruhu"nu yakalamak zorundalar.

MahmutKilinc@cs.com

www.arsivkurdi.org

Demokrasi ve Kürt Sorununu Çözüm Girişimi'ni Tanıyalım-Katılalım Amacına Ulaştıralım...

Demokrasi ve Kürt Sorununu Çözüm Girişimi, yeni bir siyasi oluşumun yaratılması amacıyla yola çıkan farklı fikir ve siyasi eğilimdeki kişi ve çevrelerin oluşturduğu bir inisiyatiftir.

Girişimimiz, hedeflediği amaçlara varmak için daha işin başlarında bulunmaktadır. O, kendisini destekleyecek katılımcıların psikolojik ve maddi destekleriyle evrimleşecek ve saflarına katılacak politik kişi ve çevrelerin çoğalmasıyla maddi bir güç haline gelecektir. Bu nedenle değişimden, demokrasiden ve özgürlüklerden yana olan bütün kişi ve çevrelerin tecrübe ve katkılarına büyük bir değer biçmektedir.

Bu girişimimizin içinde koşullar gereği önceden yer alan bizler hiçbir imtiyaza sahip değiliz. Her aşamada bu girişime katılacak olan siyasi kadrolar, aydınlar ve Kürt yurtseverleri eşit haklara sahip olacaktır. Herkes kabiliyetine, tecrübesine, birikimine ve pratik enerjisine paralel bir şekilde hak ettiği yerde ve görevde olacaktır.

Girişimimiz yola çıktığı ilk günden itibaren farklı kişi ve çevrelerin görüş, eleştiri ve önerilerini almaya özen göstermiş, yapılanlardan halkı bilgilendirmeye çalışmıştır. Girişimimizin geçirdiği evreleri ve karşı karşıya bulunduğu sorunları bundan böyle de halk kitlelerinin bilgisine sunmaya devam edeceğiz. Bu açıklamayı da yapabildiklerimizi ve yapamadıklarımızı gösterebilmek; görüş ve katkılarınızla değişip evrimleşebilecek "fikri çerçeve"yi ortaya koymak amacıyla kaleme aldık.

Girişimimizin ortaya çıkması tesadüfi bir olay değildir. 1998 yılının ikinci yarısında, PKK'deki çözülme, PKK Genel Başkanı Abdullah Öcalan'ın yakalanması ile birlikte ortaya çıkan ve Kürt sorunu için tuzaklar oluşturan gelişmenin Kürt siyasetçileri ve aydınlarının tartışma gündemine girmesi ve Kürtler açısından ağırlaşan koşulları, zorlukları mevcut Kürt kimlikli siyasi partilerin tek başlarına taşıma olanaklarının olmadığı, yetersiz kaldığı; dünyadaki soğuk savaş sonrası değişimlerin, bilimsel ve teknolojik devrimin Kürt alanında da yankı bulması koşullarında değişik kanallardan geliştirilen birlik inisiyatiflerinin bir sentezini oluşturmaktadır.

Bu birlik inisiyatiflerini kısaca özetlersek, bir tanesi **"Demokrasi Hareketi"**ydi: Bu inisiyatif, büyük kadro çoğunluğuyla HADEP çevresinden geldiği halde, HADEP'i de içine alan yeni bir siyasi parti kurmayı amaçlıyordu. HADEP yapılanmasının yetersiz ve "Türkiye Partisi" olma özelliklerine kavuşamayacağını ileri sürüyordu. İmralı kaynaklı politikalardan güdüm alıyordu. Bu girişim "bağımsız" bir siyasi oluşumu öngörürken, bağımsızlıklarını yok edecek hazır HADEP gücüne de dayanmak istiyordu. Sonuçta, fizik yasaları içinde iş olur yere vardı. Öttürülen bir düdük sonucu, HADEP'e katılım sağlandı. Böylece "Demokrasi Hareketi" görece özerk imajını da tümden kaybetti ve ilerdeki satırlarda özü ve niteliği ilk kamuoyuna açıkladığımız bildirimizde tanımlanan **"Demokratik Cumhuriyet Projesi"**ne angaje oldu.

İkinci inisiyatif, **"Yeni Bir Siyasi Oluşum İçin Komisyon"**du: Bu komisyon, 15/16 Ocak 2000 günü, **"Hür Demokratlar"** olarak kendilerini tanımlayan altı çağrılının (A. Melik Fırat, Selahattin Kaya, Şerafettin Elçi, M. Emin Sever, Nazif Kaleli, M. Ali Eren) gerçekleştirdiği toplantı sonucu oluştu. Bu inisiyatif birleşilebilecek bütün Kürt siyasi kadroları, aydınları, toplumsal liderleri ve siyasi eğilimleri belirli bir tüzük ve program etrafında çoğulcu bir yapılanma içinde bütünleştirmeyi öngörüyordu.

Bu çalışmaları yürütmek için bir komisyon oluşturuldu. Daha çalışmaların başında Şerafettin Elçi ve komisyonun bazı üyeleri, çalışmalara, toplantının belirlediği birlik konseptini benimsememelerinden ötürü katılmamaya başladılar. İç çekişme ve yapılacak çalışmaların aksaması yüzünden komisyon bütünlüğünü kaybetti. Şerafettin Elçi ve arkadaşları, bir dönem sonra yollarını ayırdılar. Yeni bir parti kurma çalışmasına başladılar. Umut ederiz ki, bu tutumlarından vazgeçerek, ortak siyasi ve örgütlenme çalışmalarına katılırlar.

www.serxwebun.org

Üçüncü inisiyatif, **"Birlik İçin Girişim Grubu"**: Bu inisiyatif Demokrasi ve Barış Partisi'nin çağrısıyla, DBP'li bazı kadroların, bir kesim Kürt aydınının ve "Yeni Bir Siyasi Oluşum İçin Komisyon"un bazı üyelerinin katılmasıyla oluştu. Bu inisiyatifle, ikinci inisiyatifin birlikten yana olan çoğunluk üyeleri kesintili de olsa görüşme ve tartışmalarına devam ettiler. Bu inisiyatif birlik ve bütünlüğünü korudu.

"Birlik için Girişim Grubu" ile **"Yeni Bir Siyasi Oluşum İçin Komisyon"**unun birlikten yana olan çoğunluk üyeleri, 26 Ağustos 2000 günü ortak bir toplantı yaparak her iki inisiyatifin çalışmalarını ortaklaştırmayı, birleştirmeyi karar altına aldılar. Uzun ve geniş tartışmalar sonucu, ortak eğilimler haline gelen kararları içeren bir bildiriyi kamuoyuna sundular.

Bu bildiride yer alan konular ve kararlar aşağıdadır:

"Komisyonların dokuz aylık çalışmaları ve karşılıklı ilişkileri değerlendirildi. Bu zaman içinde, tespit ettikleri hedeflere ulaşmadıkları saptandı. Çalışmaların bundan böyle ***"DEMOKRASİ VE KÜRT SORUNUNU ÇÖZÜM GİRİŞİMİ"*** *olarak yürütülmesi öngörüldü.*

Genel siyasi durum ele alındı. Türkiye'nin AB'ye aday üyelik sürecinde, Kürt sorunu ve demokrasinin geliştirilmesi konularında yaratılan iyimser havaya rağmen, Türkiye'nin içerde ve dışarıda eski inkarcı ve antidemokratik, şiddete dayalı yapısında ısrar ettiği sonucuna varıldı. (...)

İmralı'da Kürt sorununun çözümü adına geliştirilen, resmi ideolojiye bağlılık ifade eden, ancak Kürt halkının çıkarlarına hizmet etmeyen "Demokratik Cumhuriyet Projesi"nden vazgeçilmediği; tersine daha kabul edilebilir hale getirilmeye çalışıldığı görüldü.

Toplantıya katılanlar, bu projeye karşı durmayı, teşhir etmeyi, sahiplerin bu projeden vazgeçmeye davet etmeyi benimsedi.

Hem bu olumsuzlukların üstesinden gelebilmek hem de Türkiye'de çoğulcu üniter olmayan demokrasinin hayat bulması ve buna bağlı olarak Kürt sorununun çözümünü programında merkez alan yeni bir siyasi oluşuma ihtiyaç olduğu görüldü.

Bu bağlamda, yeni bir komisyon oluşturulması, bu komisyonun bir çalışma programı yaparak toplantıya katılmayan kadro, aydın ve siyasi kesimlerle görüşmesi, bölge toplantıları yapılması, bu bölge toplantılarında ortaya çıkan sonuçlara göre; örgütlenme de dahil tüm sorunlarımızı tartışabileceğimiz bir ***"DEMOKRASİ VE KÜRT SORUNUNU ÇÖZÜM KONGRESİ"*** *hazırlanması karar altına alındı"*

✔ İç Yönetmelik ve Çalışma Programı

Bu girişimimiz ilk planda bir iç yönetmelik hazırladı. Bu yönetmelikte girişimin niteliği *"Oluşmuş bir örgütlenme biçimi değildir. Fakat bir örgütlenmeyi de yaratmak için gerekçeleri geniş katılımlı toplantıda olan somut tanımları kamuoyuna açıklanan bildiride ifade edilen görevleri yerine getiren, bu platform ve* ***GİRİŞİM GRUBU*** *ya da* ***TOPLULUĞUDUR"*** şeklinde tanımlanmıştır.

Yine yönetmelikte girişimin çalışma tarzı: *"Demokratik ve yasal çalışmayı, çalışma biçimi olarak seçer. Hem kendi iç ve hem de kamuoyu çalışmalarında çoğulcu demokrasinin yöntemlerini hayata geçirir. Tüm organlarını seçimle tespit eder."* ***Kararları:*** *"İlkesel sorunlarda uzlaşma, ikna, oy birliğiyle; pratik ve teknik konularda oy çokluğuyla çözer. Kararları, girişimin kamuoyuna açıkladığı metindeki prensip ve yaklaşımlara aykırı olamaz."*

Girişimimizin yapacağı çalışmalar;

"a- Belirlenen ilkeler ve çerçeve yaklaşımları içinde siyasi kadro, çevre ve aydınlarla birebir görüşerek kamuoyuna açık toplantılara katılmalarını sağlamak için çaba göstermek.

b- Bölge toplantıları yapmak.

c- Seminerler ve konferanslar düzenlemek.

"Demokrasi ve Kürt Sorununu Çözüm Kongresi" hazırlamak: Bu kongrede tartışmaya sunabilecek ilkesel projeler hazırlamak; sunulacak bireysel ve grupsal başka yeni projeleri de teşvik etmek" biçiminde yönetmelikte ifade edilmiştir.

Bu prensiplerin ışığında pratik bir çalışma programı projelendirilmiştir: Aydınlar, siyasi kadrolar ve çevrelerle ilişkilerimiz devam ediyor. İlk bölge toplantısını 25 Kasım 2000 günü İzmir'de gerçekleştirdik. Bu bölge toplantısı, katılım konusunda seçici davranıldığı için 200 katılımcıyla gerçekleştirilmiştir. İkinci toplantı, 14 Ocak 2001 günü Diyarbakır'da seçici ve seviyeli bir katılımla gerçek-

www.arsivakurd.org

leştirilmiştir. Mersin Bölge Toplantısı, 21 Ocak 2001; Van Bölge Toplantısı 3 Şubat 2001 günü, İstanbul Bölge Toplantısı ise 25 Şubat 2001 günü yapılacaktır.

Mart 2001'in ortalarında kongre sorununu bütün yönleriyle görüşmek üzere komisyon toplantısı yapılacaktır.

Girişimimiz yönetmeliğe bağlı olarak; KOMİSYON, YÜRÜTME KURULU ve SEKRETERYA biçimindeki bir kurumlaşmayla çalışmalarını sürdürmektedir. Yönetmelikte bu organların görevleri, üyelerin görev bölüşümleri, karar alma ve toplanma biçimi ayrıntılandırılmıştır.

Komisyon, en üst organdır. Komisyon üyelerinin dörtte birinin veya yürütme kurulunun isteği ile toplanır.

Yürütme Kurulu, komisyona karşı sorumlu ve dokuz kişiden oluşmaktadır. Olağan hallerde ayda bir, olağanüstü hallerde komisyon üyelerinin üçte bir ve Sekreteryanın isteği üzerine toplanır. Yürütme kurulu bugüne dek olağan bir biçimde ve zamanında toplanmıştır.

Sekreterya, Yürütme Kurulu tarafından seçilmekte ve üç kişiden oluşmaktadır. Kendi içinde Komisyon ve Yürütme Kurulu üyeleri ve basınla ilişkiler; sivil demokratik ve siyasi kuruluşlarla ilişkiler; mali sorumluluk şeklinde, görev bölümü yapmıştır. Sürekli görevlidir, periyodik olarak 15 günde bir toplanır. Bugüne dek hep zamanında toplanmıştır.

Bilgilenmeden bilgi üretmenin olanaksızlığı; bilgilendirmenin önemi, açıklığın ve demokratikliğin bir gereği olarak Sekreterya, tüm komisyon üyelerini çalışmalardan ve Yürütme Kurulu kararlarından **yazılı bir biçimde** haberdar etmiştir.

✔ Fikri Çerçeve

Girişim Yürütme Kurulu ikinci toplantısında 16.09.2000 fikri çerçeveyi bir ölçüde genişletmek için bir çalışma başlattı, bunun için bir komisyon oluşturdu. Bu çalışma komisyonu, girişim komisyon üyelerinden, bu aşamada ihtiyaç duyulan belirli konularla ilgili görüş istedi. Komisyon üyelerinin bir kısmı yazılı görüşlerini bildirdiler. Kamuoyuna komisyonun ilk toplantısında yayınlanan bildiri temel olmak üzere, gelen yazılı görüşler de göz önüne alınarak bir fikri çerçeve tayin edildi.

29 Ekim 2000 günü Yürütme Kurulu tarafından karar altına alınan bu metin, tekrardan tüm girişim komisyon üyelerine gönderildi. Bu fikri çerçevenin Yürütme Kurulu ve Komisyonun dışa yönelik çalışmalarında yönlendirici ve güdücü olacağı gözönüne alındı.

Bu fikri çerçeve, "Demokrasi" ve "Kürt Sorunu" ara başlıklarını içermektedir.

Bu metnin girişinde, girişimin amacı ve hedefleri;

"Kürt toplumuna yönelik geliştirilen "Demokratik Cumhuriyet Projesi" ve devletin geleneksel Kürt politikaları karşısında halkın çıkarlarını yasal ve demokratik yollarla savunma amacı ile Kürt aydın, siyasetçi ve siyasal grupların bir araya gelmesiyle oluşturulmuş bir girişimdir. Kürt toplumunun farklı toplumsal kesimlerinin biraraya getirilerek Kürt halkına dayatılmak istenen çözümsüzlüğe karşı ortak duruş sergilemektir" biçiminde ifadesini bulmaktadır.

Fikri çerçevede belirlenen demokrasi, evrensel demokrasidir. Türkiye demokrasinin çok uluslulluğa göre yapılandırılacağı öngörülmektedir. Örgüt içinde, en geniş çoğulcu demokrasi savunulmaktadır.

Türkiye'de Kürt sorununun çözümü için devletin yapısının ulusal çoğulculuğa göre değiştirilmesi talep edilmektedir ve Kürt kimliğinin Anayasa'da kabul edilmesi istenmektedir.

✔ Nihai Amaç

Fikri çerçeve metninde girişimin nihai amacı: **Programın merkezine Kürt sorununun çözümünü koyan bir siyasal hareket** ve siyasi örgüt yaratma olarak belirlenmiştir.

"Fikri Çerçeve" metninin tümünde yer alan diğer görüşler aşağıdadır:

✔ 1- Demokrasi

Girişimimiz demokrasiyi evrensel kural ve kurumlarıyla algılamaktadır. Demokrasinin tüm evrensel kurallarının Türkiye koşullarına eksiksiz uygulanması, girişimimizin temel amaçlarından biridir.

Bireyin ve grupların temel hak ve özgürlüklerini her türlü baskıya karşı koruyan, bireylerin grupların haklarını devlete karşı teminat altına alan, halkın seçim yoluyla iradesini ortaya koymasını sağlayan, katılımcı ve şeffaf yönetimi, bireyin ve grupların kendilerini özgürce ifade etme, örgütlenme, geliştirme ve faaliyet gösterme olanaklarını sağlayan bir sistem, hak ve özgürlüklerin kullanılması için temel ortamdır.

Türkiye gerçeğine uygun de-

www.arsivekurdi.org

mokrasiyi homojen ülkelerden ayıran özellik etnik yapısından kaynaklanmaktadır. Bu nedenle Türkiye'de gerçek ve evrensel değerlere uygun bir demokrasinin yerleştirilmesi onun çok uluslu yapısının kabul edilmesinden ve idari yapısının buna uygun olarak yeniden yapılandırılmasından geçmektedir. Girişimimiz evrensel değerlerin esas alındığı üniter olmayan bir yapılanmanın Türkiye'de demokrasinin kesintilere uğramadan uygulanabileceği inancındadır.

Demokrasinin vazgeçilmez koşullarından biri de laiklik ve inanç özgürlüğüdür. Türkiye ise bu ölçülere uymuyor. Tek dine ve mezhebe göre şekillenen "Türkiye Demokrasisi" laiklik alanında da sakattır.

Demokrasiyi savunanların başkalarına göre demokrat olup olmadığını belirleyen önemli olgulardan biri de kendi işleyişlerinde demokrasiyi nasıl algıladıkları ve uyguladıklarıdır.

Girişimimiz kendi içinde de ülkeye yönelik düşündüğü kadar geniş özgürlüğe sahip bir demokrasi anlayışına sahiptir. Girişimimizin örgüt içi demokrasi anlayışı; Kürtlerin farklı toplumsal, siyasal kesimlerinin birliğinden oluştuğunu ve bunların ortak amacının Kürt sorununun eşitlikçi, çözümü olduğu bilinci ile örgüt içi çoğulcu demokrasiye önem vermektedir.

Bu nedenle; farklı felsefi eğilimlerin bireysel hak ve özgürlükler çerçevesinde merkezi demokratik yapıya kavuşması; örgüt içinde grupsal hak ve özgürlüklerin demokratik otorite içinde genel bir sentez içinde kullanılması, azınlığın çoğunluk olma hakkının korunması; örgüt içi demokrasi anlayışımızdır.

✔ 2- Kürt Sorunu

Kürt sorunu Türkiye'nin temel sorunlarından biridir. Girişimimiz, Kürt sorunu adil-eşitlikçi bir çözüme kavuşturulmadan, diğer sorunlarının çözülmesinin ve Türkiye'nin çağdaş demokratik dünya ile bütünleşmesinin mümkün olmadığı kanaatindedir.

AB tarafından önerilen Kopenhag Kriterleri bireysel hakları konu almaktadır. Kürtlerin Türkiye'nin toprak bütünlüğü içinde kolektif haklarını kullanabilmelerinin toplumsal barış için gerekli ön koşul olduğuna inanıyoruz. Bu kolektif hakların kullanılma yol ve yöntemi zaman içinde belirlenebilir. Kürtler Türkiye'nin içinde bir "Ulusal Topluluk" tur. Bu kimliği ile "Kendi kaderini tayin hakkını" yadsımadan Türk toplumu ile barış içinde birlikte yaşama isteğindedir.

Girişim, Kürt sorununun çözümünün kolay olmadığının bilincindedir. Onun içinde çözümde yakın ve orta vadede atılacak olumlu adımların tüm toplum kesimlerinin katılımı ile nihai çözümü, kolaylaştıracağı kanaatindedir.

Bu nedenle Kürt sorununun çözümü için aşağıdaki acil adımların atılması gerekir.

- Türkiye'de devletin yapısı etnik çoğulculuğa uygun yeniden şekillendirilmelidir. Bu yapılanmaya anayasadan başlanmalıdır. Bu yeni anayasada Kürt varlığı açıkça kabul edilmelidir.

- Kürtçe her alanda serbestçe kullanılmalıdır. Kürtçe eğitim dili olarak kabul edilmeli,

- Kürt dili basın yayın alanında özgürce kullanılmalı, kamusal alanda da Kürtçe'nin kullanılması için gerekli yasal ve kurumsal düzenlemeler yapılmalıdır.

- Kürt sorununun çözümünde Kürt halkının kendisini özgürce ifade etmesi ve demokrasinin yerleştirilmesine aktif katılımının sağlanması için Kürtlerin siyasal örgütlenmesi önündeki engeller kaldırılmalıdır. Kürt partilerinin kendilerini özgürce ifade etmeleri sağlanmalıdır."

Girişimin politik ve örgütsel bir yapıya kavuşması, program ve ilkelerinin ülke ve toplum gerçekliğine göre şekillenebilmesi için, sürece duyarlılıkla yaklaşan bütün kişi ve çevrelerin fiziki katılımını, katkı ve desteklerini bekliyoruz.

Demokrasi ve Kürt Sorununu Çözüm Girişimi Yürütme Kurulu

İrtibat Kurulacak Sekreterya Üyeleri:

İbrahim GÜÇLÜ : 0 535 828 99 04

Reşit DELİ : 0 532 637 89 10

Fehmi DEMİR : 0 532 275 09 55
0 312 417 35 24 / 87

Fax : 0 312 417 28 83

E-mail : fehmi.demir@veezy.com

www.arsivakurd.org

Demokrasi ve Barış Partisi Genel Başkanı Yılmaz **ÇAMLIBEL** Türkiye'nin AB sürecinde çözmek zorunda olduğu sorunları ve çözüm önerilerini içeren mektubu aşağıda isimleri yazılı kişi, kurum ve kuruluşların yanı sıra dergimize de göndermiştir. Söz konusu mektubu olduğu gibi siz okurlarımızın dikkatine sunuyoruz. **DENG**

*Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet **SEZER**, Başbakan Bülent **ECEVİT**, Başbakan Yrd. Mesut **YILMAZ**, Başbakan Yrd. Devlet **BAHÇELİ**, TBMM Başkanı Ömer **İZGÜ**, FP Genel Başkanı Recai **KUTAN**, DYP Genel Başkanı Tansu **ÇİLLER**, CHP Genel Başkanı Deniz **BAYKAL**, EMEP Genel Başkanı Levet **TÜZEL**, HADEP Genel Başkanı Murat **BOZLAK**, ÖDP Genel Başkanı Ufuk **URAS**, SİP Genel Başkanı Aydemir **GÜLER**, TTB Başkanı Füsun **SAYEK**, TMMOB Başkanı Kaya **GÜVENÇ**, TESK Genel Başkanı Derviş **GÜNDAY**, DİSK Genel Başkanı Süleyman **ÇELEBİ**, KESK Genel Başkanı Sami **EVREN**, TÜRK-İŞ Genel Başkanı Bayram **MERAL**, HAK-İŞ Genel Başkanı Salim **USLU**, TOBB Genel Başkanı Fuat **MİRAS**, TİHV Genel Başkanı Yavuz **ÖNEN**, İHD Genel Başkanı Hüsnü **ÖNDÜL**, MAZLUM-DER Genel Başkanı Yılmaz **ENSARİOĞLU**.*

Soğuk savaş dönemini geride bırakan insanlık, bir yumuşama ortamına doğru hızla ilerliyor. Uluslararası sorunların çözümünde, şiddetin yerine karşılıklı görüşme ve uzlaşma yöntemleri ön plana çıkıyor. Bilim, teknik ve iletişim alanındaki gelişmeler insanlığa yeni olanaklar sunuyor.

Bildiğiniz gibi küreselleşen dünyada bölgesel sorunlar veya bir ülkede görülen hak ihlalleri, ülkelerin içişleri olmaktan çıkmıştır.Tüm devletler doğuştan kazanılan insan haklarına uymakla yükümlüdürler. En temel insan hakları olan yaşama, çalışma, kendi dilini konuşma hakkı tartışmasız herkese sağlanmalıdır. Bu anlamda Avrupa Birliği süreci Türkiye için önemli bir dönemeçtir.

www.arsivakurdi.org

Avrupa Birliği kıta ölçeğinde ekonomik entegrasyonu hedeflemenin yanısıra, insanlığın ortak değerleri olan özgürlük, eşitlik, insan hakları ve evrensel hukukun üstünlüğüne dayalı demokratik, çoğulcu, katılımcı bir siyasal sistem yaratma iddiasındadır. AB, Aralık 1999 Helsinki Zirvesi'nde, bu değerler çerçevesinde Türkiye'yi aday üyeliğe kabul etmiştir. Bu kararla birlikte, Türkiye'nin ekonomik, sosyal, siyasal alanda AB normlarına göre şekilleneceği; demokrasi, insan hakları ve özgürlükler konusunda gerekli adımların atılacağı karşılıklı olarak benimsenmiştir.

Bu bağlamda Türkiye, Ulusal Program adı altında bir takvim oluşturmaktadır. Ulusal Program'ın amaca hizmet etmesi için Kürtlerin temel insani haklarını kapsaması, yapılacak düzenlemelerde bu hakların hukuksal güvencelere kavuşturulması gerekmektedir.

Ancak, Türkiye politikasına yön veren kimi çevreler, tam üyeliğin gerektirdiği temel değişimleri gerçekleştirmek konusunda gönülsüz davranmakta, ülkenin yararına olan köklü değişim ve dönüşümleri önlemeye çalışmaktadırlar. İç ve dış kamuoyunda yükselen eleştiri ve önerilere kulakları tıkamak, bu görüşleri ülkeyi bölme amaçlı çabalar olarak değerlendirmek doğru değildir.

Sizinde çok iyi bildiğiniz gibi Belçika'da nüfusun %1'ini oluşturan Almanlar için Almanca eğtim,öğretim ve yayın yapılmaktadır. İsviçre'de dört resmi dil kullanılmakta; Almanca, İngilzce, Fransızca ve İtalyanca eğitim, öğretim, yazılı ve görsel yayın yapılmaktadır. Hiç kimse adı geçen ülkelerin bu demokratik yapılarından dolayı zayıfladıklarını ve bölünmeye doğru gittiklerini söyleyemez.

Türkiye'nin de bölünme fobisinden kurtulup çağdaş demokrasilerdeki demokratik normlara ulaşması zorunludur. AB'ne tam üye olmanın yolu buradan geçer.

Türkiye'de AB standartlarına uygun demokratik bir sistemin kurulmasının anahtarı Kürt sorunudur. Bu sorun demokratik ve barışçıl yöntemlerle çözülebilir. Unutulmamalı ki Kürt sorununun çözümü yalnız Türkiye'de değil, aynı zamanda Ortadoğu'da da kalıcı barış ve istikrarın ön koşuludur.

Türkiye'nin sınırları içerisinde 20 milyonu aşkın Kürt yaşıyor. Bugüne kadar izlenen red ve inkar politikası Türkiye'ye hiçbir yarar sağlamadı, aksine sorunları daha da ağırlaştırarak çözümünü zorlaştırdı.

Biz Demokrasi ve Barış Partisi olarak, Kürt sorununun çözümünün zor olmadığı kanısındayız. Yeter ki ülkeyi yönetenlerin bir kesimi ırkçı, şoven zihniyetten kurtulabilsin, sorunun çözümü yönünde adımlar atabilsin.

Çağdaş, demokratik, çoğulcu ve katılımcı bir sistemde Kürtlerle Türkler yeni bir yaşamı birlikte kurabilirler. Türkiye'de yaşayan tüm insanların çıkarına olan da budur. Bunun için:

- Kürt kimliği ve hakları tanınarak anayasal güvenceye kavuşturulmalıdır.
- Kürtlerin kendi dilleri ile eğitim yapabilme olanakları sağlanmalı, kültürlerini geliştirebilmelerinin önündeki engeller kaldırılmalıdır.
- Kürtçe'nin radyo, televizyon ve diğer kamusal alanlarda özgürce kullanımı yasal güvencelere bağlanmalı, isteyen herkese anadilde eğitim olanağı sağlanmalıdır.
- Kürtlerin özgürce örgütlenebilmelerinin önündeki yasal engeller kaldırılmalıdır.
- Türkiye'nin idari yapısı, Kürtlerin yerel ve merkezi düzeyde katılımını sağlayacak biçimde yeniden düzenlenmelidir.

Demokrasi ve Barış Partisi olarak, Kürt sorununu kanayan bir yara olmaktan çıkararak, adil ve demokratik bir çözüme kavuşturmak için, sizlerin de sorumluluk duygusu ve çağın bilinciyle hareket edeceğinize inanıyoruz.

Yılmaz ÇAMLIBEL
Demokrasi ve Barış Partisi
Genel Başkanı

www.arsivakurdi.org

Bozuk bir plağın tekrarı:

Alevi Kürde kimlik yaması

Devlet yöneticilerinin yazıp söyledikleri, Kürt halkına karşı sürdürülen baskı ve şiddet politikasına, inkar ve asimilasyon çabalarına uygun zemin hazırlamak ya da onun haklılığını kanıtlamak çabasından ibarettir.

Munzur Çem

Cemal Şener'le yüzyüze konuşmuşluğum yok. Kendisini yazdıklarından biraz tanıyorum. Daha çok Alevilik konusunda yazar. Katıksız bir resmi tezci olduğu için yazıp çizdikleri de ona göre oluyor. Kafasındaki reçetelerin doğruluğunu kanıtlayabilmek için gerçekleri en kaba biçimde tahrif etmekten kaçınmaz.

Örneğin, "Atatürk ve Aleviler" isimli kitabında, kaynak bile göstermeden iftira düzeyine varan aşağıdaki satırları yazdığı için kendisini sertçe eleştirme zorunluluğu hissetmiştim.

"Mustafa Kemal'i yakalayıp İngilizler'e teslim etmek üzere emir alan Dersimli Çete Reisi Alişer: 'Paşam arkandayız meraklanma'

Mustafa Kemal, Erzurum'dan Sivas'a giderken Çardaklı Boğazı'nda Dersim Alevi Kürt aşiretlerince basılacağı haberi gelir. Elazığ Valisi Ali Galip, Dersim aşiretlerini Mustafa Kemal'e karşı kışkırtmak istemektedir. Hareketten bir süre sonra Mustafa Kemal ve heyeti pusuya düşer. Pusuyu kuran çetenin kolbaşısı Alişer Efendi, 'Biz Ali Galip'in emrini dinlemeyeceğiz. Çünkü siz bu vatanın kurtarılması için çalışıyorsunuz. Biz size yardım edeceğiz' der."

Bir süre önce bu kez internet yoluyla "Alevilerin Etnik Kimliği" başlıklı yazısı elime geçti. Şener, bu yazıda sözümona Alevilerin etnik kimliklerini irdelemeye kalkışıyor ama tüm çabası Kürtten Alevi

www.arsivakurdi.org

olamıyacağını, Alevi Kürtlerin aslında asimile olmuş Türkler olduklarını kanıtlamaya çalışmaktan ibaret kalıyor. Tabi böyle olunca da yazı, bir araştırma yazısı niteliğinden çıkıp, resmi ideolojinin sıradan bir propaganda aracına dönüşüyor.

Yazar, yazısına, Martin van Bruinessen'den şu alıntıyı yaparak başlıyor.

"Ritüel dili olarak neredeyse tamamen yalnız Türkçe kullanan ve hatta çoğu Türkçe aşiret adlarına sahip olan Kürtçe ve Zazaca konuşan Alevilerin varlığı, bir çok yazarın izahat kabilinden hayal gücünü meşgul etmiş bir vakadır. Hem Kürt hem de Türk milliyetçilerinin bu grupların muğlak kimliklerini kabul etmekte güçlükleri olmuş ve bunlar sıkıcı ayrıntıları örtbas etmeye çalışmışlardır."

Martin'in sözkonusu yazısını okumuş değilim. Ancak eğer herhangi bir çarpıtma ya da yazım hatası yoksa, Martin bu noktada iki önemli yanlışa düşüyor demektir. Birincisi, ister Kurmanci isterse Kırmancki (Zazaki) konuşuyor olsunlar; Kürt Aleviler için "Ritüel dili olarak neredeyse tamamen yalnız Türkçe kullanan," belirlemesinde bulunmak pratik yaşamdaki gerçekle hiç ama hiç bağdaşan bir belirleme değil. Alevi ibadetinde Türkçe dualar olduğu ve bu duaların Kürt Aleviler içerisinde de edildiği doğrudur. Bunlar, Alevi Kürtlerin ibadetinde tali bir yere sahipler. Daha önce bir çok kez yazdığım gibi, bu satırların yazarı, Alevi bir aileden geliyor. Dolayısıyla da kendi toplumunun ibadet dilinin ne olduğunu en iyi bilebilecek durumda olanlardan biri olması doğaldır. Dersim'de doğup büyümüş her insanımızın bilebileceği ve bildiği gibi, bizim anne ve babalarımız ne güneş ve aya bakarken, ne kurban keserken, ne ziyarete giderken, ne Hızır ve Gağan bayramlarını kutlarken, ne adak sunarken, ne bebekleri yıkarken, ne lohusa kadını ziyaret ederken ve ne de haftanın belli günlerinde adak şeklinde mum yakarken Türkçe dua ediyorlardı. Bu dualar, tamamen kendi dillerindeydi, yani Kürtçeydi. Şahsen çocukluk ve gençlik yıllarımda onlarca ceme katılmış biriyim. Bu cemlerde kullanılan dilin de yine Kürtçe olduğunu benim gibi Dersim'de büyümüş herkes iyi bilir. Buna karşın Türkçe dua yok muydu? Vardı elbet. Örneğin, Türkçeye "Gülbenk" diye uyarlanmış olan, Kürtçesi ise "Gulvang" ya da "Gulbang" denilen dua çoğunlukla Türkçeydi. Ceme getirilmiş "niyaz"ın cem sonrasında dağıtımı sırasında da kimi dervişlerin Kürtçenin yanısıra, Türkçe dua okudukları da olurdu.

Zaman zaman bazı pir ve rehberler, beyit söylüyorlardı ki bunların çoğu Türkçeydi. Ancak beyitlerin söylendiği bu tür toplantıları kesinlikle cemlerle karıştırmamak gerekir. Dersim'de bunlar başka, cemler başkadır. Kanımca, Bruinessen de asıl yanlışa burada düşüyor ve Kürt Alevi cemlerini, deyişlerin okunduğu ayinlerle ya da Bektaşi cemleriyle bir görüyor, onların farklı niteliklerini gözardı ediyor. Alevi ibadetini ise bir bakıma deyiş ve Gulbang (Gülbenk)'lerden ibaret sayıyor.

Benim yaşıtlarım 1930'ları görmediler ama 1950'lileri yaşadılar. Eğer raporda belirtilen türden bir durum sözkonusu olsa idi, bunun bizim dönemimizde de görülmesi gerekirdi. Soykırım, yasak ve sürgünlere rağmen, 1930'lardan 1950'lilere gelindiğinde bölgede Türkçe geriledi de Kürtçe gelişme gösterdi denilemiyeceğine göre, başka türlü olması düşünülemez. Oysa, daha önce de belirttiğim gibi 1950'lerde bizim ibadet dilimiz Kürtçeydi. Ben günlük yaşamda ne anne ve babamdan, ne komşularımdan, ne çevre köylerin halkından bir tek Türkçe dua, espiri, atasözü ya da masal duymamışımdır. Alevi beyit ve nefeslerinden bir çoğunun Türkçe olmasının açıklanmasının Bruinessen'in belirttiği gibi güç olduğu kanısında da değilim. Bence bunun kaynağını İran Sarayı'nın, diğer bir deyişle Şiiliğin etkisinde aramak gerekir.

www.alevibakurdi.org

Unutmamak gerekir ki Osmanlılarla İranlılar yüzyıllarca paylaşım yüzünden çekiştiler ki temel paylaşım alanı da Kürdistan'dı. Bu çekişme, sadece tarih kitaplarında okuduğumuz meydan muharebelerinden ibaret değildi elbet. Onun ekonomik, sosyal ve kültürel; ideolojik-politik boyutları vardı. İran Şahları bu mücadelede, inançsal nedenlerle genellikle Alevi kitle ile daha iyi ilişki kurma şansına sahip olurlar. Bu işin başını çekenlerin deyiş ve nefesleri ise çoğunlukla Türkçe idi. Özellikle de Şah Hatayi'nin bu konuda ne kadar yoğun bir çalışma yaptığı ve onun tarafından okunan dua ve nefeslerin sonradan Alevi ibadetinde çokça yeraldığı bilinmektedir. İşte dışardan gelen bu Türkçe duaların, Alevi Kürtler arasında da belli ölçüde yer edinmelerinin en önemli nedenini burada aramak gerekir. Bektaşi Tekkeleri'nde dilin Türkçe olması, bu dilin yazı dili olarak kullanılma imkanına sahip olması ise beyit ve deyişleri kaybolmaktan kurtardığı gibi onlara yayılma olanağı verdi.

Bruinessen'in, Jandarma Genel Komutanlığı tarafından hazırlanan bir rapordan aktardığı şu satırlar da dikkat çekicidir:

"Zaza Alevilere gelince: Bunlarda mezhep ve ibadet dili Türkçedir. Ayinlere iştirak edenler Türkçe konuşmak mecburiyetindedir..."

Daha önce de belirttiğim gibi Bruinessen'in yazısını okuyamadığım için bu satırları nasıl yorumladığını, karşıt görüşlere yer verip vermediğini bilemiyorum. Ama raporda yer alan iddianın, gerçekle bağdaşmadığı da gözönündedir. Başka şeyler bir yana, Türkçe bilmeyen bir toplumda, Türkçenin konuşulmasının zorunlu hale getirilemeyeceği, bunun maddeten mümkün olmayacağı açıktır.

Benim yaşıtlarım 1930'ları görmediler ama 1950'lileri yaşadılar. Eğer raporda belirtilen türden bir durum sözkonusu olsa idi, bunun bizim dönemimizde de görülmesi gerekirdi. Soykırım, yasak ve sürgünlere rağmen, 1930'lardan 1950'lilere gelindiğinde bölgede Türkçe geriledi de Kürtçe gelişme gösterdi denilemiyeceğine göre, başka türlü olması düşünülemez. Oysa, daha önce de belirttiğim gibi 1950'lerde bizim ibadet dilimiz Kürtçeydi. Ben günlük yaşamda ne anne ve babamdan, ne komşularımdan, ne çevre köylerin halkından bir tek Türkçe dua, espiri, atasözü ya da masal duymamışımdır.

Alevi beyit ve nefeslerinden bir çoğunun Türkçe olmasının açıklanmasının Bruinessen'in belirttiği gibi güç olduğu kanısında da değilim. Bence bunun kaynağını İran Sarayı'nın, diğer bir deyişle Şiiliğin etkisinde aramak gerekir.

Unutmamak gerekir ki Osmanlılarla İranlılar yüzyıllarca paylaşım yüzünden çekiştiler ki temel paylaşım alanı da Kürdistan'dı. Bu çekişme, sadece tarih kitaplarında okuduğumuz meydan muharebelerinden ibaret değildi elbet. Onun ekonomik, sosyal ve kültürel; ideolojik-politik boyutları vardı. İran Şahları bu mücadelede, inançsal nedenlerle genellikle Alevi kitle ile daha iyi ilişki kurma şansına sahip olurlar. Bu işin başını çekenlerin deyiş ve nefesleri ise çoğunlukla Türkçe idi. Özellikle de Şah Hatayi'nin bu konuda ne kadar yoğun bir çalışma yaptığı ve onun tarafından okunan dua ve nefeslerin sonradan Alevi ibadetinde çokça yeraldığı bilinmektedir. İşte dışardan gelen bu Türkçe duaların, Alevi Kürtler arasında da belli ölçüde yer edinmelerinin en önemli nedenini burada aramak gerekir. Bektaşi Tekkeleri'nde dilin Türkçe olması, bu dilin yazı dili olarak kullanılma imkanına sahip olması ise beyit ve deyişleri kaybolmaktan kurtardığı gibi onlara yayılma olanağı verdi.

Şener, J. Genel Komutanlığına ait aynı raporda *"20-30 yaşlarından yukarıdakilerle Türkçe anlaşmak mümkün iken 10 yaşından küçük çocuklarla Türkçe konuşmak imkanı ortadan kalkmak üzeredir,"* dendiğini ve *"Bu netice Dersim Alevi Türklerinin benliklerini kaybetmeye başladıklarına ve ihmal edilirse günün birinde Türk dili ile konuşana tesadüf edilmeyeceğinin delilidir,"* ek-

lemesinde bulunulduğunu belirtiyor.

Aslında bu tür değerlendirmelere ya da "Türklüğe yönelmiş tehlike"ye dönemin resmi belgelerinde çokça rastlanmaktadır.

Örneğin, 1925 Direnişinin ardından Kürdistan'da bir geziye çıkan ve ayrıntılı bir rapor hazırlayan Çankırı Milletvekili ve TBMM Başkanı Abdulhaluk Renda da yine aynı konuya değinerek şöyle diyor:

"Kürtler dillerini hakim kılmışlar ve Türkçe öğrenmeye muhtaç olmadan bütün işlerini görebilecek duruma gelmişler ve Türk erkeklerinin %80'ini Kürtçe öğrenmeye mecbur bırakmışlardır."

1930 yılında Erzincan'dan Başbakan İnönü'ye yazdığı mektuplarda Genel Kurmay Başkanı Fevzi Çakmak'ın sergilediği tavır da bu çerçevenin dışında değil. Ancak O, oldukça dobracıdır ve J. Genel Komutanlığı'ndan farklı olarak Kürtlere Türk deme gereği duymuyor. Tersine onların Kürtlüğünü açıkça kabul ediyor ve kendilerine karşı askeri harekat da dahil, sert önlemler alınmasını öneriyor:

"(...)

"Erzincan Merkez ilçesinde 10.000 Kürt vardır. Bunlar Alevilikten faydalanarak Türk köylerini Kürtleştirmeye ve Kürt dilini yaymaya çalışmaktadırlar. Bir kaç sene sonra Kürtlüğün bütün Erzincan'ı istila edileceğinden endişe edilebilir. Örfen Türk, fakat Alevi olan Türk köyleri Aleviliğin Kürtlüğü temsil ettiği zihniyetiyle ana lisanlarını terk ederek Kürtçe konuşmaktadırlar. Bu işe önayak olan, her şekavete yataklık eden Rusaray, Mitini, Sıncığı, Kürtkendi, Kelarik köylerinin aslı bir şekilde kayda tabi tutularak bunlardan gerekenlerin Trakya'ya nakli ve bölgelerdeki bazı reislerin il merkezinde ve polis nezareti altında ikamet ettirilerek emniyete alınmaları gerekmektedir. Türk olan Alevi köylerinin Kürtçe konuşmalarına ve Türk dilinin bütün bölgeye yayılması için esaslı tedbirler almaya ihtiyaç vardır.

3. İl bölgesindeki bazı memurların Kürt ırkına mensup olduğu bilinmektedir. Örneğin; Erzincan Sorgu Hakimi Şevki Efendi'nin Kürtleri himaye ettiği ve geceleri evinde Kürtleri topladığı gerçekleşmiştir. Bu adamın her ne şekilde olursa olsun il bölgesi dışına nakline ve bu gibi memurlar hakkında da aynı işlemin yapılmasına lüzum vardır.

4. Arz ettiğim bu meselenin en önemlisi, birinci maddede adı geçen köylerin kesin surette tedibi ve ırken Kürt olduğu kesinlikle bilinen memurların bir an önce yerlerinden alınmasıdır."

Sonra ne oldu dersiniz? Sonra 1930 yılında Pülümür Harekatı başlatıldı, Kürtler şiddetli direniş gösterdiler; her iki taraftan da kayıplar oldu. Arkasından da Erzincan yöresinde Kürtçe çok katı bir şekilde yasaklandı.

Bu yasakla ilgili olarak Doç. Dr. Fikret Başkaya şunları yazıyor:

"Nüfusunun %3 ile % 4'ü dışında Kürtçe'den başka dil bilmediği dönemde, Kürtçe'nin kullanılması yasaklanmıştı. (Resmi olmayan durumlarda) Kürtlerin yaşadığı kent merkezlerinde bu yasağa uyulmasını sağlamak amacıyla memurlar görevlendiriliyordu. Köyünden sınırlı artık satmaya gelen Kürt köylüleri hiç Türkçe bilmedikleri için "kontrol memurları"na yakalanmaktan kurtulamıyorlardı. Erzincan Valisi Ali Kemali Bey'in yazdığına göre, her Kürtçe kelime için beş kuruş ceza kesiliyordu. Bir koyunun eli kuruşa satıldığı dönemde 1930'lu yıllarda beş kelimelik iki cümleyle meramını ifade etmek zorundaki bir kişi bir koyun değerinde ceza ödemek zorunda kalıyordu... Satış için çevirmene başvurma zorunluluğu nedeniyle satıştan elde edilen gelir, ceza olarak ödenip elden gidiliyordu." (Doç. Dr. Fikret Başkaya, Paradigmanın İflası, Doz Yayınları, İstanbul, 1991, s.56)

Burada şunu da unutmamak gerekir; Türklerin asimilasyonuna dair yapılan bu tür değerlendirmeler, Alevi Kürtlerin yaşadıkları bölgelerle sınırlı kalmıyor. Sünni Kürt bölgeleri için de benzeri tablolar sık sık karşımıza çıkmaktadır.

Bence 1930'lu yıllarda yazılan bu tür raporları değerlendirirken, en başta devletin o yıllardaki Kürt politikasını gözardı etmemek gerekir. Nedir bu politika?

1930'lu yıllar, ırkçı "Türk Tarih Tezi"nin şekillendiği ve buna uygun katı adımların atıldığı yıllardır. Bu teze göre, Türkler çok eski dönemlerde yaşadıkları bölgelerden çıkarak dünyanın dört bir yanına yayılmışlar, oralara medeniyet taşımışlar. Eski büyük uygarlıklar, (Mezopotamya, Mısır, Anadolu,

www.arsivakurd.org

Çin, Latin Amerika'dakiler dahil) Türklerin eseridir. Türkler medeniyetin babasıdırlar. Türk Dili bütün dünya dillerinin anasıdır (Güneş-Dil Teorisi) vs.

Bu dönem, aynı zaman da Kürtlerin varlığının inkar edildiği, onların dağ Türkleri olarak ilan edildikleri yıllardır. Resmi teze göre Kürt diye bir halk olmadığı gibi, Kürtçe diye bir dil de yoktur. Kürtçe denilen dil, Türkçenin dağlarda yaşayan bozuk bir şivesidir. "Kürtlerin kökeni, kimliği, dili ve kültürü ile ilgili" resmi raporların ise bu ideoloji ve politikaya hizmet etmek amacıyla hazırlandığı tartışma götürmez. Tabii aynı devlet bir yandan Kürtlerle ilgili ısmarlama tezler hazırlatırken, bir yandan da bu konuda en küçük bir farklı görüşe hayat hakkı tanımıyor, tartışma olanağını ortadan kaldırıyordu. Bu, öyle bir dönemdi ki resmi teze aykırı anlamda Kürt sözcüğünü kullanmak bile kelleyi koltuğa almakla eş anlamlıydı.

Devlet yöneticierinin bu yönde yazıp söyledikleri, bu dönemde Kürt halkına karşı sürdürülen baskı ve şiddet politikasına, inkar ve asimilasyon çabalarına uygun zemin hazırlamak ya da onun haklılığını kanıtlamak çabasından ibarettir. Devletçe verilmek istenen mesaj özünde şu idi: Kürtlerin yaşadıkları bölgelerde eskiden Türkler vardı, bu Türkler asimile oldular, dolayısıyla da Kürt diye bilinenler Türktür. Kürtlerin Türkleri asimile etmeleri durumu bugün hala da devam ediyor. Türklük tehlikededir. Böyle olunca da Kürtlerin şiddetle cezalandırılmaları ve Türkleştirmenin yaygınlaştırılması hem Türklere yönelik güncel tehlikeleri önlemek bakımından önemlidir ve hem de bu yolla eskiden Türk olan insanların asıllarına dönmeleri sağlanır ki bu tarihi adaletin gerçekleşmesi anlamına gelir.

Beri taraftan, Alevi ibadetinde Türkçe duaların bulunuşunun, etnik kimlikle bir ilişkisi olamıyacağı da gerçeğin bir diğer yüzüdür. Diyelim ki İslam dininde ibadet Arapçadır. Bundan hareketle Araplar dışında kalan müslüman halkları ve tabii bu arada Türklerle Kürtleri Arap asıllı olarak görmemiz mi gerekir?

Öte yandan Türklükle Alevilik arasında Sünni bağlar kuran ve hatta Aleviliği "Türk Düşünce Tarzı" ya da "Türk İslamı" diye yutturmaya kalkışanların, şu noktaları nasıl açıklayacakları merak konusudur.

1. Cemal Şener'in de belirttiği gibi Türkler Alevilikle 10-11. yüzyıllarda tanıştılar. Peki ondan önce Alevilik yok muydu? Elbet her yönüyle bugünkü gibi olmasa da vardı. Aleviliği İslam'ın bir mezhebi olarak algılasanız da vardı, onu bu satırların yazarı gibi İslam'dan etkilenen islamdışı bir inanç olarak görseniz de...

2. Saptayabildiğim kadarıyla, Alevi din adamlarının sıfatları ile ibadette kullanılan temel terimlerin hiç biri Türkçe değil. Örneğin, pir, rehber, dede, ana, baba, mürşid, şıx (şıh), sêyid (sêy), derviş, talib, Gulbang (Gulvang), sema, ziyaret, cem, çıra, çıralıx, bêyit vs. Bunların bir bölümü Farsca ve Kürtçe, diğer bölümü ise Arapça ya da öteki dillerden gelmedir.

3. Heteredoks, ya da islamdışı bağımsız dinler olarak kabul edilen dinlerin kaynağı Kürdistan'dır. **Ehli-Haq, Ezdilik, Şebeklik** gibi Aleviliğe çok yakın olan inançlar, Kürt halkı arasında varlıklarını sürdürmektedirler.

Aleviliği elbet bir halka maletmek mümkün değil. O, değişik halklardan insanların inancıdır.

Ama eğer tarih içersinde değişik toplumların bu inançla ilişkileri irdelenecek olursa, Kürtlerin ona en yakın halklardan biri olduğu da rahatça görülebilir. Daha doğrusu İrani bir halk olan Kürtler, Türkler gibi sonradan gelip Alevilikle karşılaşmadılar. Onlar, bu inancın şekillendiği toprakların bir halkı olarak uzun süren tarihi süreçte, onun temelini oluşturan inanç ve kültürlerle içiçe, yanyana yaşadılar. Bu hamurun yoğurulmasında onların payı küçümsenecek gibi değil.

✔ Osmanlı Devleti Türkleri asimile mi etti?

Cemal Şener, yazısının bir yerinde *"Demek ki; Aleviler önce Türkçe biliyorlar. Türkçe'nin yerini Kürtçe ya da Zazaca alıyor. Bu durum, Türk tarihi, Osmanlı-Alevi ilişkileri, Osmanlı-Kürt ilişkileri ile de koşut sayılır. Osmanlı'da kuruluş yıllarında Türkmen ayrılığı vardı. Bu Fatih Sultan Mehmet dönemine kadar devam etti. Dönme devşirme geleneği Osmanlı'da hakim oldukça Türkmen düşmanlığına koşut olarak Alevi düşmanlığı da arttı. Türkmen'in önünde iki yol vardı. Ya Sünnileşip ümmetleşecekti veya*

www.arsivekurd.org

"katli vacip" ti. İşte Osmanlıya karşı bitip tükenmek bilmeyen Celali Ayaklanmaları böyle başladı. Merkezi otoritenin güçleri karşısında yenilen Türkmen'in önünde canını kurtarmak için tek yol kalmıştı. Kuş uçmaz kervan geçmez dağ köylerine yerleşmek Türkçeyi derhal unutup Kürtçe ya da Zazaca öğrenip canlarını kurtarmak. İşte Horasan Türklerinin Kürtleşme macerası böyle başlıyor."

Aslında bu satırlara gözatan sıradan biri, burada yapılanın tarihe ilişkin bir yorumdan çok, bir senaryo yaratmak olduğunu anlamakta zorluk çekmez sanıyorum. Bir kere yazar, Celali isyanlarını sırf Alevi Türkmen isyanları olarak görüyor ve bunlara neden olarak da Osmanlı'nın Alevi politikasını gösteriyor ki her iki belirleme de gerçekçi değil. Ne Celali İsyanları sırf Türkmen isyanlarıdır, ne de onların tek nedeni Aleviliğe yönelik baskı politikasıdır. İsyanların temelinde, bundan öte bir dizi ekonomik ve sosyal nedenler var.

Peki bu isyanlar sırasında Türkmen ya da öteki halklardan insanların canlarını kurtarmak için Kürdistan'nın dağlık bölgelerine sığınmış oldukları düşünülemez mi? Elbet düşünülebilir. Ne var ki bu iş oldu mu olmadı mı, olduysa hangi dönemde, nasıl oldu? Kimler gelip gittiler, nerelere yerleştiler; gerçekten asimile mi oldular, yoksa asimile mi ettiler; bunlar ciddi araştırma konularıdır. Oysa Şener, bu konulara ilişkin tek bir somut bilgi ve belge veremiyor. Somut verilere dayalı olmayan şeylerin ise bir iddia olmaktan öteye gitmeyecekleri açıktır.

Ancak eğer Osmanlı döneminde asimilasyon olayı irdelenirse, ortaya çıkacak sonucun hiç de Şener'e haklılık kazandıracak tarzda olamıyacağını peşinen söyleyelim. Bakın nasıl?

Bir kere Osmanlının devlet dili Osmanlıcadır; yani Osmanlı Türkçesi.. Devletle halk arasındaki ilişkilerde kullanılan dilin Türkçe olması ise ister istemez Türkçenin yaygınlaşmasına hizmet eder ve pratikte de öyle olmuştur.

Osmanlı tarihinin aynı zamanda bir devşirme tarihi olduğu biliniyor. Sırf Yeniçeri Ocakları'nın yüzyıllarca Hıristiyan çocuklarını devşirmekle; diğer bir deyişle onlara Türkçe öğretip asker yapmakla, oynadığı role bakmak bile, Şener'in söylediklerinin ne kadar havadan şeyler olduğunu ortaya koyar.

Söz bu konulardan açılmışken, Bektaşi Tekkeleri'nin rollerine değinmeden geçmek de olmaz. Kimi araştırmacılar tarafından "İskan ve Kolonolizasyon" kurumları olarak nitelendirilen bu Tekkeler, yüzyıllarca, bir yandan Aleviliği Bektaşiliğe çekme, diğer yandan Türkçeyi yaygınlaştırma gibi bir fonksiyona sahip oldular. Asimilasyon üzerine konuşurken şunu unutmayalım; Türk boyları Anadolu'ya geldiklerinde nüfusun oldukça küçük bir bölümünü oluşturmaktaydılar. Ama Türkler iyi organize oldular, devletler kurdular ve zamanla dillerini yaygınlaştırdılar. Bugün Türk olduklarını söyleyenlerin büyük çoğunluğunun asimile edilmiş bu yerli halkların, özellikle de Hıristiyan halkların çocukları oldukları tartışma götürmez. Açık söylemek gerekirse; eğer C. Şener'in mantığıyla yola çıkılırsa, Türkler Anadolu'da bir azınlık durumuna düşerler. Yani o ve onun gibilerinin, Dimyat'a pirince giderken evdeki bulgurdan olmaları işten bile değil. Öte yandan, pratikte de rahatlıkla görülebileceği gibi Arnavut, Boşnak, Bulgar ve öteki bir çok halktan insanlar, Alevi ya da Bektaşi olup türkleşirlerken, Kürdistan'da neden bu çark hep tersine dönmüş olsun? Diğer bir deyişle neden hep Türkmenler asimile olmuş olsunlar? Kürtlerin de asimile oldukları düşünülemez mi? Günümüzde eğer bazı yerlerde Kürtçe bilmeyen, yani Türkçe konuşan Aleviler kendilerine Kürt diyorlarsa, nedeni nedir bunun? Bu, en başta onların asimile olmuş Kürtler olmalarından ileri gelmiyor mu?

Bütün bunlar gözönüne alındığında ise Cemal Şener'in Osmanlı dönemini değerlendirirken *"Türkçe bilenin 'katli vacip'tir"* demesi ya da *"Ben babam'ın Kürt olsa idi asimile olamıyacağını tam tersine Türk olduğu için asimile olduğunu, Türk Tarihini, Osmanlı Tarihini ve Alevi Tarihini okuyunca öğrendim,"* demesinin bir değer taşımayacağı açıktır.

O istese, Osmanlı döneminde, Kürtlerin asimile edilişlerine ilişkin bir sürü bilgiyi edinebilir, pek çok örnek olay görebilirdi. Gezip gördüğünü söylediği Erzincan, Elazığ ve Malatya yöresinde, böylesi düzinelerle köy var.

20. Yüzyılın başlarında Kürdistan'da bir geziye çıkmış

www.arsivakurdi.org

olan Binbaşı Noel, anılarında bu konuya ilişkin olarak bakın neler söylüyor?

"Kürecik Kürtleri arasında
2 Eylül 1919

Gurrejik (Kürecik) Kürtlerinin başı olan Ömer Ağa'nın ikametgahına varmak için bugün Urem köyüne kısa bir yolculuk yaptık...

Aşiret toplam 2520 haneli 38 köyden oluşmaktadır. Bunların içinde 495 haneli 4 Türk köyü de bulunmaktadır.

Yola yakın ovada bulunan ve hükümet ile daha yakın ilişki içinde bulunan büyük köylerden üç veya dördünde köylüler, özellikle de daha eğitimli olanlar, Türkçe'yi Kürtçe'ye tercih etmektedirler ve gerçekten de bazıları Kürtçe'yi tamamen unutmuşlar. Kendi dillerini bilmedikleri için ayıplandıklarında ise, akıcı bir şekilde Türkçe kullanmadıkları zaman, hükümet memurlarına ulaşamadıklarını söyleyerek kendilerini haklı çıkarmaya çalışıyorlar. Köylerin çoğunda ise, köylüler sadece Kürtçe konuşmaktadır; sadece bir-iki büyük Türkçe bilmektedir." (Binbaşı Noel'in Günlüğünde Orta Anadolu Kürtleri-6, haftalık Hevi Gazetesi Mayıs 1998, sayı 77, İngilzce'den çeviri: Huri Tuşik Özkurt)

✔ Horasan'dan gelme olayı ve Alevilik, Kürtlük, Türklük

Aleviliği bir Türk inancı, Alevi Kürtleri de Türk göstermeye çalışanların vazgeçilmez malzemelerinden biri de Horasan'dan gelme olayıdır. Tabii kimler, ne zaman, nasıl gelmişler; bu konuda netlik yok. Sözkonusu olan, kimi söylentilerdir.

Horasan'dan gelenler üzerine kafa yorarken en başta şunun unutulmaması gerekir. Horasan'da yalnız Türkmenler değil, Farslar ve Kürtler de yaşıyorlar. Yani Horasan bir Türk yurdu değil, Farsın, Kürdün, Türkmenin ortak yurdudur. Dolayısıyla da bu ülkeden Kürdistan'a söylendiği tarzda göçler olmuşsa bile bu, gelenlerin mutlaka Türkmen olduklarını göstermez. Bunlar pekala Kürt de olabilirler ki öyledir de. Kaldı ki Dersim yöresinden bu ülkeye, yani Horasan'a Kürtler'in yollandığı, daha sonra ise orayla Dersim arasında gel-gitler olduğu bilinen bir gerçektir.

"...İran'ın Kuzeydoğu eyaleti kuzey-doğu Horasan'da bir kaç yüzbin Kürt yaşamaktadır. (...) Buradaki aşiretler üç grupta toplanmıştır. Şadlû, Zefiranlû ve Keyvanlû. Kullandıkları dil Kurmanci'dir. (...) Özgün gelenekleriyle, Çemişkezek diye adlandırılan geniş aşiretten gelmekteler. Çemişkezek'liler buraya, 1600'de Şah Abbas tarafından Özbek ve Türkmen'lere karşı sınır korumacılığı için gönderildiler. Daha küçük Kürt aşiretlerinden küçük gruplar, bir süreden beridir buralara yerleşmiş durumdalardı zaten. Geriye kalanlar da daha sonra, gene Şahlar tarafından oraya gönderilmişlerdi." (M. von Bruinessen, Ağa, Şeyh ve Devlet, s. 213.)

Yazar **Mehmet Bayrak** ise aynı konuya ilişkin şöyle söylemektedir:

"Safevi Şahları tarafından Kuzey Horasan'a yerleştirilen ve kuzeydeki sünni Özbeklere ve Türkmenlere karşı kullanılan Dersim kökenli bu Alevi-Kürt aşiret topluluklarından bir bölümü, savaş sonrası barış aşamasında eski topraklarına geri dönüyorlar. İşte 'Horasan'dan gelme olayı" budur.

Gerçekten bugünkü aşiret durumuna bakılırsa, Horasan'daki aşiretlerin -ki buradaki iki aşiret konfederasyonundan biri Zafiranlû (Çemişgezek), diğeri Şadlû'dur. Birincisi Dersim'in Çemişgezek, öteki Şadyan aşiretiyle bağlantılıdır. Aşiret alt birimleri Dersim'in bir yansıması gibidir." (Mehmet Bayrak, Azadi Gazetesi, 12-18 şubat 1995 ve 19-25 şubat 1995)

Beri taraftan, Dersim'e daha büyük göçlerin bugünkü İran ve Irak Kürdistanı'ndan olduğuna da kuşku yok.

Örneğin, İshak Sunguroğlu'nun bu göçlerle ilgili olarak verdiği bilgiler dikkat çekicidir.

"... Şah İsmail ise, zaptettiği bölgelerde emniyeti temin etmek için kendi tebaasından olan Dinbilli aşiretini tedibe girişince etrafında bulunan bütün Irak Kürtleri korkularından batıya doğru kaçmağa başlamışlar ve gelip Van, Bitlis, Diyarbekir, Harput gibi dağlık bölgelere yayılmışlar ve bunlardan bir kısmı bilhassa sarp dağlara ve vahşi meşe ormanlarına sahip ve aynı zamanda yol uğrağı da olmayan Dersim'i bir yurd olarak seçmişler ve buraya yerleşmişlerdi." (İshak Sunguroğlu, Harput Yollarında, 1958, c. 1. s .134-135. Malmisanıj, Kırd, Kırmanc, Dı-

www.arsivakurdi.org

mıli veya Zaza Kürtleri, Deng Yayınları Broşür dizisi, 1996, s. 41-42'den naklen)

Kırmancki (Zazaki) konuşan Kürtlere aynı zamanda Dımıl dendiği, Dinbilli de dahil bu terimin çeşitli varyantları olduğu bilinmektedir.

Sunguroğlu'nun verdiği bilgilerden de anlaşılacağı gibi, Irak Kürdistanı'ndan kuzey-batıya doğru gerçekleşen göç, sadece Dersim'e değil, aynı zamanda Van, Diyarbekir, Bitlis ve Harput yörelerinedir. Bugün Dersim'de bulunan bazı aşiretler (Alan, Demenan, Haydaran), aynı isimlerle Ağrı, Van ve Hakkari yörelerinde de yaşıyorlar. Diyarbekir, Bitlis, Bingöl ve Elazığ illerinde yoğun bir Zaza/Dımıl nüfus var. Bu göçlerin yapıldığı yerlerde; yani Kürdistan'ın Güney parçasında Lolan ve Alan bölgelerinin bulunması ise ayrıca dikkate değer bir olgudur.

Sunguroğlu yukarıya alınan sözlerinin devamında, bahsi geçen göçten sonra Şah İsmail'in **Rumyeli Nur Ali Halife** adında bir Kızılbaş şeyhini Dersim'e yolladığını, onun da orada Şiiliği yaygınlaştırarak mezhep çelişkilerini yaygınlaşmasına neden olduğunu da söylüyor. Dersimlilerin şii değil de Alevi oluşları gerçeği bir yana bırakılırsa verilen bu bilgiler doğrudur.

Cemal Şener'in aktardığına göre, araştırmacı İrena Melikoff Alevi Türklere Kürt denildiği şeklinde bir görüşe sahip.

Melikoff'un, bunu neye dayanarak söylediğini bilmiyorum. Kesin olarak "böyle bir belirleme yoktur" demek istemem ama Alevi Kürt bir aileden gelmeme, 30 yılı aşkın süredir bu kesim içerisinde çeşitli çalışmalar yapmama rağmen bu tür bir belirlemeye şahsen rastlamış değilim. Dersim'de Türk Aleviler için "Tirkên Elewi" (Alevi Türkler) deniyor. Ama Kürt olup da asimile olmuş Kürtlere "Kürt" dendiğini de yakından bilenlerdenim. Elazığ, Erzincan ve Malatya yörelerinde bu durumdaki Kürtlere rastlamak mümkün.

Yozgat, Tokat yörelerinde de böylelerinin bulunduğunu farklı kişilerden duymuşumdur.

Nitekim bu belirlemeye, yani Alevi Türklere "Türk" denilmesine, Dersim halk türkülerinde de rastlanıyor. Örneğin, 1930'lu yıllarda komşu Boliyan aşiret reislerinden Diyap Ağa tarafından öldürtülen, Keçelan büyüklerinden ünlü **Munzur Ağa** üzerine söylenen türkünün bir varyantında:

Munzur Axayî sare no ra,
Bêrê şêrê diyarê Erzınganî
Sıma ve Heq kenê,
Bayremê Tırkan o"

Munzur Ağa cansız yatıyor
Tanrı aşkına gelin
Çıkın zirveye bakın
Erzincan'a
Türklerin bayramıdır.

Bir diğer varyantta da:

"Mircanî ser o tef û duman o
Vanê, sona dîyarê dewanê
Tirkan
Bayremê Tirkan o
Vanê, "no wo ke kîşîyo begê
kirmancan o."

Mırcan'ın tepesi duman
Derler "Türk köylerine bakan
zirvelere gidersen
Türklerin bayramını görürsün
Derler "Öldürülen, Kürtlerin
Beyi'dir."

Yeri gelmişken şunu belirtmek gerekir: Munzur Ağa'nın köyü Mırcan, Mırcan (Mercan) dağının eteklerinde ve Dersim tarafındadır. Dağın öte yakası ise Erzincan sınırları içerisindedir ve buralarda Kürtler, Ermenilerle birlikte Türk köyleri de var. Sözkonusu Türkler, Alevidirler. Munzur Ağa'nın öldürülüşünün onlar arasında büyük sevinç yarattığı ve bunu bir bayram havasında karşıladıkları ise doğrudur.

✔ Dersimlilerin Türkçe macerası

Resmi tezci araştırmacıların ve özellikle de bölgede görev yapmış yöneticilerin, öteden beri Alevilerle ve özellikle de Dersimlilerle ilgili yazılarında bu bölgede Türkçe konuşanların miktarına ilişkin gerçekte varolmayan tablolar çizdikleri biliniyor. Daha önce değinilen J. Genel Komutanlığı raporunda da belirtildiği gibi, yerine göre bir yanda bu tür yanlış bilgiler "Herkes ayinlerde Türkçe konuşmak zorundadır," noktasına kadar vardırılırken, bir yandan da "Kürtlerin, Alevilikten yararlanarak Türkleri asimile ettikleri" ileri sürülüyor. Yani resmi araştırmacılar, politik amaçlarına bağlı olarak yerine göre, durumu değiştiriyor, birbirine zıt şeyler söylüyorlar.

Beri taraftan bugünü bir kenara bırakalım; elbet Dersimliler içerisinde eskiden de Türkçe bilenler vardı. Bunun nedeni ise kimilerinin iddia ettikleri gibi onların Türk ya da Türkmen olmaları değil, başka şeylerdi:

www.arsivakurd.org

1- Alevi Kürtler coğrafi yerleşim itibariyle Türklere komşudurlar. Bu da ister istemez onları bir çok yerde günlük yaşamda (çarşı-pazarda) yüzyüze getiriyordu.

Alevi Türklerle Kürtlerin yanyana ya da içiçe yaşadıkları bölgelerde din adamları genellikle Kürtlerdendir. Yani Kürt din adamları, sadece oradaki Kürtlerin değil, aynı zamanda Türk Alevilerin de pir ve rehberleridirler. Dersim'li pir ve rehberlerin, Bayburt'a, Gümüşhane'ye, Sivas'a kadar giderek taliplerini ziyaret ettikleri biliniyor. Böyle olunca da din adamlarının talipleriyle daha iyi anlaşabilmek için Türkçe öğrenmeleri doğaldır.

2- Devletle ilişkiler nedeniyle insanların Türkçe öğrenme gereğini sürekli duydukları bilinen bir gerçek. Zaten başka türlüsünü düşünmek de mantıki değil.

3- İnanç ortaklığının, Alevi Kürt ile Türk arasında, iki yanlı olarak birbirlerinin dillerini öğrenmeyi teşvik eden bir neden olduğunu kabul etmek de aynı şekilde mantıkidir.

4- Dersim, Erzincan ve Malatya yöresi Alevi Kürtleri, eskiden beri geçim nedeniyle Türkiye'nin batısındaki iş merkezlerine gidip çalışmaktalar. Erzincan-Trabzon ve İstanbul hattının hem geçen yüzyıllarda, hem de 20. Yüzyılın ortalarına kadar oldukça canlı olduğu ve bir hayli Dersim Türküsü'nde ondan bahsedildiği biliniyor. 19. Yüzyılın sonlarında, İstanbul'daki Kürt hamalların çoğunluğunun Alevi Kürtlerden oluştuğu söylenebilir. En azından sayıca önemli bir kitleydi bunlar. Balya ve öteki kimi maden yatakları da aynı şekilde cazip iş merkezleridir.

Örneğin, Karesi eski Mutasarrıfı M. Ali Bey, anılarında, 1908 yılında Balya Madenlerinde meydana gelen bir grevle ilgili bilgiler verirken, önce Bandırma'ya, oradan da bir araba tutarak Balya'ya gittiğini, bir kaç bin işçinin daha yolda iken kendisini karşıladığını söylüyor ve, *"İşçinin başında Kürt taifesinden Mevlüt isminde bir topal vardı. Bu adam bana hitap ederek bir de nutuk söyledi."* diye ekliyor.

(Oya Baydar, Türkiye İşçi Sınıfı Tarihi'nden nakleden, A. Taş, Türkiye Kürdistanı: Ekonomik ve Sosyal Yapı, 1985, s.181)

Zonguldak kömür madenleri, daha 19. Yüzyıl'dan itibaren Dersim ve Erzincanlılar için çok sayıda kişinin çalışmaya gittiği önemli bir iş alanıdır.

5- Dersimliler okumaya açık insanlardır. O yüzden de, hali-vakti yerinde olanlar, öteden beri olanak buldukça çocuklarını okullara göndermekten geri kalmazlar.

İşte bütün bunlar, Dersimliler arasında Türkçe bilme oranını nisbeten yükselten nedenlerdir. İslami eğitim görme isteği nasıl ki Sünni Kürtleri, medreselere yöneltiyor ve Arapça bilenlerin sayısının çoğalmasına neden oluyorduysa, Alevi Kürtler de bu iş Türkçe'nin lehine gelişiyor. Ne var ki Kürt medreselerinde eğitim dili aynı zamanda Kürtçe olup, öğrenciler buralarda Kürt dili ve edebiyatını öğrenme olanaklarına sahip iken, Alevi-Kürt öğrenciler böyle bir olanaktan yoksundular. Bu da ister istemez, daha fazla Türkçe düşünmeye, konuşmaya ve yazmaya itti.

Ne var ki yine de Dersimliler arasında Türkçe bilenler sanıldığı kadar çok olmadı ve Türkçe, hiç bir dönemde halkın günlük yaşamına giremedi.

Söz Türkçe konuşma meselesinden açılmışken, İhsan Sabri Çağlayangil'in anılarında yeralan bir olaya değinmek yerinde olur. 1937 yılında Elazığ'da görülen Sêy Rıza ve arkadaşlarının davasını, görevli polis komiseri olarak izleyen ve Sêy Rıza'yı darağacına bizzat götürmüş olan İhsan Sabri Çağlayangil, anılarında bu olaya değinirken *"Sanıklar Türkçe bilmiyor. Mahkeme kararı açıklandı. Yedi kişi idam cezasına çarptırılmış. (...)*

"Verilen hükmü iyi anlamadılar.

"İdam Tünne" diye bir veyvela koptu," diyor.

Üstelik, düşünün ki bu davada yargılananlar, Dersim'in ileri gelenleri, yani Türkçe öğrenme şansı en yüksek olan kesimidir.

Devlet yetkililerinin, köyleri ziyaretleri sırasında sürekli olarak karşılaştıkları kişiler, Türkçe konuşabilen bu kesimdi. Türkçe bilmeyen erkeklerin ise doğal olarak onlarla herhangi bir diyalogu olmazdı. Kadınlar arasında ise Türkçe bilen zaten hemen hemen yoktu. Dolayısıyla da günlük yaşamda yeri olmayan Türkçe'nin çocuklar tarafından bilinmesi de mümkün değildi.

Türkçe'nin Dersim'de, çok sınırlı da olsa günlük yaşama girmesinin ilk basamağı, 1938 sürgünlerinin 1950'lerde geri

www.dersimakuri.org

dönüşleridir. Sayıları az da olsa sürgünden dönen bazı ailelerin, biraz da fiyaka olsun diye zaman zaman Türkçe konuştukları oluyordu. Ama bundan da önemlisi, 1950'lerden sonra tamamen asimilasyona göre programlanmış, devşirme yuvaları niteliğindeki Yatılı Bölge Okullarının devreye girmesi, erkeklerin askere gidip gelmek zorunda oluşları, iş amacıyla bölge dışına kitlesel gidip-gelmelerin ortaya çıkması, 1960'lardan itibaren okul sayısında meydana gelen hızlı artıştır. "Ulusal talepler önemli değil, önemli olan sınıf mücadelesidir, işçi sınıfının dili birdir, dil ve kültürün fazla bir önemi yok," anlayışına sahip olan Türk Sol hareketinin bu işe, yani asimilasyona büyük katkı sağladığını altını çizerek belirtmek gerekir.

Yeri gelmişken şunu da belirteyim; Alevilerle ilgili yazı yazmaya başladığımdan beri Dersim dışındaki bölgelerde Alevi Kürtlerle sürekli konuşmaktayım. Bunların ibadet dili ile ilgili verdikleri bilgiler de Dersim'deki durumla paralellik gösteriyor. Hemen tümünün söylediği şey, ibadet dilinin bir süre öncesine kadar Kürtçe olduğu, Türkçe'nin sonradan yerleşmeye başladığı şeklinde oldu.

Alevilerde ibadet dili ve Kürtçe dualar hakkında daha geniş bilgi edinmek isteyenler, daha önce de bahsettiğim bana ait "Dersim'de Alevilik" isimli çalışmamın 123. sayfasındaki "Kürt Aleviler'de İbadet Dili ve Dualar" bölümüne, Mehmet Bayrak'ın "Alevilik ve Kürtler" kitabının 120 ve sonraki sayfaları ile Deng ve Birnebûn dergisinde çıkan yazılarına, Kırmancki olarak yayınlanan Vate Dergisinin Wısar 2000, 11. sayısında yer alan Çeko'ya ait "Cem Cemat" başlıklı yazıya bakabilirler.

Türkçe'nin Dersim'de, çok sınırlı da olsa günlük yaşama girmesinin ilk basamağı, 1938 sürgünlerinin 1950'lerde geri dönüşleridir. Sayıları az da olsa sürgünden dönen bazı ailelerin, biraz da fiyaka olsun diye zaman zaman Türkçe konuştukları oluyordu. Ama bundan da önemlisi, 1950'lerden sonra tamamen asimilasyona göre programlanmış, devşirme yuvaları niteliğindeki Yatılı Böge Okullarının devreye girmesi, erkeklerin askere gidip gelmek zorunda oluşları, iş amacıyla bölge dışına kitlesel gidip-gelmelerin ortaya çıkması, 1960'lardan itibaren okul sayısında meydana gelen hızlı artıştır. "Ulusal talepler önemli değil, önemli olan sınıf mücadelesidir, işçi sınıfının dili birdir, dil ve kültürün fazla bir önemi yok," anlayışına sahip olan Türk Sol hareketinin bu işe, yani asimilasyona büyük katkı sağladığını altını çizerek belirtmek gerekir

Yine yer adlarına ilişkin olarak da gerçekte varolmayan, abartılı tablolar çiziliyor. Hatta yöneticiler bu yola başvururken, önce yer ve aşiret isimlerini keyiflerine göre değiştiriyor, Türkçeye çevirisini yapıyor veya orijinalini değiştirip Türkçeye uygun bir form veriyor, arkasından da bunu Türkçe isimlere örnek olarak gösteriyorlar. Ya da hem Kürt hem de Türk toplumunda kullanılan ortak kişi isimlerini taşıyan aşiretlere ait isimler, yine Türkçe isimler diye lanse ediliyor.

Bu nedenle de Dersim'de yer isimlerinin "çoğunluğunun" ya da "büyük çoğunluğunun" Türkçe olduklarına ilişkin değerlendirmeler, gerçek durumu yansıtmıyor.

Aşiret isimleri bakımından da durum farklı değil. Örneğin, resmi dökümanlarda ya da konuyla ilgilenen bazı kişilerin çalışmalarında aşiret isminin sonuna **"lı"** eki, veya **"uşağı"** sözcüğü getiriliyor (Alanlı, Demenanlı, Lolan Uşağı, Şemkan Uşağı vs).

Açıktır ki bunlar, Kürt aşiret isimlerinde olmayan, sonradan eklenmiş şeylerdir. Halk arasında kullanılmazlar. Kürtçe aşiret isimlerinin sonunda normal olarak **"an"** çoğul eki var (Kurê**şan**, Şixmamed**an**, Şady**an**, Abas**an**...) Dersim'de **"an"** çoğul eki **"ûn"** şeklinde telaffuz edilir, hata pratikte, sondaki **"n"** harfi de atılır ve **"û"** ile bitirilir ((Kurês**û**, Şixmamed**û**, Şadîy**û**, Abas**û**...) Kimi yörelerde ise bu ek **"on"** dur.

Şöyle bir düşünüyorum da; Kurêşan, Alan, Demenan, Lolan, Heyderan (Haydaran), Arêzan (Areyan), Bamasuran, İzoliyan, Şadiyan, Suran, Şıxma-

www.dersimkurti.org

medan, Pilvankiyan, Gulabiyan, Baliyan (Boliyan), Karsanan, Çarekan, Zerkan, Melkişiyan, Xormekan (Hormekan), Kımsoran, Alan, Usênan, Kaliyan, Kalan, Gulniyan, Kudan, Sıxhesenan, Abasiyan, Avasiyan, Bextiyaran, Kurmeşan, Pezgewran, Kocan (Qozan) Şemkan, Reşikan, Laçinan, Qerebaliyan, Feratan, Dewrêşcemalan, Seydan, Sekekan vb. aşiretlerden hangisinin ismi, neden Türkçe olsun? Tabii listeyi daha da uzatmak mümkün.

İşte size, değindiğim çarpıtmalara bir örnek:

Örneğin, Çankırı Milletvekili ve TBMM Başkanı Abdulhaluk Renda, Şeyh Sait direnişinin hemen ardından hazırladığı Kürdistan ile ile ilgili raporda, Dersim aşiretleri ile ilgili olarak bir yerde şöyle diyor:

"... Abbas Uşağı, Ferhat Uşağı, Aşağı Karaçallı, Yukarı Karaballı, Bahtiyarlı, Koç Uşağı, Maksut Uşağı, Şam Uşağı, Aslan Uşağı, Bit Uşağı gibi isimlerin delaletiyle esasen Türk olup dil ve Alevilik sebebiyle Kürtlük iddiasında bulunan ve neslen, kendilerinin de itiraf ettikleri gibi Horasan'dan gelme Türk oldukları anlaşılan bu aşiretleri -Dersim'in hemen altında erkekleri halen de Türkçe konuşabildikleri cihetle- asimile etmek diğer Kürtleri asimile etmekten daha kolaydır" Deng Dergisi, yıl 1992, sayı 21'den nakleden).

1. Sözkonusu aşiretlerin isimlerinin arkasındaki "uşağı" sözcüğü ile "lı" eki, daha önce de belirttiğim gibi Milletvekilinin kendi eklemesidir. Dersimlilerin kendileri bu sözcük ile bu ek'e yer vermezler.

2. Dersim'de "Aşağı Karaçallı diye bir aşiret yok. Renda, muhtemelen Aşağı Karaballı demek istemiş. Beri taraftan bahsi geçen aşiretin ismi "Karaballı" değil, Qerebaliyan'dır. Bu ikisi, hem form olarak hem de anlam olarak birbirlerinden farklıdırlar. Yani doğrusu "Yukarı Karaballı", "Aşağı Karaballı" değil, "Qerebaliyanê Cori", Qerebaliyanê Cêri" dir. Renda, bu isimleri Türkçeye çevirip öyle yazmış. Yine burada bahsedilen öteki aşiret isimleri de şöyledir: Bahtiyarlı: Bextiyaran, Koç Uşağı: Qocan/Qozan, Maksut Uşağı: Maksudan, Şam Uşağı: Şemkan, Aslan Uşağı: Aslanan, Bit Uşağı: Beytan'dır.

✔ Alevilerin "Türklüğü"ne dair

Şener, Alevilerin Türklüklerini kanıtlamak isterken kimi alıntılara başvuruyor ve tek tek örneklerden hareketle genel sonuçlara varmaya çalışıyor.

Kaynaklarından biri yine M. von Bruinessen'in sözkonusu yazısıdır. Bruinessen, Bingöl, Muş, Varto bölgesinde bulunan Lolan, Hormek ve Balaban aşiretlerinin Şeyh Sait hareketine destek vermediklerini, 1930'lardan bu yana da bu aşiretlerin önde gelenlerinden bazılarının kendilerini Türk saydıklarını yazıyor. Kuşkusuz söylenenler doğru. Doğru ama bunlar Şener'in Türklük tezine pek de yardımcı olabilecek şeyler değiller. O aşiretlerin Seyh Sait hareketine destek vermemeleri Kürt olmayışlarından değil; Hamidiye Alaylarının yarattığı sorunlar, bunların da etkisiyle alevlenen aşiret çelişkileri ile Alevi-Sünni çelişkisiydi.

Öte yandan Gımgım ve çevresinde bunlar olurken, 1930'da Dersim-Erzincan yöresinde, Kürtçeyi ve Kürtlüğü yaygınlaştırıyorlar diye üzerine operasyon düzenlenen, köyleri yakılan ve katledilenler içerisinde Lolan aşireti de vardı. 1938 soykırımından yine bu aşiretin önde gelenleri de paylarına düşeni aldılar. Dersim Xormek (Hormek)'lerinin durumu ise daha da kötü oldu. Aşiret lideri Bertal Efendi ile ailenin öteki bireyleri yaş ve cinsiyet ayrımı yapılmaksızın öldürüldüler. Kurtulabilen az sayıdaki kişi o an köyde olmayanlardı. Bu ailenin yeğeni ve aynı aşiretten olan Sait Kırmızıtoprak'ın politik düşünceleri ve çalışmaları ise bilinmektedir. Demek oluyor ki, kendine Kürt demenin kelleyi koltuğa almak anlamına geldiği bir dönemde, bazı Kürt aşiret ileri gelenlerinin Türk olduklarını söylemeleri, etnik kimlik saptama yönünde fazla anlamı olan bir şey değil. Bu, Alevilerin "Hakiki müslüman biziz" demelerinin bir benzeridir. Baskı ve zulümden korunma duygusu, devletle iyi geçinerek çıkar sağlama istemi ve asimilasyonun etkisiyle toplumların tarihinde bu tür şeylere rastlanabiliyor.

Yine Şener'in Melikoff'tan yaptığı bir alıntı da dikkati çekiyor. Şener bu alıntıyı yaparken şöyle diyor: *"Kürtçe ya da Zazaca konuşan Aleviler Kürt ya da Zaza mı? Yoksa Türk mü? Bakalım bu konuda Melikoff ne yazmış,"*

Bunları yazdıktan sonra da Melikoff'un söylediklerine ge-

www.arsivakurdi.org

çiyor ve şu alıntıyı yapıyor:

"...Sorduğumda kaynaklarımdan biri bana, 'Soy olarak Kürt değiliz, fakat inançlarımız dolayısıyla eza gördük, dağlara sığındık, Kürtlere karıştık ve Kürtler olarak adlandırıldık..

Bunu söyleyen bir çok ayaklanmada etkinliği bulunan tanınmış Kürt aşireti Koçkiri' lardandı."

Dikkat edilirse bu sözleri söylediği ileri sürülen kişi "Kürtlere karıştık ve Kürtler olarak adlandırıldık," diyor. Yani onun sözlerinden Alevi-Kürt yok anlamı değil, tersine var anlamı çıkıyor. Üstelik Melikoff ondan bahsederken "kaynaklarımdan biri" diyor. Yani öteki kaynaklar bu görüşte değiller. Koçkiri aşiretinin geçmişte Kürt ulusal mücadelesinde yeraldığı, savaştığı ve bu yolda büyük bedeller ödediği biliniyor. Hal böyle iken içlerinden bir kişinin "Biz Türkmeniz" demesini onların "Türkmenliğinin" kesin bir kanıtı gibi kabul etmek, tam bir keyfiliktir. Kaldı ki gerçekten bu aşiret Türkmen olsa bile bundan, Şener'in iddia ettiği gibi Alevilerin Kürt olmadıkları Türk oldukları sonucu çıkmaz. Onca Kürt nüfusun yaşadığı Koçkiri de bir aşiret Türkmen oldu diye herkes Türkmen mi olur?

Bütün bunların ötesinde, Melikoff'un tarafsız bir araştırmacı olduğunu söylemek zor. Kürtlere sempatisi olduğu söylenemez. Bektaşilerle Aleviler konusunda yazarken, bir gözü hep kapalıdır onun. Yaklaşımında Türkçülük var. Son yıllarda bu eksiğini kısmen de olsa kabul ettiği yolunda duyumlar var ama ne derece doğru bilmiyorum.

Şener devam ediyor: *"Koçgiri konusunda araştırmalarıyla ünlü Baki Öz de bu konuda Ömer Lütfi Berkan ve İrena Melikoff'u doğrulamaktadır. O da araştırması sonucu: Koçgiri aşiretinin Ortasya'dan Anadoluya gelen bir Türkmen aşireti olduğunu, esasen İzolu olduklarını, Dersim'den buraya yerleştiklerini Seyhhasan aşireti ile akrabalık ilişkilerinin bulunduğunu, sonradan Kürtleşmiş Türkmen boyu olduklarını yazıyor."*

Dilin kemiği, resmi tarihçilerde ise yalanın sınırı yok. Eline kalemi alan, canının istediğini bir çırpıda ya Horasan Türkmeni, ya Ortaasya Türkü yapıp çıkıveriyor. Tabi bu arada sapla saman birbirine karışmış; ideolojiye göre tarih yazanlar açısından bunun bir önemi yok.

İzol aşireti, bilindiği gibi Kurmanci konuşan, bir kesimi Alevi olmakla birlikte büyük çoğunluğu Sünni olan ve Kürdistan'da oldukça geniş bir alana yayılmış bir Kürt aşiretidir. Seyhhasanan aşireti ise Dersim'de yerleşiktir, Kirmancki (Zazaki) konuşur. Ama yazar bir çırpıda bu aşiretleri akraba yapıyor, Koçkiri aşiretini de yanlarına kattıktan sonra hepsini birlikte Ortaasya'ya bağlıyorlar. Anlaşılan, 1930'larda dünyayı Türk yapmaya kalkışan uyduruk resmi tarih tezi ölmemiş, hala yaşıyor.

Bundan ayrı olarak Şener, Maraş yöresi Kürtlerinin Türklüklerini ispat için de hayli ter döküyor ve bu arada Alman Generali Moltke'nin Atmalı, Sinemili ve Kılıçlı kabileleri için "Türkmen kabileler," dediğini belirterek yöre Kürtlerini Türkmen göstermekten geri kalmıyor. Her şeyden önce, sözkonusu üç aşiret, iddia edildiği gibi Türkmen olsalar bile, yine bu da o yörede Alevi-Kürt olmadığı anlamına gelmez. Nitekim, Moltke de sözkonusu mektubunda orada bulunan Kürt beylerinden bahsediyor.

Öte yandan, bu yöredeki Alevi Kürtlere Şener'in belirttiği gibi "bazıları Kürt diyor," değiller. Bu, bizzat onların kendilerine verdikleri addır. Daha doğrusu o yöre halkımızın kendi ulusal kimliklerinden, yani Kürtlüklerinden yana herhangi bir kuşkuları yok. Peki bugün durum böyle de geçmişte nasıldı acaba? Kendilerini nasıl nitelendiriyorlardı? Biz yine 20. Yüzyılın başlarına dönelim ve sözü yine görgü tanığı Noel'e bırakalım:

"Gecelemek için Kızıran köyünde durakladık. Bizi büyük bir konukseverlikle karşılayan köy Atmalı Kürtlerinin (Rıwıyan'ın alt grubu yaşadığı 40 haneden oluşmaktaydı. Bu Kürtler Kızılbaş idi. (...) Kızılbaş olduklarını öğrendiğimde büyük bir şaşkınlığa uğradım. Kendi kendime şu soruyu sordum: Bu insanları Kürtlerden ayıran fark nedir? Onlar Kürtçe konuşuyor, Kürt giysileri giyiyor, Kürt türküleri söylüyor, Kürt gelenek ve ve görenekleri ne inanıyorlardı. Bunun da ötesinde büyük bir Kürt aşireti olan Atmalı aşiretinden gelmektedirler ki bu aşiret, içinde bir çok Sünni Kürt gruplarını da barındırmaktadır (Haftalık Hevi gazetesi, 25 Nisan-1 Mayıs 1998)

(...)

www.alevivakfi.org

Bu köylüler ile yaptığımız konuşmalar, onların da en az Sünni Kürtler kadar Kürt milliyetçisi ruhuna sahip olduklarını göstermiştir. Kendini gösteren genel düşünceyi ise şöyle ifade ediyorlar: 'Biz Kürdüz ve burası bizim ülkemiz. Ne yazık ki, bizi yerimizden eden ve hükmeden şu belalı Türkler var (Küçümseyerek romi'ler olarak adlandırmaktadırlar.) Biz onları sevmiyoruz ve onların sıkıcı varlıklarından kurtulmak istiyoruz.' Ev sahibimiz Süleyman Ağa savaşın etkilerini açıklarken, köyün büyük bir bölümünün askere alınmamak için dağlara kaçtığını, askere alınanların ise, ilk fırsatta nasıl kaçtıklarını anlatarak şunları ekledi:

"Türklerden ve kavgalarından bize ne" (Hêvi, aynı sayı).

Yeri gelmişken, romi ya da rumi bir küçümseme ifadesinden çok Kürtler arasında Osmanlılar Romi, Osmanlı devleti ise "Dewleta Romê" olarak adlandırılıyor. Bu terim bir hayli Kürt Türküsünde de geçmektedir.

Noel devam ediyor:

"Aksu Vadisi'nden (Kürtçe'de Abê Spi) yukarıya tırmanarak, Hasan Ağa Sarayı diye bilinen ve Sinemilli aşiretinin iki reisi olan Tapu Ağa ve Asaf Ağa'nın kışları kaldıkları köye vardık. Sinemilli sözcüğünün kökenine ilişkin hikaye şöyle anlatılır:

'Altı yüzyıl önce Harput'un gümüş madenlerinden buraya göçettik. Orada hamile olan bir genç kız yaşamaktaydı. Onu canlı canlı gömdüler. Kapatıldığı kabirde (Kürtçede Sin) çocuğunu doğurdu ve onu emzirdi. Sonunda yoldan geçen birisi, bebeğin ağlamasını duydu ve mezarı açmak için adam topladı. Çocuk büyüdü ve "Mezardan gelenler" (Sinemilli) diye anılan aşiretin kurucusu oldu." (Hêvi, aynı sayı)

Sinemilli aşireti mensupları bugün de Dersim-Elazığ yöresinden Maraş'a göçettiklerini söylerler. Bu arada Dersim'de **Sine** isminde bir köyün varoluşu dikkat çekicidir. Köy Hozat ilçesine bağlı olup Şeyhasanan aşiretinin yerleşik olduğu yöredir. "Mil", "Mılan" ise bir çok boyu olan büyük bir Kürt aşiretinin adıdır ve yazının bundan sonraki bölümlerinde yeralan Nuri Dersimi'nin tarihçi M. Emin Zeki'den yaptığı alıntıdan da anlaşılacağı gibi bu aşiretin, Yavuz Sultan Selim zamanında Dersim'den güneye göçettiğine ilişkin bilgiler var. Muhtemelen Sinemilli aşireti de "Mılli"lerin bir koludur ve ismi de "Sine Mıllî"leri ya da "Sine'nin Mıllî"leri anlamına geliyordur.

Dikkat edilirse Moltke'nin sözkonusu aşiretlerle ilgili herhangi bir yakından incelemesi yok. Oysa Noel yöreyi gezmiş, kendilerine konuk olmuş, konuşmuş, gelenek ve göreneklerini, dillerini, inançlarını yakından inceleme olanağı bulmuş. Dolayısıyla da onun gözleme dayanan bilgilerinin, muhtemelen birilerinden duyduklarını aktaratan Moltke'ye nazaran daha sağlıklı olduğu rahatlıkla söylenebilir. Hele bu bilgiler, bugünün yaşayan gerçeğiyle çakışıyorsa!

Şener, Şeyhasanan aşireti ile ilgili olarak da bir yerde *"Dersim'de Zazaca konuşan Şeyhasan aşiretinin Malatya'daki köyünde Zazaca konuşan bir tek kişi yoktur. Bu da Zazacanın sonradan öğrenildiğini gösterebilir,"* diyor.

İyi de bu köyün halkının asimile olup Zazaca'yı unutması, Dersim dağları arasında yaşayan koca aşiretin asimilasyonundan daha kolay değil mi? Pek tabi bu daha mantıki bir açıklama tarzıdır ama işine gelmediği için Şener işin bu yanını bir kenara bırakıyor.

Nuri Dersimi, Şıxhasanan (Şeyhasanan) aşiretinin bu günkü yerlerine gelmeleriyle ilgili olarak şunları yazıyor:

"Binaenaleyh Çemişgezek Kürt emiri, zeka, cömertlik, cesaret ve kahramanlığıyla maruf büyük Şığhasan'ın birhayli zaman saltanat sürüp vefatından sonra sülalesinden gelmiş olup 30 sene daha Çemişgezek Kürt Emirliğinde kuvvetli bir saltanat kurmuş olan Emir Pir Hüseyin'in 16 evladı olup öldükten sonra Emirlik evlatları ve kardeşleri arasında taksim edilmişti. Pir Hüseyin Bey'in 5 evladından biri olan II. Şığhasan'ın Garbi Dersim'in Şığhasanan aşiretlerinin ecdadı olduğuna katiyen şüphe yoktur.

İşte Çemişgezek'in Kürt Emirliği ahfadından olan II. Şığhasan'ın Karabal, Abbas, Kırgan ve Ferhat isimlerindeki dört evladı Dersim'de bulunan esas yerli Kürt kabileleri ve ahfadından miraslarını alarak bugün birer teamül etmiş aşiret-kabile haline gelmişlerdir." (V. Dr. M. Nuri Dersimi, Hatıratım,Öz-Ge Yayınları 9, Ankara, 1992, s.138)

Yeri gelmişken, sözkonusu Melkişi Beyliği ile ilgili başka

www.arsivakurd.org

bilgiler vermek te yararlı olur.

Şerefname'de Çemişgezek Beyleriyle (Melkişiler) ilgili bölümün bir yerinde şu bilgiler yer alıyor:

"Üç kısma ayrılan Melkişiler Kürdistan'da büyük ihtişamları, hizmetçilerinin, taraftarlarının ve kendilerine bağlı olanların çokluğuyla ün yapmışlardır... Ülkeleri ise genişlik ve önem bakımından, uzak yakın herkesçe 'Kürdistan' özel adıyla tanındı; öyle ki berat ve emirnamelerde ve diğer sultanlık belgelerinde bu ad geçtiği zaman, yalnız bu önemli vilayet anlaşılır; ayrıca Kürtler arasında 'Kürdistan' sözcüğü geçtikçe, bundan yalnız Çemişkezek Vilayeti kastedilir." (Şeref Han, Şerefname, Yöntem Yayınları, İstanbul 1975, s. 209)

Deng Dergisinin yıl 10, sayı 57'de yeralan bilgilere göre 1201'de Melik Muhammed Melkişi bu beyliğin başındadır. Bu, dönemde Melik Muhammed, Eyyubiler yanında savaşa katılıyor ve fethedilen Eleşkirt Çemişgezek topraklarına katılıyor. Beylik, Uzun Hasan döneminde kısa bir süre için Akkoyunluların denetiminde kalıyor, ancak Emir Şeyh Hasan kısa sürede ülkesini onlardan kurtarıyor. Şeref Han, bu kurtarma işini şu cümlelerle dile getirmektedir.

"(...) Emir Şeyh Hasan önce Allah'a tevekkül ederek, sonra da etrafında toplanmış olan ülkesinin cesur ve kahraman Kürtlerine güvenerek, ülkesini gaspedenlere karşı ansızın harekete geçti ve onları ülkeden çıkardı. (...) (Deng Dergisi a.g.s. dan naklen, s. 39-40)

Bir ara Çemişgezek beyliğinde iç huzursuzluklar başgösteriyor ve olayları yatıştırmak üzere İran'dan **Erdebil'li Sultan Hoca Ali (Sultan Eliyê Siyahpuş)** arabulucu olarak geliyor ve onları barıştırıyor. Barış amacıyla başkasının değil de Erdebilli Sultan'ın gelişi çok dikkat çekicidir. Ancak Dersimlilerle Erdebilliler arasındaki ilişkiler bu kadarla sınırlı değil, daha sıkı ve ileri düzeydedir.

"1477'de yönetim Hacı Rüstem Bey'e geçiyor. Kürtler bu dönemde, genellikle Erdebilli Şeyh Cüneyt'e yaklaşıyorlar. Akrabalıklar kuruluyor ve ve Safevi Şeyhlerinin Kürtlükleri öne çıkarak 'Mam, Mamolar'la, yani 'Amca'lık deyimi Kürt prensleri ile Safevi Şeyhleri arasında öne çıkıyor." (Kalecıwan, Deng dergisi, s.43)

Koçhisar meydan muharebesinde ise Beyliğin başındaki Pir Hüseyin Bey, İdris-i Bitlisi'nin sol yanında yeralarak Safevi ordularına karşı savaşıyor.

Demek oluyor ki:

1- Cemal Şener'in yazısında, Türkmenlerin Anadolu'ya göçettikleri tarih olarak bahsettiği dönemlerde Kürtler Dersim'de varlar. Başlangıç tarihi 1200'den daha gerilere giden Melkişi Beyliği bir Kürt Beyliği olarak yaşamını sürdürmektedir.

2- Bu beyliğin hüküm sürdüğü topraklar -ki merkez Dersim'dir- yüzyıllarca Kürdistan ismiyle bilinip tanındı, öyle anıldı.

3- Melkişilerin, gerektiğinde öteki Kürtlerle birlikte hareket etmekten çekinmedikleri İdris-i Bitlisi ile yukarıda değinilen ilişkilerinden de anlaşılıyor.

4- Melkişilerin İran Kürdistanı'yla; özellikle de Erdebil Şeyhleri ile kurdukları ilişki dikkat çekicidir. Bilindiği gibi Erdebil Tekkesi ve Erenlerinin, Alevilikte istisna bir yeri var.

5- Baytar Nuri, Şeyh Hasan'ın aşiretinin ileri gelenlerinin Dersim'e geldikten sonra miraslarını oralarda daha önce yaşamakta olan Kürtlerden devraldıklarını söylüyor. Yeri gelmişken bu görüşü doğrular nitelikte bir gözlemi aktarmak istiyorum:

Bugün Bingöl'ün Kiğı ilçesine ait köylerden iki tanesinin ismi Lêrtig ve Ağdad (Ağdat)'dır. Her iksinde de Kurmanci konuşulur, inanç olarak Sünnidirler. Bu köylerin halkı, Dersim'den geldiklerini söylerler. Öte yandan Dersim'in Şeyhasanan mıntıkasında Sêy Rıza'nın köylerinin bulunduğu mıntıkanın adı da Lêrtıg'dır. Onun merkezi köyünün Ağdad olduğu ise biliniyor. Yine, Dersim'den başka yerlere; örneğin Cizre'ye, Irak Kürdistanı'nın Sincar bölgesine göçler olduğunu bir çok araştırmacı yazmaktadır. Dersim Kürtleri ile Sincar yöresi Yêzidi Kürtleri arasında, hem fizyonomik ve hem de inanç, gelenek ve töreler bakımından var olan büyük benzerlik, araştırmacıların dikkatini çeken bir durumdur.

Aynı konuya değinen Nuri Dersimi, tarihçi M. Emin Zeki'ye atıfta bulunuyor ve; *"Hülastü Tarih El Kurd u Kurdistan adlı eserinin 419. Sayfasının devamında "Mıl" kabilesi ahfadından Mılan aşiretine mensup 55 kabilenin isimlerini tamamen zikrediyor. Ve bu 55 aşiretin Sultan Selim zamanla-*

www.arsivakurd.org

rında Dersim'den hicret ederek Elcezire'nin kuzey mıntıkası bölgelerinde yerleşmiş olduklarını anlatıyor," diyor (M. Nuri Dersimi, Hatıratım, s.142)

Görülüyor ki Dersim'e gelen de, göçeden de Kürtlerdir. Türkmenler ise piyasada yoklar.

✔ Bir "Dede"nin incileri

Şener'in kaynaklarından biri de **"Pir Ahmet Dikme"**dir. Şener, sözümona Dersimlilerin kökeninden bahsederken sözü bu kişiye getiriyor ve *"Pir Ahmet Dikme işte bu tarihsel altyapıyı bilerek kalkıp şöyle yazabiliyor: 'Munzur dediği dağın güney yakasında bir tek Kürt yoktur. Orada Yaşayan Şeyh Hasan aşireti tamamen Horasan kökenli Türklerdir. Daha doğuya, Pülümür'e geldiğinde ise, Areli, Lolanlı, Şahvelanlı, Kemanlı, Çarekanli ve daha bir çok aşiret oturmaktadır. Bu aşiretlerden hiç biri Kürt değildir. Tamamen Türk kökenli aşiretlerdir. Ben bu konuyu her platformda tartışmaya hazırım."*

Gerçi bu yazının konusu "Pir Ahmet Dikme," nin görüşlerinin değerlendirilmesi değil ama Şener onu kaynak olarak gösterdiğine ve o da çok ciddi iddialarda bulunduğuna göre, söylenenlere kısaca değinmek gerekir.

Bunu yaparken de önce "Pîr Ahmet Dikme"nin kendisini tanıtışıyla ilgili söylediklerine bir kaç cümle ile değinmek yerinde olur sanıyorum. "Ahmet Dikme" "Haykırıp Duyuramadıklarım" kitabında ismini "Pir Ahmet Dikme" olarak yazmış. Bu "pir" sözcüğü, eğer onun adı değil de sıfat olarak kullanılmışsa yanlıştır. Çünkü, Ahmet'in ailesinin Alevi din adamları içerisindeki yeri "pirlik" değil. Bu aile, gerçek anlamda rehber de değil. Onun ailesi atanmış, yani tayin edilmiş rehberlerdendir ve dinsel hiyerarşideki yeri mürşid, pir ve rehberden sonra gelir. Pir Ahmet'in kendisine "Dede" demesi de aynı şekilde doğru değil. "Dikme" sözcüğüne gelince; bu durumdaki rehberlere "Tikme" denir. "Tikme" sözcüğünün Türkçe'deki "Dikme" anlamında olup olmadığı noktası bir yana, bu kelime özel bir sıfatı ifade ediyor ve dolayısıyla Türkçe'ye uyarlanmış formunu ya da çevirisini değil, orijinalini kullanmak gerekir. "Ahmet Dikme"nin ailesine "Çê Tikmê Gole", "Tikme Arêzû," temsil ettikleri dergaha ise kendisinin de belirttiği gibi "Tekayê Çê Tikmê Arêzû" deniliyor.

Bu kısa bilgilendirmeden sonra gelelim "Pir Ahmet Dikme"nin yukarıda söylediklerine. Onun, kitabının yukarıda adı geçen bir yerinde, *"Munzur dediği dağın güney yakasında bir tek Kürt yoktur,"* şeklinde bir cümle geçiyor. "Pir Ahmet" in burada kastettiği, daha doğrusu eleştirmek istediği kişi tanınmış yazar Şevket Süreyya Aydemir'dir. Pir Ahmet, kitapçığında Şevket Süreyya'dan bir kaç alıntı yapmış ve kendisini "Yalancılıkla" hatta "ajan-provakatörlükle" suçlamış.

Şimdi isterseniz, Pir Ahmet'in böylesine köpürmesine neden olan Şevket Süreyya'ya ait görüşler nelerdir, ona bakalım.

Pir Ahmet, Ş. Süreyya'nın Suyu Arayan Adam kitabından bir alıntı yapıyor. Burada, Ş. Süreyya yedek subay olarak Munzur Dağlarının Ezincan'a taraf olan yakasında askerlik yaparken başından geçenleri aktarmaktadır. Anıların bir bölümünde şunlar var:

"...Fakat asıl şaşkınlığım ikinci derste oldu. Daha ilk sual cevaplarda oluştu ki , bu askerler yalnız hangi dinden olduklarını değil, hangi milletten olduklarını da bilmiyorlardı. Biz hangi milletteniz? Deyince her kafadan bir ses çıktı? Biz Türk değil miyiz deyince de, 'estağfurullah' diye karşılık verdiler. Türklüğü kabul etmiyorlardı."

Şevket Süreyya'nın bu anısına karşılık "Pir Ahmet"in yazdıkları ise şöyle:

"...Sizleri bilmem fakat ben yukarıdaki satırları okuduğumda tüylerim diken diken oldu. Düşünebiliyor musunuz, düşman vatanımızı işgal etmiş, halkımız vatan, namus ve can derdine düşmüş. Irk ve inanç farkı gözetmeksizin kendi vatanını düşman istilasından kurtarma telaşı içerisindedir. Bir provakatör ajan gitmiş ve bu ateş çemberi içerisinde o düşmana karşı savaşan kahraman askerlerimizin arasına, ırk ve inanç farkı sokmaktadır ve ayrıca bu kahraman halk evlatlarını cahillikle suçlamaktadır."

Şöyle bir düşünelim: Burada Ş. Süreyya'nın yaptığı şey ne? O, askerlikte başından geçen bir olayı anlatıyor, şöyle şöyle oldu, diyor. Buna karşılık "Pir Ahmet" ise bunların yanlış olduklarında ısrar ediyor ve yazara ağır suçlamalarda bulunu-

www.arsivakurd.org

yor. Peki "Pir Ahmet" neye dayanarak böyle bir iddiada bulunabiliyor? O, Şevket Süreyya'nın yanında mıymış? Hayır. Kendisi o tarihlerde henüz dünyaya bile gelmemiş. Yanında olan birisiyle mi konuşmuş? Hayır. Elinde ciddiye alınacak sağlam bir belge mi var? Hayır, o da değil. O halde neye dayanarak bu kadar kesin konuşabiliyor?

Ş. Süreyya askerlerden duyduklarından memnun olsaydı, yani onların kendilerini Türk görmemelerinden sevinç duysaydı, belki de "Pir Ahmet" kuşkuya düşer, onun gerçeği tahrif ettiğini söylerdi ama öyle de değil. Tersine askerler kendilerine Türk demedikleri için, Ş. Süreyya'nın yüreği "Pir Ahmet"inkinden kat kat daha fazla yanıyor.

"Pir Ahmet" kızıyor, çünkü Ş. Süreyya'nın anlattıkları, onun "Dersimliler Türktür" tezini, daha doğrusu sağa sola yutturmak istediği safsataları tuz-buz ediyor. Herhangi bir ciddi gerekçeye sahip olmadığı için de ajitasyon çekmeye kalkışıyor, içi boş vatan, millet edebiyatıyla paçayı kurtarmaya çalışıyor.

Ancak "Pir Ahmet"in sıkıntıları bu kadarla da sınırlı değil. Ş. Süreyya'nın görüp yaşadıkları, onu çileden çıkarmaya devam ediyor.

"Yalnız bizim taburun değil, bütün cephemizin en sağ kanadının dayandığı Munzur dağlarının daimi karlarla örtülü zirvelerinde, tehlikeli geçitlerinde, ne düşmanın, ne de bizim olmayan ve daha ziyade her iki tarafa pusu kurup, iki tarafın da canına kıyarak, silahına, cephanesine konmak isteyen Kürt kabilelerinin gizlendikleri yerlerde yapılan keşifler, bunların en çetinleri oluyordu..."

Buna karşılık "Pir Ahmet" in söyledikleri ise şöyle:

"Şimdi yalanın ve cehaletin simgesi olan bu satırlar hususunda kısa bir açıklama yapmak istiyorum" diyor 'Munzur dediği dağın güney yakasında bir tek Kürt yoktur," diyor.

Görüldüğü gibi Şevket Süreyya burada da bizzat yaşadıklarını anlatırken, "Pir Ahmet" aynı kof sözlerle onun yalan söylediğini ileri sürüyor. Bu arada sözlerinin bir yerinde, *"Gerek Pülümür ve gerekse Ovacık'ta olsun, bir tek devlet askerine herhangi bir saldırı olmamıştır..."* demekten de geri kalmıyor.

"Pir Ahmet" kitabının önsözünde çok okuduğunu, araştırdığını, birikimli olduğunu söylüyor. Neden bunları yazma ihtiyacı hisetti bilemem ama yukarıda yaptığı belirlemeler çok değil, sıradan bir "okumuşun" dahi sarfedeceği sözler değil.

"Pir Ahmet" acaba o dönemde yaşananları, Dersimlilerle Osmanlı ordusu arasında meydana gelen ve resmi belgelerde de yeralan onca çatışmayı, uzun savaşları bilmiyor mu gerçekten? Ötekilerini bir yana bırakalım, Şevket Süreyya'nın anlattığı dönemde kendi köyüne yakın sayılan mesafedeki Cibice Boğazı'nda, oldukça kanlı çatışmalar sonucu 36. Tümenin Dersimliler tarafından teslim alınarak silahlarına el konulduğundan da mı habersiz?

Bu durumda "Pir Ahmet" için doğal olarak üç şey düşünülebilir. O, ya hiç okuyup araştırmamış, ya okuduklarını anlamamış, ya da gerçeği bile bile tahrif etmeyi iş edinmiş. Bence, onun durumuna uygun düşen şık, üçüncüsüdür. O, gerçeği biliyor, bilmesine biliyor ama gerçek, gönlünden geçenlere uymuyor. Uymadığı için de haksız yere Şevket Süreyya'ya çatıyor.

Laf aramızda bana öyle geliyor ki "Pir Ahmet"'in Şevket Süreyya Aydemir'le ilgili fazla bir bilgisi de yok. Bilindiği gibi Şevket Süreyya, ateşli bir Türk milliyetçisi ve rejimin ideologlarındandı. Mustafa Kemal'in çok güvendiği biriydi. O'nun ataması ile yıllarca TBMM katipliği yaptı. M. Kemal' in yaşamının anlatıldığı 3 ciltlik **Tek Adam** kitabının yazarı da Şevket Süreyya'dan başkası değil. Ve işte "Pir Ahmet"in, yalancılıkla, ajan-provakatörlükle suçladığı Şevket Süreyya'ya bu Şevket Süreyya'dır.

Tikme Ahmet'in ailesi Dersim'de "Tikme rehber" olarak bilinen ve saygı duyulan ailelerden biridir. Bu aileyi yakından tanıma olanağım olmadı ama elbet inançları, duyguları ve düşünceleri açısından öteki Dersimlilerden farklı değiller. Onlar da geçmişte Kirmancki (Zazaki) konuşan diğer Dersimliler gibi kendilerine "Kirmanc" diyorlardı. Birileri onlara "Türk" deseydi, kuşkum yok ki bunu reddeder ve büyük bir ihtimalle de Şevket Süreyya'nın bahsettiği askerler gibi, "estağfurullah" diye karşılık verirlerdi. Pir Ahmet'in aslını inkar ederek Kırmanc ve Kırmanci'yi bir yana bırakıp Türkmenliğe sarıldığını görselerdi, çok rahatsız olurlardı.

www.arsivakurdi.org

Hele hele, "Pir Ahmet"in, Alevilere tarihte eşine az rastlanan ölçüde zulmeden, onları kırımlardan geçiren, köylerini yakıp-yıkan, sürgüne yollayan, dillerini, ibadetlerini yasaklayan birini kendisine "Ata" olarak seçtiğini bilselerdi hiç affetmezlerdi onu.

Ne var ki "Pir Ahmet" bu konuda yalnız değil. 1938 Jenosidi sonrası nesil içerisinde aslını bu şekilde inkar eden, başka kimlik peşinde koşan ve kendilerine ata arayanların sayısı hiç de az sayılmaz.

Elbet kendisini nasıl görüyorsa öyle tarif etmesi, herkes gibi "Pir Ahmet" gibilerinin de hakkıdır. Kimse bir başkasına zorla kimlik veremez. Fakat, konu bu çerçeveyi aşıp bir bölgeyi, bir halkı ilgilendirir hale geldi mi iş değişir ve o zaman başkalarının da söyleyecek sözü olur.

Bütün bu yazılanlardan sonra benim sözkonusu iddiaların sahiplerine bir sorum olacak. Söylendiği gibi eğer Horasan'dan gelen Türkmen aşiretleri Dersim'e yerleşip asimile olduysalar ve orada bir tek Kürt de yaşamıyorsa, peki Türkmenleri kimler asimile etti? Yoksa gökten birileri mi indiler de yaptılar bu işi? Bu soru yanıt bekliyor.

✔ Horasan, Alevilik, Kürtlük ve Türklük

Şener'in yazısında Ocaklarla ilgili olarak şu satırlara rastlıyoruz:

"...Dersim bölgesinde ocakların tümü kendilerinin Horasan'dan gelme Türkmen aşireti olduğunu ileri sürerler."

Doğrusu, bu Horasan'dan gelme olayı çok sık olarak söylenir. Ocakları temsil edenlerin tümü olmasa bile önemli bir kesimi bunu söylerler. Ama onların kendilerini "Türkmen aşireti" olarak nitelendirdikleri belirlemesi Şener'in kendi yaratmasıdır. Çünkü Alevi din adamları geleneksel olarak peygamber soyundan geldiklerini; yani "Ehlibeyt" ya da "Evlad-ı Resul" olduklarını söylerler. Zaten bu yazıda bunları yazan Şener, başka bir yerde yazdıklarıyla da kendi kendisini yalanlıyor. Örneğin Pir Ahmet Dikme'nin daha önce bahsi geçen kitabına yazdığı önsözde şöyle diyor:

"Alevilikte dedelik gelenek olarak babadan oğula geçer. Çünkü Alevi dedesinin soyu Hz. Ali'ye, 12 İmamlar yolu ile ulaşır. Dolayısıyla inanca göre, dedeler "Evlad-ı Resul" yani peygamber neslindendirler."

Yalancının mumu yatsıya kadar yanarmış, Şener'inki o kadar da sürmüyor, ne yapalım!

Beri taraftan, din adamlarının peygamber soyundan geldikleri yolundaki görüşün doğruluk payı nedir, onun üzerinde de durmak gerekir. Burada hemen şunu belirteyim ki, sadece Alevi din adamları değil, Sünni din adamları olan Şeyhler de Muhammed soyundan geldiklerini iddia ederler. Bir başına bu bile, sözkonusu iddianın her iki kesim bakımından da doğru olmadığını ortaya koyar.

Gerçeği yansıtmasa da kimi din adamlarının bu tür bir iddiada bulunmalarının mantıki bir nedeni de var. İster Alevi, isterse Sünni olsunlar, din adamlarının otoritelerini kabul ettirme ve sürdürmede güçlü silahlara ihtiyaçları var. Geleneksel toplumlarda hem soy-sopun

Gerçeği yansıtmasa da kimi din adamlarının bu tür bir iddiada bulunmalarının mantıki bir nedeni de var. İster Alevi, isterse Sünni olsunlar, din adamlarının otoritelerini kabul ettirme ve sürdürmede güçlü silahlara ihtiyaçları var. Geleneksel toplumlarda hem soy-sopun saygı gösterilen kutsal bir yere dayandırılması, hem de sır-keramet sahibi olma, bu konuda başvurulan en önemli iki araçtır. Dikkat edilirse ocak kurucuları sadece soylarını peygambere dayandırmakla yetinmez, aynı zamanda her birinin bir imtihan edilme macerası vardır. Bu yolla da, onlar şöyle ve böyle, sır-keramet sahibi olduklarını kanıtlamış olmaktalar

www.kurdi.org

saygı gösterilen kutsal bir yere dayandırılması, hem de sır-keramet sahibi olma, bu konuda başvurulan en önemli iki araçtır. Dikkat edilirse ocak kurucuları sadece soylarını peygambere dayandırmakla yetinmez, aynı zamanda her birinin bir imtihan edilme macerası vardır. Bu yolla da, onlar şöyle ve böyle, sır-keramet sahibi olduklarını kanıtlamış olmaktalar.

Dersimli ocak sahipleri, soylarını peygamber soyuna dayandırsalar bile, pratikte Kırmanc (Kürt) adını taşırlar. Bu bölgede Kırmancki (Zazaki) konuşanlar kendilerini **kırmanc**, kurmanci/Kırdaski konuşanlar ise **Kurmanc** diye adlandırırlar. Kurmanclar, Kırmancki konuşanlara **Dımılı**, Kırmancki konuşanlar da Kurmanci konuşanlara bazan **Kırmanc**, bazan da **Kırdas** derler. Doğu Dersim'de Alevi ve Sünni farkı gözetilmeksizin Kurmanci konuşanlara bu ad verilirken, Batı Dersim'in bazı yörelerinde Alevi Kürtler bir bütün olarak (Kırdaski ve Kurmanci konuşanlar) **Kırmanc**, Sünni Kurmanclar ise **"Tırk (Türk)"** diye adlandırılır.

Kırmanc adı, Kürdistan'ın değişik bölgelerinde yaşayan, farklı din ve mezhebe sahip olan, farklı lehçeleri konuşan Kürtlerin kullandıkları ortak addır. "Kurd (Kürt)" sözcüğü bir kenara bırakılırsa, Kırmanc, Kürtler arasında günümüzde en yagın olarak kullanılan ortak addır.

Örneğin, Ahmedê Xani Kürtlerden bahsederken hem **"Kurmanc"** hem de **"Kırmanc"** terimlerini kullanır. 19. yüzyılın ikinci yarısı ile 20. Yüzyılın başlarında yaşamış olan Erdelan Beyliği ailesinden tarihçi ve şair Mesture Hanım bu terimi "Kırmac" olarak yazar. İsmail Beşikçi ile Muzaffer Erdost'un Kürtlerle ilgili araştırmalarına da yansıdığı gibi Kırmanc terimi Hakkari-Van yöresinde de halk arasında kullanılmaktadır. Yine Şırnak ve Suriye'nin kuzeyindeki Kürt Dağı mıntıkalarında da kurmanci konuşan Kürtler kendilerini böyle adlandırıyorlar. Kürt Dağı'nın o yöredeki Kürtler arasında **"Çiyayê Kirmênc"** dir. M. V. Bruinessen'in verdiği bilgilere göre 20. Yüzyılın başlarında Güney Kürdistan'daki 20 aşiret arasında yapılan bir araştırmada, bunların dokuz tanesi kendilerine "Kırmanc" demektedirler. Esasında bugün Güney ve Doğu Kürdistan'dan gelen Kürtlerle konuştuğunuzda her an bu terimi duyarsınız. Edebiyat ve politik dilde ise bu terim hemen hemen en yaygın olarak kullanılanıdır. Güney Kürdistan'lı araştırmacılar, Kürtçeyi tasnif ederken ilk elde onu Kuzey ve Güney diye iki gruba ayırarak **"Kırmanci Xwarû (Güney Kürtçesi)**, Kürdistan'ın kuzeyinde konuşalan Kurmanciyi ise **Kırmancı Serû (Kuzey Kürtçesi)** diye tarif ederler.

Şimdi bir de Dersimli pir ve rehberlerin kendilerini nasıl tarif ettiklerine bir gözatalım. Onlar kendilerine Türkmen mi diyor, yoksa başka bir şey mi hep birlikten izleyelim.

Bilindiği gibi, 1916 yılında Kurêşan aşiret lideri Aliyê Gaxi Nazımiye, Mazgirt ve Pertek üzerine yürüdü, devlet memurlarını kovdu ve yönetime el-koydu.

Yine onun, 1. Dünya Savaşı sırasında Ruslarla görüşmeler yaptığı, Dersime girmemeleri yolunda talepte bulunduğu bir çok Dersimli tarafından bilinmektedir. Hatta onun Rus yetkililerle yaptığı yazılı bir anlaşmadan da bahsediliyor.

A. Gaxi' nin torunu Kazım, dedesinin bu eylemi ile ilgili olarak şöyle söylüyor:

"Evet, onun bu alanlarda da hayli çalışmaları olmuş. Örneğin, 1. Dünya Savaşı sırasında, Rus Ordusu Plemuriye tarafında Soya Tole'ye kadar ilerlediğinde, o gidip Rus komutanla konuşmuş. Yeri gelmişken şunu da söyleyelim, Aliyê Gaxi Türkçe bilmiyormuş ama Ermeniceyi rahat konuşuyormuş. Ruslarla görüşmelerinde de Ermenice konuşmuş, Ermeni tercümanlar aracılık etmiş, çevirmişler.

Aliyê Gaxi, o görüşmeler sırasında Rus komutana diyor ki "Biz Türk değiliz. Kürdüz. Türklerle aramız bozuk ve onlarla savaş halindeyiz. Dersime girmeyin, bize destek olun, silah verin direnelim ki Türk zulmünden kurtulalım." Orada bu konuda anlaşmaya varıyorlar ve Ruslardan epey silah ve cephane alıyor. Türk devletinin sürekli bize düşmanca davranması ve sonunda da katletmesinin nedenlerinden biri budur."
(Çem, Munzur, Tanıkların Diliyle Dersim 38, Peri Yayınları, İstanbul, 1999, s. 163)

Bir halkın gerçek duygularını ve kullanılan sosyolojik kavramları en iyi yansıtan kaynaklardan biri hiç kuşkusuz halk türküleridir. Ben yaklaşık 30 yıldır, Dersim Türküleriyle

www.arsivakurd.org

şöyle ve böyle ilgilenmekteyim. Yaklaşık 120 türküyü, (bazılarının birden çok varyantı) ortaya çıkmalarına neden olan olaylarla birlikte 1993 yılında "Tayê Kilamê Dêrsimi" adıyla kitap halinde yayınladım. Ondan sonra da Türkülere ilgim kesilmedi. Sırf Kırmancki olan yaklaşık 150'den fazla türkü ile haşir-neşirim. Bu türkülerin hiç birinde Dersimlileri Türk ya da Türkmen diye nitelendiren bir tek sözcük mevcut değil. Ama bir çok türküde Dersimliler için

-ki bunlar arasında 1938 öncesinin en ünlü ve etkili pir ve rehberleri de var- Kırmanc sözcüğü geçiyor.

Örneğin, 1933 yılında Dersimliler tarafından öldürülen Sêy Rıza'nın oğlu Bava İbrahim üzerine söylenen türküde, Sêy Rıza'nın ağzından söylenen sözler arasında şunlar var:

"Pîr Bavayê mı
"tekito şîyo Xozato vêsaye,
"Cêno begligêna Kirmancî."

Pir Bava'm
Yanasıca Hozat'a gitmiş
Beyliğini alıyor Kürdün

1937-38 Savaşının anlatıldığı türkülerin birinde ise İvisê Seykali'nin ağzından şunlar söylenmektedir:

"Bira pêrodê na qewxa aşîre nîya,
Merevê Kirmancan û zalimanê Tirkan o."

"Döğüşün kardeşler, bu aşiret kavgası değil,
Kürtlerle zalim Türklerin hesaplaşmasıdır."

Hozat cephesinin ünlü silahşörü Şahan üzerine söylenen türküde şöyle söylenmektedir:

"Ax de bîye bîye, Sahanê mi bîye
Sahanê mi ke merdo nêmerdo
Sîkîyo tilsimê kirmancîye."

Ah oldu oldu, Şahan'ım oldu.
Şahan'ım öldü öleli
Kırılmış tılsımı Kürtlüğün."

Şahan vano, "qederê canê xo bizanê
Ma ser o cêrenê qanunê kafîrî.

Şahan diyor, "Canınızın kıymetini bilin
Başımızda dolaşıyor kafirin yasaları."

Aşîrî merdena mi rê qayil nêbenê
Tornê Bavayî kerdê Îmamê hêsîrî.

Aşiretler ölümüme razı olmazlar,
Baba'nın torunlarını esir İmamlara çevirmişler.

Tornê Bavayî "Baba'nın Torunları" Sêy Rıza ailesi için söylenir. Îmamê hêsîrî ile kastedilenler ise 12 İmamlar'dır.

Bir diğer türküde de Haydaran aşiret reislerinden Xıdırê Alî (Hıdır Ağa)'nın ağzından şu sözcüklere yer verilmektedir.

"Bira
Xidir vano, "No kelepurê ma
Wertê kirmancîye de
Çi ra honde bîyo uciz"

Kardeş,
Hıdır diyor ki,
Talan edilişimiz, neden bu kadar basitleşti
Kürtler arasında.

Hozat yöresi Kurêşanların büyüğü, Pir Usênê Sêydi 1937 de Elazığ'da Sêy Rıza ile birlikte idam edildi. Ona yakılan ağıtta:

"Hêfê mi yêno ve Sêy Usênî rê
Heqê dîna cor vêneno ke rêîsê kirmancî yo."

Sey Usê için üzülüyorum
Gökteki Tanrı şahittir ki reisidir Kürtlerin.

Unutmayalım Usênê Sêydî, Dersim'in en etkili Pirlik ocağı olan Kurêşan'dandır. Hem aşiretin ileri gelenlerinden biri, hem de pirdir.

Şu sözler de Usıvan aşiret reisi Qemer (Kamer) Ağa'nın oğlu Fındık için söylenen türküden alınmadır. Fındık Ağa, Sêy Rıza ile birlikte idam edilen Dersimlilerden biridir.

Tırko Tırko Tırko
Tırko, zındıq o
Berdo darde kerdo
Begê mı Fındıq o

Türk Türk Türk
Zındık Türk
Götürüp astıkları
Beyim Fındık

Türkünün bir diğer varyantında aynı olay şu sözlerle ifade ediliyor:

Nê lawo Tırk o, lemın no zındıq o
Lemın derdo derdo
O wo ke Elezizê vêsayi de lemın fito ve dare
De lawo bırayê mı Fındıq o.
Ah be Türk'tür, ah zındıktır.
Ah derdim, dert
Yanasıca Elazığ'a götürüp astıkları
Ah be, kardeşim Fındık'tır.

Şener'in, Bruinessen'in, Dersim Alevilerini Türkler'e yakınlaştıran bir diğer adetin de

www.arsivakurdi.org

Hacı Bektaş Tekkesi ile olan ilişkiler olduğunu yazdığını belirtiyor ve şu alıntıyı yapıyor:

"Hacı Bektaş'ın araştırmacı Molneux-Seel (1914:66) tarafından da Dersim dışındaki en önemli hac merkezi olarak gösterilmiştir."

"Bununla birlikte Batı Dersim'deki üç küçük Seyit soyu, Ağuçan, Derviş Cemal ve Sarı Saltuk Hacı Bektaşça tayin edilen halifenin neslinden geldiklerini, söylüyor" diyor.

Bir an için varsayalım ki yukarıda sayılanların hepsi doğrudur. Peki bunun Cemal Şener'in görüşlerine katkısı ne?

Sadece Dersim'de değil, genel olarak Aleviler içerisinde Hacı Bektaşi Veli'ye saygı duyulur, bunda kimsenin kuşkusu yok. Ama Aleviler ondan çok Hz. Ali'yi, Ana Fatma'yı, Hz. Hüseyin ve öteki İmamları seviyorlar. Bundan hareketle Aleviler Araplara özel bir sempati besliyorlar, onlara yakınlar, ya da Arap asıllıdırlar dememiz mi gerekir?

Burada belirtilmese bile, eğer kastedilen Hacı Bektaşi Veli'nin kimliği ise o da tartışmalıdır. Kimileri onu Türk asıllı sayarken, kimileri 7. İmam Musayi Kazım'ın torunu olduğu görüşündeler.

Bunu da geçelim; Hacı Bektaşi Veli etnik kökenlerine göre ayırım gözeten bir anlayışa mı sahipti? Kuşkusuz değil. O nedenle de Şener boşuna zahmet etmesin, bu gibi şeyler onun teorisine katkı sağlamazlar.

Ne var ki Hacı Bektaş'a duyulan sevgi ile Dersim- Hacı Bektaş Tekkesi ilişkilerini birbirinden ayrı değerlendirmek gerekir. Dersim'le Hacı Bektaş tekkesi arasında, inanç yakınlığından ötürü bir yakınlık ve sempati olsa da, her ikisinin yüzyıllarca karşıt noktalarda yeraldıkları açıktır. Dersim, baskılara karşı direnen, Osmanlı otoritesini kabul etmek istemeyen bir siyasal çizgiye sahip iken, Hacı Bektaş Tekkesi genellikle devletten yana bir tutum içerisinde oldu. Hata Bektaşi dedelerinin Kızılbaşlara karşı Şeyhulislamlar gibi "katli vaciptir," fetvaları verdikleri bile olmuştur. Nitekim M. Bayrak Piriştineli, Arnavut Bektaşı şairi Seyyid'in:

"Yetmiş kafir öldürmekten sevaptır

Kim öldürür ise bir Kızılbaş'ı" diye yazdığını belirtiyor. (M. Bayrak, Alevilik ve Kürtler, s.76)

1. Dünya Savaşı yıllarında Osmanlı Hükümeti'nin Dersimlileri ikna edip kendi tarafına çekmek için arabulucu olarak görevlendirdiği Tekke'nin başındaki Çelebi Efendi'nin, Dersimlilerden fazla yüz bulamayıp eliboş olarak geri dönmesi ise bu konuda dikkatle eğilinmesi gereken bir olaydır.

Geçen yüzyıllarda Dersimlilerin Hacı Bektaş Tekkesi'ni ziyaretlerine gelince; bu doğru mu değil mi bilemem ama olması çok doğal bir şey. Dersim'deki bizim Duzgın Bava, ya Dewa Kurêsû'ya da Gımgım (Varto), Hınıs, Bayburt, Erzincan Gümüşhane ve Sivas'a kadar uzanan geniş bir alandan ziyaretçiler geliyorlar.

Osmanlı zamanında Sinop'a sürülen Kurêşan aşireti ileri gelenlerinden Dewrêş Sılêman (Derviş Süleyman)'ın türbesi ünlü bir ziyaret yeridir, insanları oraya gidip dua ediyor, kurbanlar kesiyor, derde derman olur düşüncesiyle toprak götürüyorlar. Şimdi ne durumdadır bilemem ama 30-40 yıl önce böyleydi.

Ağuçan, Derviş Cemal ve Sarı Saltuk Hacı Bektaşça tayin edilen halifenin neslinden gelip gelmedikleri kesin değil. Sözkonusu olan sadece bir söylentidir. Bu tür söylentilerde yakıştırmaların çok olduğu ise belli olan bir şey.

Kaldı ki öyle olsalar bile bu onların aslen Kürt olmadıkları anlamına gelmez. Tersine Hacı Bektaşı Veli, eğer bu işi yapmışsa, Kürt bölgelerinde Kürt halifeler görevlendirmesi akla en yatkın ihtimaldir. Ancak bu konuda, bu varsayıma haklılık kazandırmayacak bir durum var. Hacı Bektaş Tekkesi'nde dini liderin belirlenmesinde, seçim, yani kollektif kararla görevlendirme esas iken, sözkonusu Seyitlerde babadan-oğula geçme prensibi geçerlidir. Ayrıca aşiret mensuplarının tümünün kutsal bir niteliğe sahip oldukları kabul edilir ve pratikte din adamı görevlerini yerine getirmeseler de kendilerine saygı gösterilir, elleri öpülür. Hacı Bektaş'ın görevlendirdiği kişiler acaba ona karşı çalıştılar da başka bir sistem mi oturttular ki bu farklılık ortaya çıktı?

Okuyucuya komik gelecek ama Şener bu arada Öcalan'a sığınmaktan da geri kalmıyor.

"Türk basınında; 'Kürtleşmiş Türk'ya da dağlı Türk' ifadelerine yıllarca karşı çıkıp dalga geçenlere bakın Öcalan Türklerin Kürtleşmesinde olduğu gibi ne cevap veriyor:

www.alevivakfi.org

'Kürt- Türkü veya Türk Kürdü böyle oluşuyor. Belirgin bir özellik olarak bunu sürekli gözönüne getirmek, sağlam objektif değerlendirmeler için büyük önem taşır. Türk-Kürt kardeşliğinde böyle bilimsel yaklaşmak büyük önem taşır."

Öcalan hangi koşullarda ve hangi amaçlarla bu tür sözler ediyor; bunun tartışılması bir yana; Şener'in, söylenenleri yorumlaması yine keyfidir. Öcalan, hem Kürtlerin türkleşmesinden hem de Türklerin kürtleşmesinden bahsederken, Şener onu tek yanlı; sadece Türklerin kürtleşmesinden bahsedilmiş gibi sunuyor. O, Bruinesssen'in *"Yüzyıllar boyunca izleri sürülebilecek olan bazı aşiretler dillerini Türkçe'den Kürtçe'ye ya da tam aksi şekilde değiştirdiler,"* şeklindeki sözlerini yorumlarken de olayın karşılıklı olma özelliğini bir yana bırakıyor, hep Türkmenler asimile oldular iddiasında bulunuyor. Yani kaynak olarak gösterdiği alıntıyı yorumlarken bile dürüst davranmıyor.

Şener, *"Bu satırların yazarı olarak, son on yıldır Alevi olup da Kürtçe ya da Zazaca konuştukları halde kendilerini Türk olarak ifade eden Alevi yerleşimlerinin %75'ini gezmiş, görmüş birisiyim....*

'Kendileri Zazaca ya da Kürtçeyi bildikleri halde hatta Türkçeyi bozuk bir şive ile konuştukları halde bugün 60 yaşından yukarı olan ve kendisini Kürt ya da Zaza diye ifade eden yani Türk olmadığını ifade eden bir tek Aleviye rastlamadım. Kendisini Kürt ya da Zaza olarak ifade eden kesim ise son yıllarda Kürtçülük ve radikal sol rüzgardan bir gençlik kesimidir..."

Burada önce ufak bir ayrıntıya değinmekle başlıyayım işe. Dersimliler Zaza olmalarına rağmen kendilerini asla bu isimle adlandırmazlar. Daha önce de değindiğim gibi, onlar kendilerine "Kırmanc" der, "Zaza" adını ise biraz da küçümseyerek Sünni Zazalar için kullanırlar. Bunun, dini inanç ayrılığına dayanan tepkisel bir ayırım olduğu kanısındayım.

Öte yandan hiç kuşkusuz, Şener'in *"60 yaşından yukarı olan ve kendisini Kürt ya da Zaza diye ifade eden yani Türk olmadığını ifade eden bir tek Aleviye rastlamadım,"* belirlemesi, onun alışkanlık haline getirdiği, gerçeği ters-yüz etme çabasından öte bir şey değil. Bu satırların yazarı, onun bahsettiği Alevi kesimindendir ve o kesimden insanlarla hemen her gün yüzyüze yaşayan, konuşan, röportajlar yapan, yazan biridir. Eğer durum böyle olsaydı benim de görmem gerekirdi. Şener, merak edip te Medya TV programlarına da mı bakmadı acaba?

Fakat doğrusunu söylemek gerekirse, onun bu sözleri yazmasına sevindim. İyi ki de böyle yapmış. Çünkü bunu yapmasaydı, belki de yazılarını okuyanlar içerisinde kendisini ciddiye alanlar çıkardı.

Sorun Dersimlilerin kimliği olunca bir kaç önemli konuya özet olarak değinmeden geçmek olmaz.

1. Dersimlilerin kimliklerine yer verilen türkülerden bazı örnekler sundum. Bunun dışında da çok sayıda türküde bu yönde belirlemeler var. Dersim türküleri içerisinde, onların Kürt olmadıklarına ya da Türk olduklarına ilişkin bir tek sözcük geçmiyor. Bir başına bu bile Şener'in uyduruk teorisini paçavraya çevirecek bir durumdur.

2. Piyasa sanatçıları dışında, yani Dersim toplumu içersinde yaşayıp da o çerçevede türkü söyleyen ozanlar içerisinde Türkçeyi dil olarak kullanan, onunla söyleyen bir tek sanatkar mevcut değil. Otantik Dersim müziğinde bir tek Türkçe örnek yer almıyor.

3. Geçmiş yüzyıllarda ve 20. Yüzyılın başlarında Alevi Kürtler arasına giden, oraları gezen, kendileriyle röportajlar yapan onca yabancı gözlemci var. Bunların anı, mektup ve raporlarında, etnik kimliğin belirtilmesi gerektiğinde, Alevi Kürtler hep "Kürt" olarak nitelendiriliyorlar. Tabi bu keyfi bir tutumun sonucu değil. Alevi Kürtler, kendilerini Kürt olarak tanıtıyorlar. Yani onların etnik kimliklerinden yana herhangi bir sorunları yok.

4. 20. Yüzyılın başlarında, özellikle 1908 Meşrutiyet devrimi ile T.C.'nin kuruluşuna kadar, Kürtler kültürel ve politik alanda faaliyet gösteren bir hayli örgüt kurdular. Alevi Kürt aydınlar, özellikle de Dersimliler bu örgütlerin hem kuruluşlarında, hem de sonraki faaliyetlerinde etkin olarak görev aldılar.

Türk hükümetlerinin o dönemde bu örgütlerden büyük rahatsızlık duyduğu ve ortadan kaldırılmaları için çaba harcadığı ise biliniyor. Örneğin M. Kemal'in Malatya'daki 15. Alay Komutanı İlyas Bey'e

www.arsivkurdi.org

yolladığı tamim şöyledir:

"Malatya'da bulunan 15. Alay Komutanı İlyas Bey'e

Sıvas-19.9.1919

(...) Bu sebeple evelemirde bu denilenlerin süratle derdestleri ve Kürtlük cereyanına o taraflarda asla müsait zemin bırakılmaması lazımdır. (...) Kürtlük cereyanının kökünden sökülüp atılması pek mühimdir."

(Osman Aydın, Kürt Ulus Hareketi 1925, Weşanên Weqfa Şêx Seid, s. 58)

Aynı Mustafa Kemal, Sıvas'ta Heyeti Temsiliye'ye aynı yönde kararlar aldırtmaktan da geri kalmaz:

"26. Eylül 1919- Temsil Kurulu, İngilizler hesabına çalıştığını ileri sürdüğü Arapgir Kürdistan Yükselmek Kurulu Derneği ve benzerlerinin yok edilmesi için Elazığ Vilayeti'nin dikkatini çekme kararı aldı."

(Abdurahman Arslan, Samsun'dan- Lozan'a Mustafa Kemal ve Kürtler, (1919-1923) s. 52, nakleden O. Aydın a,g.e. s. 59)

Görüldüğü gibi, İngilizlerin vizesi ve onayı ile Anadolu'ya geçmiş olan M. Kemal, daha o günden başlayarak Kürt yurtsever kişi ve kuruluşlarını, keyfi olarak İngilizlerle ilişki içerisinde göstermeye çalışıyor ve bunların "yokedilmeleri"ni istiyor.

Dönemin en etkin politik örgütü olarak kabul edilen Kürdistan Teali Cemiyeti ile Alevi Kürtler'in bağları ise yine oldukça ileri düzeydeydi. Koçkiri-Dersim Kürtleri Cemiyet'te çok aktiftiler. Bu bölgelerde Cemiyet'in bir çok şubesi kurulmuştu. Onun programı ve ilkeleri doğrultusunda yoğun bir propaganda faaliyeti vardı. Cemiyet'in gazetesi Jin bölgede çıkartılıp dağıtılıyordu. O dönem, Heyeti Temsiliye'nin Dersim'le ilgili olarak Elazığ Valiliği'ne verdiği talimat ise şöyledir:

"Harput Vali Vekili Servet Bey'e

Sıvas-9. Kasım.1919

"Dersim'deki Kürdistan Teali Cemiyeti gibi iftiracı derneklere engel olunması..."

M. Kemal yönetimi tarafından alınan bu kararlar ve yollanan tamimler de gösteriyor ki Malatya, Dersim ve Sivas yörelerinde Kürt milliyetçiliği hayli canlıdır. Ayrıca, Dersim-Koçgiri Kürtleri bu dönemde ulusal taleplerini açıkça dile getirmekten ve gerektiğinde onları silah zoru ile almayı düşünmekten geri kalmadılar. Çokça yayınlanmasına rağmen biz yine de şu belgeyi vermeden geçmeyelim. Aşağıdaki telgrafı Ankara'ya çeken Dersimlilerden başkaları değillerdi.

"Elaziz Vilayeti Vasıtasıyla Ankara Büyük Millet Meclisi Riyasetine

Sevr muahedesi mucibince Diyarbekir, Elaziz, Van ve Bitlis vilayetlerinde müstakil bir Kürdistan teşekkül etmesi lazım geliyor, binaenaleyh bu teşkil edilmelidir. Aksi taktirde bu hakkı silah kuvvetiyle almaya mecbur kalacağımızı beyan eyleriz.

25 Teşrini Sani 1336 (1920 M.Ç.)

İmza

Garbi Dersim aşair rüesası"

Dersim-Koçkiri Kürtlerinin bu dönemdeki ulusal-demokratik taleplerininin sıralandığı daha başka yazılı belgeler de mevcut.

1920'de kurulan 1. TBMM'de yer alan 72 Kürt milletvekilinin oluşturduğu parlamento grubunun resmi adı "Kürdistan Grubu"ydu ve Dersim milletvekilleri de bunun aktif üyeleriydiler.

Kamuoyuna yönelik propagandada Kürt ulusal taleplerini ve direnişlerini "gericilik"le, "yabancı parmağı" ile vs., açıklamaya çalışan devlet, gizli belgelerinde ve zaman zaman da komuoyuna yönelik açıklamalarda gerçeği dile getirmekten geri kalmıyordu. Kürt direnmeleri ile ilgili olarak Türkiye'nin eski cumhurbaşkanlarından Celal Bayar şunları söylüyor:

"Şeyh Sait, Bir Kürt Cumhuriyeti kurmak istiyordu. (...) Dersim İsyanı, tamamen Kürtlerin siyasi düşünceleridir. Bunlar ne anarşisttir, ne şudur, ne budur. Bunlar doğrudan doğruya müstakil bir Kürt hükümetini kurmak istiyorlardı. (...) Dersimliler'in, Kürtlük hesabına en idealistleri Koçgiri'de toplandılar, teşkilat yaptılar. Sivil, asker bütün kuvvetleriyle oraya toplandılar. Orada mühim bir kuvvet teşekkül etti. Koçgiri'de isyan çıktı. (...) Koçgiri bence diğer isyanların hepsinden mühimdir..." diyor.

(Tercüman gazetesi 10, 9. 1986. Ayrıca Kurtul Altuğ: Celal Bayar Anlatıyor. B. Nuri, Hatıratım, Öz-Ge Yayınları, Ekler Bölümü s. 230'dan naklen)

Seyid Rıza, 1937'deki direniş sırasında İngiliz Dışişleri Bakanlığı'na yazdığı mektupta yine Türk hükümetinin Kürt ve

www.arsivakurd.org

Kürdistan politikasına değiniyor, Dersim'de olanları da bu çerçeveye oturtuyor. Yani onun için Dersimliler Kürt, Dersim ise Kürdistan'ın bir parçasıdır.

Dersimlilerin o dönemde Milletler Cemiyeti dahil dışa yönelik olarak yaptıkları başvurularda da Dersim'de olanlar hep bu çerçevede değerlendiriliyor. Yani kendi sorunlarını Kürt sorununun bir parçası olarak görüyorlar.

Diğer taraftan, Alevi Kürtler içerisinde kendisini Kürt olarak görmeyen, göstermeyen, hatta "hepimiz Türküz" diyenler yok mudur? Elbet Şener'in söylediği gibi değil ama böyleleri de var. Peki bu hangi koşulların ve dönemin bir olgusudur?

Dikkat edilirse 1940'lara kadar Alevi Kürtler kendi etnik kimlikleri konusunda çok netler. 1920 ya da 1930'larda devlet yöneticilerinin raporlarına da yansıdığı gibi Alevilerin kendilerine Türk demeleri şurda kalsın, bir çok yörede Alevilik Kürtlükle, Sünnilik ise Türklükle aynı anlamda kullanılmaktadır. Ne var ki özellikle de 1938 soykırımından sonra bu durumda bir değişiklik göze çarpıyor.

Bu yıllardan 1960'a gelene kadar ki nesil içerisinde ulusal duygular bakımından bir zayıflama var.

Onca baskı ve terör, dünyanın hemen hemen hiç bir yerinde rastlanmayacak katılıkta sürdürülen ırkçı ve asimilasyoncu çabaları gözönüne alınırsa, bunu da doğal karşılamak gerekir. Bravo Kürtlere ki yine de bütün bu barbarlıklar karşısında hepten sinmediler ve dayanabildiler. Bu halkın, dayanma gücünün çok yüksek olduğunu kabul etmek gerekir. Dünyanın başka yerlerinde olsa, kaç halk buna dayanır, direnirdi; bilemiyorum.

Kaldıki günümüzde kendilerine Kürt demeyen Alevi kesimi içerisinde Türk olduklarını söyleyenlerin sayısı yine de abartıldığı gibi değil. Böylelerinin büyük çoğunluğu Kürt ya da Türk yerine kendilerine "Alevi" diyorlar. Yani inançlarının ismine yanlış bir anlam vererek onu etnik kimlik yerine koyuyorlar.

Bazıları ise Kürtlüklerini inkar etmemekle birlikte, sırf bir alışkanlık olarak kendilerine Türk diyorlar. Benim Malatyalı Kürt tanıdıklarım var ve ulusal kimlikleriyle ilgili bir sorunları da yok.

Yani kendilerini Kürt görüyorlar. Bu ailede, yaşı 60'ın üzerinde olan baba, konuşma sırasında sık sık "Bizim Türkler" lafını kullanıyor. Kürt olmasına rağmen neden böyle söylediğini sorduğumda, "Tabi biz Kürdüz ama, hepimiz aynı vatanda yaşıyoruz, Kürdü Türkü farketmez, dilimiz alışmış öyle söylüyoruz," diye yanıt verdi. Yine konuşma anında, Kürtlere Türk diyen 40 yaş civarındaki kızına aynı soruyu yönelttiğimde ise "Elbette biz Kürdüz, aslımızı inkar edecek değiliz. Ama işte okulda şurdaburda hep öyle söylendi, dil alışkanlığı olmuş," karşılığını aldım. İlginçtir, hayli kalabalık olan bu ailenin öteki bireyleri Türk kelimesini aynı anlamda kullanmyor, Kürde "Kürt," Türke ise "Türk" diyorlar.

Söz, Kürtlerin kimliklerine sahip çıkma kararlılıklarından açılmışken isterseniz size daha eskiye dayanan bir başka gözlemimi anlatarak yazıyı noktalıyayım: 1976 yılında Dersim'in Pulur (Ovacık) ilçesine bağlı Ortinige köyünde, 1938 sürgünleriyle konuşurken, Memed (Mehmet) ismindeki köylü, aralarında kendisi gibi sürgüne yollananların da bulunduğu kalabalık köylü grubunun gözleri önünde vücudundaki yara izlerini göstermiş, arkasından da o izlerin hikayesini anlatmıştı bana. 1938'de sürgüne götürülürlerken, Pertek'de Murad nehri kenarında günlerce bekletilerek işkenceden geçirilmişler. İskencecilerin üzerinde en çok durdukları şey ise, onlara Kürt değil Türk olduklarının söyletmekmiş. "Bize yapmadıklarını bırakmadılar. Çok acı çektik. Vücudumuzu yarıp yaralarımıza tuz dökmek, en fazla acı vereniydi. Bu yara izleri ondan kalmadır. Ama hiç birimiz 'Kürt değiliz, Türküz' demedik.

"Ne yaptıysalar 'Biz Kürdüz, Kürdoğlu Kürdüz,' dedik," demişti.

Evet, soykırım koşullarında bile Dersimlilerin sergiledikleri tavır buydu. Ve işte Cemal Şener'in "60 yaşından yukarı olanlar kendine Kürt demiyorlar" dediği, kimlik bulmaya çalıştığı insanlar da bu insanlardır.

O, 76 yıllık sistemin bozuk plağını bir kez daha dinleterek Alişêr, Sêy Rıza, Aliyê Gaxi, Usênê Sêydi ve Nuri Dersimi gibilerine kimlik yamamaya çalışıyor.

Komik değil mi?

www.arsivakurdi.org

DENG YAYINLARI

Kitabın adı	Yazarı	Fiyatı	Kitap hakında
Diwana Yekan-Diwana Duduyan-Sewra Azadi	*Cigerxwin*	**5.000.000**	Tükendi
Türkçe İzahlı Kürtçe Gramer- 5. Baskı	*Kamuran Ali Bedirxan*	**2.000.000**	
Geçmişten Bugüne Kürtler ve Kürdistan- Cilt-I- 3. Baskı	Kemal Burkay	**5.000.000**	Toplatıldı
Ferheng (Sözlük) Kürtçe-Türkçe- 2. Baskı	D. İzoli	**13.000.000**	
Ferheng (Sözlük) Zazaca-Türkçe	Malmisanıj	**4.000.000**	Tükendi
Kürdoloji Biliminin 2000 Yıllık Geçmişi	Rohat	**2.500.000**	
Dawiya Dehaq (Tiyatro Oyunu)	Kemal Burkay	**750.000**	
Kürtler (Sosyolojik ve tarihi inceleme-Cilt I-II	Bazil Nikitin	**6.000.000**	Tükendi
Yakılan Şiirin Türküsü	Kemal Burkay	**2.250.000**	Tükendi
Azadi û Jiyan (Özgürlük ve Yaşam)	Kemal Burkay	**3.000.000**	
Diwana Sisêyan - Diwana Çaran	Cigerxwin	**5.000.000**	Toplatıldı
Dersên Zmanê Kurdi - 5. Baskı	Baran	**2.250.000**	
Em Bınıvisın	-	**1.250.000**	
Em Bıxwinın- I	-	**1.250.000**	
Em Bıxwinın- II	-	**1.250.000**	
Jiyana Bextewar	Ereb Şemo	**2.500.000**	
Şıvanê Kurd	Ereb Şemo	**2.000.000**	
Kürt Sorunu Barış ve Demokrasi	Ali Dicleli	**2.500.000**	Toplatıldı
Kürtler (Tarih, Kültür ve Yaşam Mücadelesi)	Zuhdi El Dahoodi	**2.000.000**	
Berf Fedi Dıke (Şıêr / Şiir)	Kemal Burkay	**2.250.000**	Tükendi
Gula Çıle	Ferhad Can	**2.500.000**	
Seçme Yazılar- I	Kemal Burkay	**4.000.000**	Toplatıldı
Seçme Yazılar- II	Kemal Burkay	**4.000.000**	
Gülümse Ey Dersim Cilt I (Roman)	Munzur Çem	**4.000.000**	Toplatıldı
Gülümse Ey Dersim Cilt II (Roman)	Munzur Çem	**4.000.000**	
Mem û Zin (Çev: M. Emin Bozarslan)	Ehmedê Xanî	**8.500.000**	Toplatıldı
Hükümlü Yazılar	İbrahim Aksoy	**3.000.000**	
Evdalê Zeynıkê	Ahmet Aras	**3.000.000**	
Çarin (Rubailer)	Kemal Burkay	**3.000.000**	Toplatıldı
İdyomên Kurdi	Ahmet Cengiz Çamlıbel	**3.000.000**	
Biraninêd Mın	Ahmedê Mırazi	**3.000.000**	
Ayak Topunun Sultanlığı (Türkçe-Kürtçe)	Cemali	**4.000.000**	
Diwana Pêncan - Diwana Şeşan	Cigerxwin	**5.000.000**	
Can Taşır Dicle (Şiir)	Kemal Burkay	**2.250.000**	
Şerefname/Kürt Tarihi (Çev: M. Emin Bozarslan)	Şeref Xan	**8.500.000**	
Mir Zoro	M. Emin Bozarslan	**3.000.000**	
Keçıka Darin	M. Emin Bozarslan	**4.500.000**	
Keçıka Kırşfıroş	M. Emin Bozarslan	**4.500.000**	
Diwana Heftan-Diwana Heşten (Hêvi-Aşıti)	Cigerxwin	**7.500.000**	
Federal Çözüm/Belçika-İspanya-Türkiye	Nuh Ateş	**2.000.000**	Toplatıldı
Gurê Bılûrvan	M. Emin Bozarslan	**4.500.000**	
Ditınhezar	M. Emin Bozarslan	**4.500.000**	
Kırd, Kırmanc, Dımıli veya Zaza Kürtleri	Malmisanıj	**750.000**	Toplatıldı
Alevilik, Zazaki ve Dersim Üzerine...	Munzur Çem	**750.000**	Toplatıldı
PSK 3 ve 4. Kongre Belgeleri	-	**750.000**	Toplatıldı
Kadın Sorunu	Kemal Burkay	**750.000**	Toplatıldı
Din ve Siyaset	Kemal Burkay	**750.000**	Toplatıldı
Sendikal Hareket	İbrahim Metin	**750.000**	Toplatıldı
Gençlik Sorunu	Celal Özgür	**750.000**	Toplatıldı

www.arsivakurdi.org

DENG Yayınları

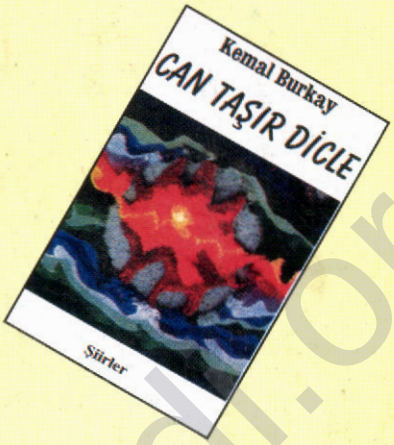

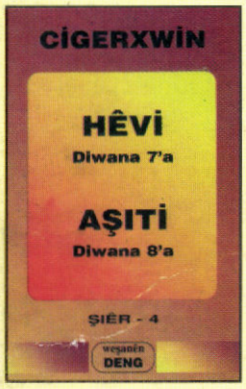

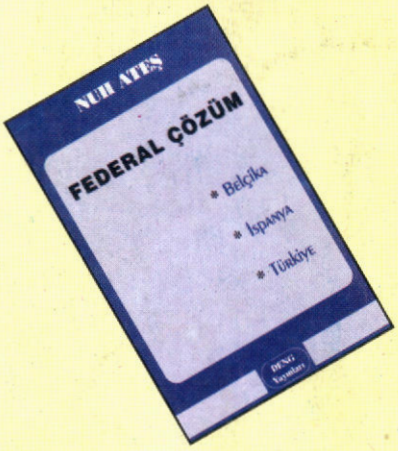

www.kurdi.org

Yayınevlerine %40, Okurların toplu alımlarında %20 indirim

İsteme Adresi

Tarlabaşı Cad. No: 232/4
Beyoğlu / İstanbul
Tel: 0.212- 235 38 62 / 235 61 63 Faks: 0.212- 235 53 82